

AB

43

18

1,19

Wsp. 130

Schwalben. Fo. Braun.

Joseph der Schwalbe, ein italienischer Goldarbeiter,
dieser des Patres Y. Erna in drückte Abdruck
übertrug von J. D. Müller der Wegdrückung
Erntz. 1822. w. g.

Yonias Erna, ein italienischer Goldarbeiter,
Jahre 1837

die erste Ausgabe von Maria Land 1699; die
zweite Ausgabe, von Joseph gest. in Wien.

I E S U S P U E R .

P O E M A

T H O M A E C E V A E .

CURANTE I. G. *Müller. Jngl.*

EDITIO NOVISSIMA.

BEROLINI,

SUMPTIBUS FR. MAURELI.

MDCXCXVII.

ABr. 43 ¹⁸
1719

LECTORI.

IESUM, adhuc puerum, manifestasse paulatim suam Divinitatem Nazarenis suis conterraneis, auctor est D. Athanasius *Orat. 4. contra Arianos*, Titus Bostrorum Episcopus, Theodoretus, D. Vincentius, atque alii: (*apud Sebast. Barrad. in Conc. Evang. lib. 10. cap. 15.*) qui in ea aetate quandam veluti Divini Solis auroram praecessisse putant. Hanc agnitionem omnium pulcherrimam epico poemate dignam censui. Atque ita rem disposui, ut in hunc finem coelestis Infans ex Aegypto in patriam reduceretur; cui deinde viribus omnibus Daemori moliri primo excidium aperto bello, mox nebulas offundere suspectae Divinitati contenderet; eventu tamen prorsus contrario. Hinc enim Nazareni multa passi, praestigiis detectis, Divinum Puerum, cuius

amore, admiratione, atque oraculis suspensi iam diu tenebantur, Deum tandem agnoscunt. Habes, Lector benevole, rudem atque informem designationem poëmaticis; quod a personis partim humilibus, partim illustribus, a quibus res geritur, Comico heroici naturam sumit; unde et stylus utriusque formae in unum mistae attemperari debuit. Nec aliud mihi proposui, quam ut amorem erga coelestem Infantem, eiusque Sanctissimam Genitricem carmine insinuarem; deformitatem, odia, atque artes Daemonum aperirem; et Christianas virtutes allegoriis variis adumbrarem: exemplum secutus Iacobi Sannazarii, Ghëlfucii, atque aliorum magni nominis vatium; praesertim vero Hieronymi Vidae, qui iussu duorum Pontificum Leonis X. et Clementis VII. res a Christo domino gestas inventis poëticis epice exornavit.

LIBER PRIMVS.

ARGVMENTVM

Jonas camelarius ex Aegypto veniens, Nazareth patrium oppidum subit. Munuscula Mariae sibi commissa, Deborahae, ac Susannae defert. Multa de Puero IESU, et Matre narrat. Post prandium nuptiale rusticum ludi puellares celebrantur. Oritur dissidium inter Damarim et Iuditham, et miro exitu componitur.

CAELESTEM Puerum canimus, quem Parthenis alma
E Phariis retulit terris, mox, impia contra
Tentamenta Erebi, primi genitoris in hortos
Sustulit aërio in curru, rursusque reuexit
In patrios colles; donec, vi turbinis atri 5
Amissum Solymis, improvisoque receptum
Nazarei agnouere Deum. Tu, candida Mater,
Visa mihi in somnis, inter confinia noctis
Auroraeque, comam niueis conspersa hyacinthis;
Tuque, Infans, pariter pulchrae Genitricis in vlnis 10
Visus adesse, rubro sublucens candidus ostro;
Vos adeo gemini este duces, cursumque docete
Per loca nunc primum Latii peragrata Camoenis.

A

O decus Austriacae Gentis, cui subditus Ister
 Thracibus creptas centum praelabitur arces 15
 Pannonia in magna, teneris Mauortius annis.
 Iam nunc aere puer gaudens, et pulvere campi,
 AVSTRIADE IOSEPH, si qua est via libera musis,
 Si quid ab hoste vacat, sacri inter tympana Martis,
 Et raucos lituos, nostri quoque murmura plectri 20
 Excipe, et inuicti Genitoris plausibus adde.
 Hic quoque bellum ingens, horrendaque classica, vtrinque
 Instructas acies campis, totumque videbis
 Coniurare Erebum, atque omnem descendere Olympum.
 Quin et sacrilegus coniuncto foedere praedo, 25
 Fraudibus insidiisque potens, seducere frustra
 Contendet populos, ausus sese addere Diti,
 Mentitamque Deam, falsumque imponere numen.
 Vnda egressa adeo series intexta supernis
 Deliciis diuum, bellisque alterna, beato 30
 Euentu clausa, incipiam. Iam tempore longo
 Orba suo infelix sole, obscurisque relicta
 In tenebris, luctu squalens moerebat Idume.
 Nec tantum raptō tenera olim sponsa marito
 Indoluit; nec tot lacrymas, tot taedia, tales 35
 Pertulit aegra parens noctes, cui funere acerbo
 Dilectum ante alios rapuit mors inuida natum;
 Nec dolor est vllus, nec tantus fletus amantum,
 Quos procul auulsos terra, aut mare separat ingens:
 Quantus erat, Diua, Pueroque absentibus, inter 40
 Nazaridas moeror: profuga cum Virgine quippe
 Visus abire omnis risus, decor, atque iuuenta,
 Nec miseris reditura vnquam tam dia voluptas,
 Fons erat in medio pagi, quo saepe solebat,
 Lotrices inter reliquas, pulcherrima matrum 45
 Panniculos Pueri vitreo torquere fluente,

Mox herba in viridi puras distendere ad auras,
 Huc variis dives plumis peregrina volucris,
 Purpurea cervice, et versicoloribus alis,
 Venerat e Nilo, paruoque assueuerat anni; 50
 Frondosaeque sibi tectum delegerat inter
 Aërios ramos, et opacae vmbracula fagi.
 Illa igitur, quoties herboso in margine matres
 Constiterant, propius volitare, et dicere quiddam
 Velle videbatur. Quin, flauo vbi vertice longos 55
 Siccabant crines per eburnea colla fluentes,
 Ad solem, viridi in cliuo de more puellae,
 Illa super secura humeros, supraque volabat
 Distentos funes, quasi dicere nuncius ales
 Virginibus vellet: Vidi quam fletis ademptam, 60
 Vivit adhuc, vobisque fero fausta omina cantu:
 Carmina sed volucris non intellecta canebat.
 Has inter curas iam tertius ibat aprili
 Florifer annus, et, exacta post frigora bruma,
 Vitiferi colles, atque herbida prata iuuentam 65
 Induerant, floresque novos, noua germina valles:
 Cumi demum, vt visum superis, e rure Canopi
 Nazareus Ionas, Solyman qui forte camelos
 Duxerat, atque Arabum merces, vt vere quotannis
 Suenerat, in patrium diuertit mulio pagum 70
 Nuncius incolumis Pueri, sanctaeque Parentis,
 Visus ab aethereis descendere sedibus, ipsam
 Visus et auroram, miserisque reducere solem.
 Nam laeta ante alias crentis Neomenia primi
 Forte recurrebat, viridique in gramine pagi 75
 Turba soluta operum, calamis, conisque salignis
 Et cursu, ludisque aliis intenta vacabat.
 Cum strepitus inter puerorum, et gaudia ruris
 Ecce aderat multo respersus puluere vector,

Vesperæ iam sero; cui conterranea pubes 80
 Protinus occurrit clangoribus vndique lætis,
 Obsessumque tenet: Quæ fors, quæ prospera cæli
 Vistulerit, quo, atque vnde rogant; centum, heu, proculannos
 Absentem patria, oblitumque queruntur. At ille
 Nunc hos, nunc illos veteres complexus amicos, 85
 Adsum, inquit, Memphi digressus, longa viarum
 Post spatia, et soles terdenos; vosque salutant
 Et Maria, et Ioseph, et pulcher Iesulus: omnes
 Quos liqui incolumes, et quorum læta reporto
 Nuncia. Ad hæc festus sublatus ad æthera clamor, 90
 Arrectique animi, vulgatusque illico rumor:
 O age, dic, hospes, seriemque ab origine pande;
 Quid Pharia regione struit pater? ecqua relictæ
 Cura domus? quantum misere expectantibus vsque
 Restat adhuc? Fesso nunc parcite; fuscus, inquit, 95
 Cras, vbi per noctem sopor instaurauerit artus,
 Cuncta renarrabo. Sed non turba anxia matrum
 Ferre moram, similesque rubis, ederaeque tenaci,
 Vestibus apprensam, votis, precibusque fatigant
 Circumfusæ omnes; siquidem retinere furentes 100
 Lætitia, et differre avidis libamina prima
 Quis poterat? Tonitru interea ter caerulea nubes
 Insonuit læto: mox optatissimus imber,
 Quem dudum campi sitiebant, murmure leni
 Labitur, insequiturque ater rupto æthere nimbus. 105
 Ocyus hac illac profugi, cogente procella,
 Qua via, qua propior domus, et qua densior arbos,
 Corbibus in caput iniectis, tectique galeris,
 Quos cuique ingenium tulerat, succedere tectis
 Agricolaë, et clausis nimbos arcere fenestris. 110
 Atque ita congressum pluuiæ, et nox atra diremit.
 Ast vbi, deterso penitus nitidissima eoo,

Mane aurora algens humili de colle refulsit,
 Conuenere senem Susanna et Debbora primae,
 Queis Maria ante alias primis assueuerat annis, 115
 Bimula adhuc, vtrique olim, discrimino paruo
 Areolae, iunctis laribus contermina tecto.
 Huic illa intextum velamen miserat, illi
 Niliacam zonam; et gnatis quoque Diua gemellis,
 Vtriusque memor, cera de candida eburnum 120
 Addiderat dono pupum cum crinibus aureis,
 Vellere compositum niueo; et de vellere eodem
 Candidiorem ebore et cycnis adiunxerat agnum.
 Hæc senior merces vbi protulit, inter odora
 Cinnama quas secum connexerat: Hoc tibi velum, 125
 Susanna; hanc inquit, Phariam tibi, Debbora, pallam;
 Atque hæc Benoni, hæc Vasthi munuscula ferre
 Commisit Maria, inque sui vos pignus amoris
 Ista tenere rogat: veniam simul vsque precatur
 Si non plura, exul nempe et paupercula, donat. 130
 Obstupuere ambæ percussæ, et multa volentes
 Dicere, non illas lacrymæ gemitusque sinebant.
 Mirantur, versantique manu tenuissima lina,
 Vixque audent digitis contingere cerea summis
 Munera, nec cessant alternis reddere grates. 135
 Iamque aliae interea matrès, nuptaeque, nurusque,
 Longaeuque senes aderant, confertaque pubes
 Plurima; perque manus ibat mirabile textum,
 Rimanturque opus, atque aditu speculantur ab omni,
 Et varia in luce obseruant, et cuncta tuendo 140
 Expleri nequeunt oculi: Atque an pinxerit ipsa
 Mater acu illa Arabum folia; atque vbi fila reperta
 Tam varia, et vivus color ille an flos amaranthi,
 An cerasi, an citri; super omnia cereus ille
 Quem roseis labris, quem reddat populus ore, 145

Lis erat, et strepitu vario sententia discors,
 Vectoremque adeunt, importunaeque lacessunt,
 Passeribus similes, ingenti murmure cum se
 Vepribus atque ebulis aestivo vespere condunt.
 Haec inter Ionas narrabat mira seorsum 150
 Longaeuae Thamari, atque aliis; Vtque ordo ferebat
 Et rerum series, ad casum forte volucris
 Venerat, abstrusam trunco quam rite colebant
 Siluicolae Aegypti; puerique aduentus eandem
 Egerat ad stygias umbras. Audite, puellae, 155
 Vos quoque, ait Zelphe; et muliebrem voce susurrum
 Increpuit Iesse ruris pater. Incipe quaeso,
 Inquit Abra, historiam rursus mirae arboris, vnde
 Penniger ille ater depulsus; penniger, inquam,
 Ille latens ramis vetus incola. Sic ait, atque 160
 Sedibus in iuncois matres; arcisque salignis
 Consedere alii, fecitque silentia rursum
 Bersabaca manu. Tum sic bonus institor. Arbor,
 Dicebam, est ingens prope Memphim, ipsique coeua,
 Vt perhibent, Orbi, inque auras altissima visu 165
 Tollitur; immanem truncum vix brachia circum
 Ducta queant nouies passis complectier vlnis.
 Huic horrens inerat bubo, agrestemque putabat
 Gens ignara Deum; dubiis hinc omina rebus
 Poscere; perfusasque mero cum lacte solebant 170
 Porgere primitias frugum, solemnna dona.
 Forte dies aderat, qua simplex turba quotannis
 Ad liquidum fontem, fatalis cui super arbor
 Imminet, exercet ludos, epulisque peractis,
 Frondosi nemoris velatus tempora circum 175
 Deciduis foliis, responsa expectat aruspex.
 At non e ramis, vt pridem, audirier ales
 Incola, nec precibus, nec donis flectier vllis.

Adduxere nigrum mactandum rite iuencum,
 Instaurantque epulas. Tum vero emissus ab orno 180
 Feralis gemitus: voxque exaudita per auras:
Me puer Hebraeus, cui tellus, astraque subsunt
Imperio, huc veniens migrare in Tartara cogit.
 Diriguere metu, et circum tremere omnia visa
 Mox nido prodire niger vapor, inde repente 185
 Tartareus volacer coram se sustulit alis
 Horrendus visu. Ter pennis circuit atris
 Antiquam sedem; ter summis sidere ramis
 Conatus, rauco ter eum stridore relapsus:
 Inde fugit, sequiturque fugam foedissimus imber 190
 Grandine commixtus; tum glebae, et grandia saxa
 Coniecta in pateras, renolutaque pocula mensis.
 Illico diffugiunt, metus et pavor omnia turbant,
 Solemnesque dapes, infectaque sacra relinquunt.
 Substitit hic senior paulam, interfataque Dina est, 195
 Quis puer ille autem, stygius quem dixerat ales?
 Nunc sequar (hospes ait) siccis permittite labris,
 (Nam crudis caepis vox aspera faucibus haesit)
 Tantisper liquido verba irrorare lyaeo.
 Sic ait, appositoque mero, vt gens prisca solebat, 200
 Impleuit pateram; manibusque vtrinque prehensam
 (Quod felix, socii, faustumque sit omnibus) hausit,
 Bisque interrupit, sinceris laudibus haustum,
 Inversaque manu barbam, atque ora hispida tersit.
 Adiecere animos rursus: sic ille secutus. 205
 Ecce autem, postquam bis tertia fulserat Eos,
 Ecce, inquam, Iessea Parens, complexa puellum
 Intorum pannis, deserta per aua paruum
 Ferre videbatur tenera inter brachia solem.
 Bisgemini anteibant iuuenes, atque alter eunti 210
 Signat iter, prensasque manu regit alter habenas.

Aestus erat, medioque dies altissima Olympo,
 Et lassus senior coniux deponere in herba
 Iamdudum optabat fessum latus, aegraque membra;
 Atque oculis circum lustrabat, sicubi riuus, 215
 Aut vsquam tecta vlla forent: Cum rustica forte
 Filia messoris veniens de rure puella
 Monstrauit fontem, et prope fontem vmbracula densae
 Arboris (haec erat illa arbor, quam diximus) atque hic
 Sarcinulas posuit pater, atque o margine, prona 220
 Ceruice, hausit aquam gelidam; et qua purior algens
 Manabat similis vitro liquidissimus amnis,
 Fagineam impleuit scutulam, vxoriquae sedenti,
 Optantique tulit; consuetos scilicet haustus,
 Queis, exosa merum, teneris assueuit, ab annis. 225
 Interea fessi dum puri ad murmura fontis
 Respirant paulum, dum lenia frigora captant;
 Ex improuiso (dictu mirabile!) mota
 Inclinari arbos a tergo, et flectere summa
 Culmina, detortis inuertens brachia truncis: 230
 Quod simul ac sensit, (nam pronis frondibus ipsos
 Iam Mariae attigerat crines, et mollia colla)
 Extimuit subito, pressitque ad pectora natum;
 Conuersisque repente, oculis suspexit opaci
 Obsequium nemoris, stupuitque tenerrima mater. 235
 Nec satis. E curnis ramis nata illico poma
 Sponte cadunt, pars ante pedes, pars gramen in altum,
 Pars in stagna; sinusque inter, gremiumque resultant.
 Ipsa manu dein casta parens acclinis ad vndam
 Fasciolas pueri lauit, traxitque salubrem 240
 Contactu ex illo vim postea vitreus amnis,
 Vnde sacro tacti igne bibunt, aegrique cameli,
 Et laesi iaculis abstergunt vulnera cerui.
 Haec mihi narrabat Ioseph: namque ipsa roganti,

Quo fugiat, pudibunda parens tegit omnia risu. 245
 „O quae mira, hospes, memoras! Quo deinde puella,
 „Quo gressus peregrina tulit? namque abdita prorsus
 „Nunquam alias audita refers.“ „Procul, inquit Ionas,
 „Excepit Memphis, Memphis cui moenia centum
 „Circum errant stadiis, aeratis vndique portis 250
 „Peruia, pensilibusque hortis, et turribus, inter
 „Niliacas vrbes, terris celeberrima eois.
 „Hic vero exulibus nostris conducta prope amnem
 „Aedicula extra urbem laetissima; namque fenestris
 „E geminis Nilum, supraque infraque meantes 255
 „Prospiciunt toto amne rates, solatia fessae
 „Interdum nuptae, quae sola, et cognita paucis
 „Interiora domus seruat.“ „Sed quis labor olli?
 „Quo vitam infelix tolerat tot saucia curis?“
 „Nempe manu industri, digitisque intenta laborat, 260
 „Pingit acu, pictasque stupet vicinia telas.
 „Haec chlamys, hoc peplum Mariae labor est; puer iste
 „Cereus eiusdem pariter labor. Hinc, Berenice,
 „Teque tuosque potes Phrygios abscondere flores;
 „Aspice quos flores pingit Iesseia.“ „Iam quid 265
 „De puero Iesu narras? grandiusculus ille
 „Creuerit, aequaeco venturus namque december
 „Quartam hiemem Benoni addet: quid iam ille tenellis
 „Incipit enodare labris? quae gratia dictis?
 „Quid senior coniux? equando in patria tecta 270
 „(Nam quid adhuc metuit?) gnatum, vxoremque reducet?“
 Hic bonus illacrymans hospes plorantia tersit
 Ora oculosque, manusque ad sidera sustulit ambas.
 „Delicium nostrum puer ille est, ipsaque mater
 „Transtulit e gremio saepe in mea brachia, sed non 275
 „Oscula ferre genis potui vnquam, nam sacer obstat
 „Continuo pavor, et pulchri reuerentia vultus.

„Ille mihi curas vultu aspectuque serenat.
 „O belli crines! o labra corallina! Vellem
 „Audires, Susanne, semel cum matre loquentem: 280
 „Andini ipse semel, nec possum audita referre.
 „Certe aliquid plusquam mortale est ille puellus;
 „Et dixi toties, Maria, hic puer, hic tuus infans
 „Non est quem caecum vulgus putat esse: Fatere,
 „Altior est illi quam sit mortalis origo, 285
 „Tuque haec mira siles, sed et ipsa silentia nosco.
 „Tum pater: Audite hoc, Memphi quod nuper in horto
 „Contigit, et nostris sit meta haec vltima dictis.
 „Venerat alma parens Phariae molitricis in aedes,
 „Hortus vbi exiguus fuerat: sed, frigore nondum 290
 „Exacto, nec dum rupto se prodere primum
 „Folliculo, quos fagineis seruabat in urnis,
 „Audebant flores, colocasia pleraque, pictae
 „Hesperides, nasturcia sera, rosaeque Damasci.
 „Illa tamen puero optanti decerpserat vnum, 295
 „Cui calicis scissi e rima iam coccina vestis
 „Exibat distincta croco. Pulcherrimus infans
 „Vt tenuit, risit paulum: (mirabile dictu!)
 „Flosculus ipse etiam risit, nexusque virentes
 „Rupit, et explicuit sese: exemplumque secuta 300
 „Caetera turba etiam pictis caput extulit urnis.
 „At caepae quotquot fuerant, atque alia in horto
 „Continuo traxere luem, morboque peremptis
 „Successere alii frutices; flosque aureus inter
 „Purpureos reliquos, cui crux, et tristia quaedam 305
 „Symbola, malleoli in foliis, et virge flagra.“
 Talia narrabat, cunctis mirantibus, hospes:
 Nec finis fandi, tot millia posse rerum
 Instat adhuc denso circumfusa agmine turba,
 Effugiumque vetant. „Satis est: permittite iam nunc 310

„Vt pagum; et patrios agros, atque arua reuisam,
 „Namque diu hunc haustum puri aetheris exul anhele.“
 Sic ait, atque iterum in pateram reliqua amphora versa est,
 Libauitque merum pleno tibi, Partheni, vitro.
 Inde domo egressus circum ibat florida rura, 315
 Vitiferos laudans colles, auramque salubrem.
 Donec longaeui ventum est Simeonis in hortum,
 Nupta vbi Bethlaeo iuueni pulcherrima Elisa
 Traxerat agrestem festa ad conuiuia turbam.
 Mensa ibi structa ingens sub opaco tegmine lauri, 320
 Impositaeque super lances, metretaque nigro
 Stannea plena mero, et similis Phario obelisco
 Caseus in medio, atque anates, fumantiaque exta,
 Conuiuiaeque boni circum, puerique, operaeque,
 Messoresque, viri, nuptae, innuptaeque puellae. 325
 In medio Ionas pater in cathedra abiegna,
 Thoraca exutus, geminos interque molossos
 Iura dabat. Non hic famuli, nec inutile pondus
 Argenti, et vanae lites cui debita primum
 Ante dapes manibus lympha, et subsellia circum 330
 Bellum importunum qui prima in sede locandus,
 Quiue locus princeps; nec dignior expectandus
 Qui bibit ante alios, totque inter fercula tricae,
 Iuscula, puliculae, pastilli, et glutina rerum:
 Sed quales natura dapes creat, atque labore 335
 Empta fames, vultusque boni, et super omnia curis
 Libera mens, qua pauperiem clementia Dium
 Temperat, humanis ex aequo prouida rebus.
 Talibus ergo diem solemnem turba trahebat.
 Interea Virgo, et Pharia regione Puellus, 340
 Absentes quamuis, disiunctique aethere longe,
 Gaudia sincera, atque animos, atque otia pagi
 Laeta vident: vtque alma suum tunc forte gerebat

Infantem gremio complexa, utque ambo vicissim
 Muneribus super et dictis, atque hospite Iona 345
 Plurima contulerant, sic Parthenis ore locuta:
 „Alme Puer (paulumque metu, non ausa fateri,
 Continuit se: mox iterum, formidine pulsa,
 Institit) „alme Puer, tua si mihi certa voluntas,
 „Pulchrum aliquid nostris hodie permittere, si fas, 350
 „Agricolis inter solatia rustica vellem;
 „Idque rogo, et mernere boni. Iam tempore longo
 „Quae miseros, nobis absentibus, aegra fatiget
 „Cura, laborque vides. Quid si manifestus uterque
 „Laetitiae et ludo intentis, dum gaudia ferment, 355
 „(Idque potes nutu) coram improvisis addeset?
 „Quae tibi mens? quid ais, pulcherrime?“ Dixerat. Olli
 Dius amor (quid enim matri neget?) ardua quamuis
 Illa quidem, atque insueta poposcerat, ore sereno
 Annuit: atque diem festum, et conuiuia ruris 360
 Claudere successu libuit genialia miro.
 Assensit coelo Genitor quoque summus ab alto,
 Alius hinc orsus quae post memoranda canemus:
 Inuentusque modus, condictaque tempora, lusus
 Agrestes inter, sero post prandia sole: 365
 Tantus amor patriae, atque absente in Virgine cura.
 Iam virides ergo platani maioribus umbris
 Vndique opacarant hortum. Tres circiter horae
 Restabant solis, fusique hinc inde per herbam,
 Aggestasque trabes super, et sub vitibus altis 370
 Agricolae pransi iam dudum taedia ventris
 Distenti inter se vario sermone leuabant.
 Cum senior iuvenes lentos in terga iacentes
 Increpuit dictis pater Ammon: Oh quid inertes,
 Ceu pasti saturique boues in stramine fusi, 375
 Tandiu, ait, segnes horas consumitis? io!

Macti animis, pueri, detersa oscedine, ludo,
 Dum vacat, hoc reliquum traducite; surge age, Laban,
 Surge, Ioas piger, heus! ohe! Simul Abra puellas
 Parte alia hortari, atque omnem vndique cogere pubem, 330
 Nomine quamque vocans, Esther, Sulamitis, Elisa,
 Ad ludum: ludo pulcherrima praemia victrix,
 Quae socias cursu valeat praeueterere, habebit.
 Continuo succensi animi, atque arrecta iuuentus.
 Conuenere omnes. Tumulo Susanna virenti 385
 Explicuit manibus velum, quod miserat alma
 Parthenis, hesternum munus. Quae vicerit, inquit,
 Hoc Mariae peplo cingat sibi tempora, sed dein
 Restituat post tres soles memor, atque rosarum
 Dona dabo innexam philyra violisque coronam. 390
 Inde alium, iuuenes, ludum celebrabitis; ipse
 Praemia, ait Ionas, victori pocula seruo,
 Pocula plena mero. Praecedite rite, puellae.
 His dictis festus sublatus clamor ad auras,
 Iniectusque alacer furor, et noua gaudia cunctis. 395

Pratum erat, et falices inter longissima visu
 Semita vtrinque virens, longeque erecta sub auras
 Siluestris morus, cui quae prior oscula ferret,
 Atque manu viridem ramum diuelleret, illa,
 (Sic statuunt) rosetum sertum, et velamen haberet. 400
 Ergo, locis pariter captis, Alphaeus vtrisque
 Percussis manibus signum dedit. Ilicet omnes
 Effugiunt nimbo similes, studiisque iuuentus
 Instigat variis: Vrge vestigia, Rachel,
 Te Damaris propior iam iam tenet: Hei mihi! rhamnus 405
 Vestibus implicitus; Zambrim fuge, Dina, sequentem:
 Perge alacris Iuditha prior. Sonat vndique laeto
 Circumiectus ager strepitu, vocesque per auras
 Congeminat nemorosa echo. Verum omnia pastor,

Pastor amans Nymphæ, nimique cupidine flagrans 410
 Turbavit Daniel, Hic primo in flore iuuentæ
 Iuditham sibi promissam, qua pulchrior vlla
 Non erat aequali in coetu, præcedere cursu
 Ardebat; studiisque, et nisu corporis omni
 Incumbens, votis, oculisque impellere euntem 415
 Instabat; sed postquam vltra perducere posse
 Non aliter videt; heu! Damavi nil tale timenti,
 Heu lassæ, quæ iam metam prope anhela tenebat,
 Vicino e riuo faciem, vestemque, capillosque
 Irrorauit aqua, et festum maculauit amictum 420
 Reticulumque, et sirma nouum, calceosque niuales.
 Illa furens animis sorbum, quod forte gerebat,
 Coniicit in tergum fugientis, plurima frustra
 Vociferans, oneratque probris, et fuste reperto
 Nequicquam insequitur: dumque iras luctibus explet 425
 Femineis; raptum interea Iuditha redibat
 Ostentans manibus ramum. Non liber habenis
 Effusisque iubis tanto redit impete victor
 E stadio Massylus equus, non Parthica arundo,
 Vt campos fugiens niueis quatit illa cothurnis, 430
 Crinibus in ventum sparsis. Sed virgo secuta
 Aemula par zephyris, et denique crine prehensam
 Iniectaue vtraque manu tenet, atque virentes
 Multa reluctanti frondes rapit; inde citato
 Ipsa prior cursu redit, et sibi debita dona 435
 In medio coetu exclamat, sparsique recentes
 Deplorat maculas rini. Sed et altera plorans
 Sublatum repetit ramum, atque humeralia scissa,
 Et laceras queritur vittas: atque hinc pater Ammon,
 Inde vtramque bonus dictis compescere Ionas. 440
 Quin et ridiculus Nabal se gutture pingui
 Arbitrè in medio statuit; quem plurima fantem,

Qua peponi agresti par struma excreuerat ingens
 Ambabus Damaris repulit facto impete palmis.
 Labitur ille putre in stagnum resupinus, vt ipso 445
 Margine constiterat propior. Risere cadentem,
 Nec sese tenuit Iuditha, nec altera, coeno
 Vt videre atro emergentem, quem excita circum
 Turba canum insequitur lutulentum, et, qua fugit, anser,
 Atque anates raucis quatunt clangoribus alas. 450
 Hinc paulum sopiti ignes, et fractior ira:
 Mitiior hinc animis furor, et pax deinde secuta.
 Concordes iunxere manus, et foedere iusto
 Res ita composita, vt victrix Iuditha referret
 Praemia: sed moestae Damari promisit in aurem 455
 Debbora partheniam chlamydem solatia victae.
 Sed non hic finis. Lis altera deinde secuta,
 Inque repentinum subito versa omnia luctum.
 Stabant intentae matres, et virginis vna
 Circum omnes texto cingebant tempora flore. 460
 Illa acubus fixis accommodat; altera subtus
 Virgineum peplum nodo implicat; altera flauos
 Educit crines; haec denique corrigit omnia,
 Atque aliter crines, et velum, et seria reponit
 Florea; nec finis tricis muliebribus. Ast heu! 465
 Heu Daniel miser! immeritae qui praemia nuper
 Abstuleras Damari! Nunc sacro denique velo
 Clausa, inter veluti nimbos argentea luna,
 Vt stetit in medio tua Iudith compta amaranthis,
 Et yernis redimita rosis; heu non tua Iudith 470
 Amplius, heu sponsum, thalamosque auersa repente,
 Et tedas exosa fugit, pactosque hymenaeos,
 Coniugiumque palam, et veteres detrectat amores.
 Nequicquam mater, nequicquam caetera turba,
 Atque auia, atque soror dictis lenire furentem: 475

O gnata, o miserae dolor, et spes vana parentis!
 Vnde odia? vnde irae? subitaque insania mentis?
 Ipse amens pastor flets, atque in genua volutus
 Crimina scitari lacrimans, veniamque precari.
 Aspera sed virgo, dictis haud mollibus, alto 480
 Abnuat ore minax: quantumque miserrimus ille
 Obsequiis ambit, tantum illa ferocius arcet.
 Dein versa ad matrem, Thalami iam desere curas
 Hinc, ait, o genitrix, lacrimisque absiste precari;
 Nam mihi Carmeli sacra inter culmina florem 485
 Virgineum, atque acui illaesum seruare pudorem
 Est votum: hanc certam iniiciunt mihi sidera mentem.
 Tum vero infelix sponsus quatiens pede terram,
 Et scissa endromide, et chlamyde, abiectoque galero,
 Ingratam, immemorem, infidam, agrestemque vocare, 490
 Praemia cui ludo victae nil tale merenti
 Heu demens tulerat: nunc donis nempe superba
 Promissos fugit illa toros. Furit improbus ira,
 Et, nisi vi teneant conantem soluere capta
 Brachia, forte ruat praeceps moriturus in amnem, 495
 Aut sanctum properet manibus rescindere textum:
 Tantus agit caecam furor et vesania mentem.
 At non passa diu tristes mitissima Mater,
 Nec donis turbare suis solatia ruris.
 Audiat haec, exosa domum, siqua innuba virgo 500
 Nubere caelesti sponso velit: audiat illa
 Cui thalamo felix, cui sese obstringat amanti.
 Forte in secessu viridi, dum talia feruent,
 Tres pueri, summo speculati in vertice nidum
 Lusciniae appensum ramis, qua carpinus ingens 505
 Floruerat, iactis glebis saxisque per auras,
 Deicere instabant; paruis tamen irritus omnis
 Iamdudum conatus erat: Cum visa repente

E la-

E latebris silvae ante oculos pulcherrima imago,
 Incessu prorsus, gestuque, habituque MARIA. 510
 Illa erat, illa manu Puerum de more trahebat;
 Seu visa in speciem tantum, seu vecta per auras,
 (Quidquid id est) medio coram nitidissima luco
 Substitit, arridensque suo de more locuta.
 O pueri, teneros haud fas conuellere nidos, 515
 Atque suos matri per vim subducere foetus,
 Quos ille instruit ad cantus; nam deinde, solutis
 Illi etiam linguis, cantu nemora auiā mulcent.
 Huc, ait; et positis saxis accedere coram
 Improbulos, coenoque manus abstergere iussit; 520
 Eduxitque sinu tria persica, et oscula rite
 Ferre prius manibus docuit; primumque Manassi,
 Tum Ionathae, Phincique dedit: dein iam fugientes
 Acceptis donis, cupidos ostendere, rursum
 Ad sese reuocat, prohibensque ea laedere morsu, 525
 Ferre intacta iubet: Vestris et matribus, inquit,
 Si vos forte rogent, Maria haec Iesseia nobis,
 Dicite, dona dedit; grauius iam libera curis
 Huc reditura breui. Memores hoc deinde tenete:
 Dicite Iuditham mihi seruent, quam mens Infans 530
 Vult castis thalamis iam nunc sibi nubere Iesus.
 Audistis? Iuditha meo desponsa Puello est:
 Hic meus, hanc, inquam, sibi nuptam, destinat Infans.
 Sic instat, nomenque iterum, et mandata reposcit,
 Vt memores seruent, recitentque fideliter omnia; 535
 Et blesas voces, semesaque dicta reformat.
 Tantaque simplicitas erat, vt iam ferre docentem
 Praecipudi haud possent: Ite ocius, ite, puelli.
 Ocius exiguos per culta virentia gressus
 Accelerant laeti; procal et clamoribus altis 540
 Dona manu ostentant: Maria haec pulcherrima donat:

Mirantesque adeunt matres, gremiisque reponunt,
 Et Mariam quandam, haud sibi notam, haec pulchra dedisse
 Munera. Vbi? qualis? quaenam? rogat undique circum
 Anxia turba. Illi vestes describere, et ora, 545
 Et digitis monstrare locum, et promittere certos
 Quamprimum in patriam reditus; atque insuper addunt
 Iuditham Iesu desponsam, hanc nubere certis
 Promissis Puero. Tum facta silentia linguis
 Iniectusque pavor, sopitaque iurgia amantum. 550
 Illico deproperant certatim e colle virenti
 Praecipites, ducibus pueris. Vbi vero? ubi visa?
 Solliciti, intentique rogant. Illi omnia circum
 Vestigare oculis: Hic primum obiecta Manassi,
 Hic erat. Ast illic iam fons argentens unda 555
 Stagnabat vitrea; violaeque, rosaeque marinae
 (Sic Itali appellant albas) cernuntur in herba,
 Illa tamen nec per salices quaesita, nec inter
 Pineta, et larices, iterumque iterumque vocata
 Vlli usquam responsa dabat. Viden', Ismaris, illam! 560
 Eccilla! At subito ex oculis evanuit: at mox
 Visa iterum tilia super alta: at visa refugit.
 En rursum in stagno! Rachelis sed fuit error;
 Namque erat in nube, et vitreo apparebat in amne
 Nec deinde ulterius visa ulli. At terrii agrestes, 565
 Collectis cedris siluestribus, atque ligustris,
 Iuditham Iesu desponsam rite sacrabant,
 Ignari quanto se nomine tollet ad astra
 Bellatrix quondam; quantum feret ardua palmas
 Iuditham super antiquam; quaeque inclita rerum 570
 Hinc series oritura ingens, Iesseia postquam
 Parthenis in patrios remigrauerit alma penates.

LIBER SECVNDVS.

ARGVMENTVM.

Virgo ex Aegypto redux in itinere ab Angelis conuiuio excipitur. Patrios colles subeuntem vindemiatore longeprospectant. Oppidani admoniti obuiam exeunt. Domi Susannae excipitur; inde paternas aedes subit. Puero, Matri, et seni nutritio felices somni, nocturno cantu, e coelo devocantur.

CANDIDA iam coelo reparabat cornua Phoebæ,
 Spiciferamque manum radianti proxima soli
 Erigone stellis gemmatam absconderat axe;
 Cum laeti auguriis tandem caelestibus almae
 Nazarii adventum Diuae sensere propinquum. 5
 Scilicet haec illis reditus certissima signa
 Discedens dederat Ionas: *Tria lilia quando*
In Mariæ specula niveum de cespite florem
Protulerint, coelo lunas exinde recentes
Obseruate, inquit; bis tertia namque reducet. 10
 Lilia vernarant, bis tertia lunaque primum
 Clara inter roseas visa est argentea nubes.
 Et iam Diva parens Mareotica regna relinquens,
 Caelesti monitu, saevi post fata tyranni,
 Cum sene, cumque suo tandem expectata Puella, 15
 Nazareos laeta in colles, atque arva redibat.

Olli puniceis interflaventibus ambit
 Texta umbella comas paleis, et tempora inumbrat,
 Coccina quam propius substringit taenia nexu:
 Obliqua ex humero descendit ianthina zona, 20
 Oualem fusca genas, et multo torrida sole,
 Singario veniens e pago Aegyptia mater
 Ferre solet: niveos cyclas tegit ima cothurnos:
 Fraena regens senior custos it praeuius: ipsa
 Foemineum in morem vehitur, nigrosque capillos 25
 In spiram tortos mundissima lina coercent.

Sylva fuit tamarice virens, elatisque recurvis
 Palmarum, torto qua scrupae calle nitentem
 Exigui laticis ducebat glarea venam.
 Haud procul inde Cison it campis murmure rauco, 30
 Praetextus glaucis cannis, limoque palustri,
 Laeta Palaestinae per pingua culta volutus.
 Hic, fluvii haud procul a ripa, sub colle virenti
 Biseni alati iuvenes, nemus inter opacum,
 Floriferam mensam secreta in valle pararant 35
 Parthenidi, et nato; opportunaque tempora nacti
 Ramorum e latebris laeto clamore repente
 Erupere. Dolos timuit deprensa viatrix
 Extemplo: risit caelestis Populus: ipse
 Improuisum epulum senior, distentaque in herbis 40
 Candida lina stupet. Circumfusi undique ephebi,
 Pars onere infantis longo relevare parentem,
 Quadrupedis pars fraena manu prensare fugacis,
 Sarcinulas servare alii. Mitissima Virgo
 Officiosa queri, superum se fraude petitam, 45
 Se circumventam; simul interiora subibat
 Frondentis silvae, qua subterlabitur alnis
 Hinc atque hinc torrens. Illic gratissima lassis
 Parta quies paulum, et viridi mora dulcis in vmbra.

Crinibus alludunt Zephyri, strepit undique pennis 50
 Pictarum volucrum festus chorus, anthuli, alaudae,
 Ardeolaeque, canarinique. At rite ministri
 Dant manibus limphas; alii mantilia tonsis
 Expediunt villis: alii cerealia liba,
 Mora, oleasque ferunt. Magno prius alma Parenti 55
 Attollens oculos, purasque ad sidera palmas
 Libabat Regina adpes: quas ordine pulchro,
 In niveo alabastrite, inspersis amarantlis,
 Effusisque crocis, adianto, et amaraco odoro,
 Imponunt famuli, lac pressum, cerea pruna, 60
 Et mella, atque suis adopertas frondibus uvas.

Haec cernens limis oculis teterrimus Orci
 Rumpitur invidia genius malus. Inter amoenae
 Anfractus vallis, procul observarat euntes
 Iampridem, scopulos circum, et iuga celsa pererrans 65
 Capripedi Satyro similis: nunc anxius amens
 Circum ibat nemus: ut mensam qui olfecit herilem
 Villosus canis, at metuens oleagina tergo
 Verbera, stratus humi lances patinasque tuetur,
 Hinc atque hinc mota fallens ieiunia cauda: 70
 Haud aliter Stygius lustrabat singula gurges,
 Exertans oculos, nunc haec, nunc pervagus illac.
 At circum erranti, et per ramos cuncta tuenti,
 A tergo alatus fidicen, cornu inter utrumque
 Barbiton infregit medium, quod forte gerebat: 75
 Nam tibi quo, petulans, aditus? ten', lurida pestis,
 Huc inferre? Apage hinc citius, procul helno. Vento
 Ocior ille fuga pedibus quatit arva bisulcis,
 Tuta petens; summi scandentemque ardua montis
 Cernere erat pavidum, celsa de rupe tuentem, 80
 Atque utraque manu plagam cervice tegentem.

Inde iter ingressi accelerant. Strepit aethere aperto

Laeta phalanx, pennisque supervolat, arvaque inumbrat.
 Pars florum manibus plenis effundere nimbos
 Virginis alba super velamina: pars pedes ire: 85
 Ille equitat croceas nubes, hic cruribus exit
 E mediis nebulis, hic summis prominet alis:
 Mille alii variis nectuntur in aëre nodis.
 Sic peregre incedens patriis pulcherrima campis
 Virgo propinquabat, vultu allatura beato 90
 Solem improvisum, insperataque gaudia ruri.
 Tempus erat, quo laeta novo gens munere terrae,
 Grandinis, atque Austri immunem, illaesumque pruina
 Autumnum plaustris, et sera legumina vectant
 Frugiferis e vinetis in rustica tecta. 95
 Iamque fere medio octobri vindemia circum
 Exacta in campis fuerat: restabat apricus
 Azariae collis, quo se gens rustica bennis
 Atque uncis tulerat cultris, confertaque passim
 Vimina erant nigris, vis: sonat omnis agresti 100
 Lactitia et cantu clivus. Cum raucus arator
 Auditus procul e sulcis intendere vocem
 Ingentem, et monstrare manu quiddam eminus: Heus o!
 Vos, inquit, Mariae redeunti occurrere; namque hic
 Bos cornu petit, et nequeo discedere. Sed vox 105
 Eminus audiri haud poterat; frustra per auras
 Itque reditque idem venoso e gutture clamor,
 At Ierichunta emensa oculis late undique campos
 Atque arcens manibus phoebeia spicula utrisque,
 per callem exiguum, vix, multo in lumine solis 110
 Agnovit reduces, intentoque indice matri
 Monstravit Zebidae, haec Miriae atque Orphae, Orphaeque Osiae,
 Atque hic Romeliae, haec Liae. Sed non tamen illam
 Credere vult Ionathas; „Illa est, illa, inquit Elisa,
 Quam te ego praesentem video.“ „Quo pignore certas?“ 115

„Quo tu cunquē velis:“ signabatque indice certo
 Nec iam amens animo poterat, nec colle teneri.
 Interea observant alii qua Silvia monstrat,
 Silvia Idumaeas inter pulcherrima Nymphas,
 Intensisque oculis, et hiulcis oribus adstant. 120
 At pueri iam praemissi, garritibus altis,
 Illa est, unamines geminant: illa, inquit arator,
 E sulcis iterum clamans. Tum protinus altis
 Decurrere iugis, cistis in colle relictis
 Viscatis manibus raptim ad femoralia tersis. 125
 In corbem praeceps Zabulon, in mulctra Barucclus
 Prolapsi, atque agiles iterum (tanto impete oborta
 Gaudia) deproperant lacti. Quis murmura vero
 Explicet, et voces, vultusque, hilaremque tumultum?
 Illam omnes in tecta sequi velle: at bona mater 130
 Id vetat, et qualis vindemia quantaque, laeto
 Ore serena rogat; comitesque anteire volentes
 Abnuit omnino. Tamen uvas rite ligatas
 Et puer, custos, et formosissima Virgo
 Quisque suas manibus gratissima dona ferebant. 135
 Corripuere viam, qua multo semita girat
 Autumno dives. Dextra, laevaqua frequentes
 Iuglandes, prunique, humilique ex arbore ficus,
 Consortis ramis, praetexunt undique callem.
 Cernuntur veteres turre, atque oppida longe, 140
 Immensum camporum aequor, nemorumque recessus,
 Auditurque fragor torrentis, quem cava subtus
 Vallis agit per semesae declivia ripae:
 Hinc iter in patriam nemoroso tramite villam,
 Quam sol purpureo devexus lumine inaurat. 145
 At pueri interea, quos non retinere potestas
 Vlla fuit, raptim celeres in tecta volarant,
 Aegre animam praee laetitia cursuque trahentes,

Nuncia lactitiae pubes. Volat illico fama;
 Fit clamor tectis; Mariae evulgata propinquae 150
 Nomina laeta sonant: strepit omnis murmure pagus;
 Ad Deborah Samuel, ad Saram devolat Esther,
 Contiguam Zambim foribus Susanna vocabat;
 Haec specula ex alta Sulamitum; haec laeta, fenestris
 Ore exerto, Amarim, Jessea puella, sodales, 155
 Clamat, io! reducem iam nuncius alter et alter
 Retulit. Exoritur clamor, variaeque vicissim
 Scitantum voces: sed et ipsi curibus hiris,
 Audito strepitu, lacubus qui vina premebant,
 Attoniti cessant, et quae nova gaudia poscunt, 160
 Prodebantque rubro depicti corpora musto.
 Iamque iter accelerans processerat obuia campis
 Susanna, huic Iudith comes ibat, pulchraque Elisa.
 Nec longum in medio tempus, cum visa per ulmos,
 Perque humiles vitēs herboso incedere clivo, 165
 Pomiferos inter peregrina Puerpera ramos.
 Agnovere procul vestes, lacrimasque dedere.
 Mox plausum ingentem tollunt, quo personat aether
 Et circumiecti colles, vallesque resultant.
 Exiguum restabat iter; spatique, quod usque 170
 Nazareum ad pagum superest, absolvere Virgo
 Vult pedes: arreptis fraenis deducere assellum
 Inter se pueri certant: Iudithaque pulchrum
 Implicitum manibus Iesum trahit: ipsa sodales,
 Mirantesque inter pergit Iesseia matres, 175
 Respirans placide, atque oculos per singula ducens,
 Sustentatque manu vestes, qua semita aquosa est.
 Sarcinulas humeris Ionathas gerit: obvia passim
 Armenta occurrunt, agrestumque agmina, Iamque
 Apparent humiles muni, turresque vetusti 180
 Oppiduli vestitae ederis, antiquaque tecta,

Quae procul agnoscis, Senior bone, flensque salutas.
 Ipse diem nollet iam seram absolvere Phoebus
 Tam cito, deque suo dolor est descendere curru,
 Atque utraque manu roseos tenet axe iugales. 185
 Ast ubi Susannae bona Virgo evasit in aedes,
 Hic fragor, hic strepitus, amplexus, oscula mille,
 Mille hilares voces, mixtumque sine ordine discors
 Vndique murmur erat. Nec viso littore nautae,
 Nec genitrix nato, nec coniuge nupta recepto, 190
 Quem bello, aut pelago extinctum decepta putarat,
 Nec quidquid possunt laeti sibi fingere noctu
 Insomnes vates, aequare haec gaudia possint.
 O tandem post secla redux! o denique sospes
 Reddita lux orbae patriae, expectata tot annis! 195
 Ut formosa redis nil coelo decolor illo!
 Quae via, qui cursus, quae sors inopina revexit?
 Ecce humeris curvis octogenaria coniux
 Alphaei, explicitis ulnis, edentula voces
 Non intellectas labiis conatur utrisque, 200
 Et gnatam (sic illa vocat) complexa fatigat.
 En Beroe, en veniens e torcularibus Abra,
 Musta recentia utraque manu laetissima portans,
 Cui puer hinc Ammon, hinc Ruben vestibus haerent.
 Mox Debora ascensu subit improvisa repente, 205
 Ingenti clamore ruens in colla, lacertis
 Iniectis haerens non extricabilis: ipsa
 Candidior nive Cissa larans formosa catella
 Agnoscit reducem, et circum mille implicat orbes,
 Et vestes scalpit, genibusque audacula reptat. 210
 Utque animam Debora assumpsit: Mella, inquit, in horto
 (Attraxitque anram toto ore et pectore anhela)
 Mella, inquam, e ceris dum seligo, nuncius Helis
 Te advenisse tulit, mea lux; huc protinus amens

Advolo; sed vari vix possum, namque cucurri 215
 Praepetibus cervix, et fulminis ocior alis.
 Vt tandem amplector! Quae sors, dulcissima rerum,
 Quae reducem fausta aura tulit? nam patria nunquam
 Oppida visuram, et prorsus mutasse Canopo,
 (Me miseram!) hos agros, et tecta antiqua putaram. 220
 Vt te versicolor decet haec Aegyptia palla!
 Hiccine Niligenis cultus habitusque puellis?
 Te sinito huc paulo propiorem in luce videri.
 Haec inter festus sublatus clamor ad auras,
 Illataeque faces, et lux face pulchrior omni; 225
 Namque aderat pulcher Iesus Samuelis in ulnis,
 Atque una longaevus Amos, et vertice glabro
 Natanael; veteres Ioseph quos inter amicos
 It lacrimans; interque manus pulcherrimus Infans
 Stabat, ut in mediis nivibus rosa nata decembri 230
 Quam circum canae glacies mirantur et imbres
 Vernantem, nec duram hiemem, nimbosque timentem,
 Hinc Bersabaea, hinc Rachel, et Silvia ridens,
 O quae bella humero vestis, niveique cothurni!
 Quae manus haec nevit, quae licia candida torsit? 235
 Ille, ori digito inserto, placidissimus adstat,
 Nec paue't hirsutum mentum Samuelis, et horrens
 Brachia circum, semiadapertaque pectora linum.
 At satis est, matres, satis est: discedere lassam
 Jam sinite in patrias aedes: nam tempora fando 240
 Haud deerunt: sic Beris anus, sic Debbora dictis,
 Sic iubet ore graui Samuel; nam sistere votis,
 Nec precibus potuere ullis, facibusque praecipat
 Iuditha, inque diem (ne quicquam, Diua, recusas)
 Debbora iam statuit conviua festa sequentem. 245
 Talia Virgo tulit patrio solatia ruri,
 Post noctem obscuram, suspiria, votaue multa,

Mercedem luctus, primaeque crepuscula lucis.

Nox ruit. In nidis volucres, in frondibus aura,

Ipsa etiam ripis stagna acclinata quierant; 250

Et dormire putes, pictasque in gurgite stellas

Esse quiescentis nitidissima somnia limphae.

Cum levis in nimbo delapsa volucris alis

Laetitia in terras stellato ex aethere venit:

Cui comes ille ciens animos, et pectora versans 255

Spiritus, *) a capreis montanis nomen adeptus,

Ignotum Latio nomen; pictoribus ille

Interdum assistens operi, nec segnius instans

Vatibus, ante alios Musis gratissimus hospes.

Pastor erat Didymus, qui quondam captus amore 260

Caelesti sese comitem sociumque puello

Addiderat Iesu. Is ventos praedicere doctus,

Quidve obitus ferrent varii, astrorumque meatus,

A strepitu procul, et turba, silvestribus annos

Egerat intentus calamis, haud noxius ulli. 265

Huic levis, in noctem iam seram, Spiritus ille

Laetitiae comes insiluit; quo plurima secum

Ibat agens animis, insueto percitus oestro.

Namque iniecta hilari mens improvisa: sub ipsis

(Cogere si posset sociorum plectra) fenestris 270

Virgines, instruere ad citharam melos; atque sereno

Hospitibus fessis coelo deducere somnos.

Sed quid tum poterat? quosve importunus adiret?

Aut pulsare fores obscura auderet in umbra?

Haeret inops animi, mentemque per omnia versat. 275

Ecce autem, vario secum dum fluctuat aestu,

Ecce, inquam, socii vates, quos entheus idem

Spiritus excierat. Citharas hic vertice eburno,

Ille liram ex ebano, hic sistrum, sua munera quisque

*) Vulgo Capriccio.

Delicias, atque agrestum intervalla laborum, 28c
 Attulerant secum. Non gratior ulla voluptas,
 Quam quae improviso condicta acceptaque, nullis
 In longum trahitur dilata ambagibus. Ergo
 Vna omnes pariter per opaci compita ruris,
 Quo furor immissus, quo mens incensa vocabat, 285
 Elpinus, Pastor Ligus, Alcindusque secuti,
 Montanusque (haec nomina erant; sed Montius iste,
 Hic Madius vulgo dicti, Pastorius ille,
 Hic Lemene) papaveribus, sertisque rosarum,
 Et violis crinem praecincti: nec mora. Postquam 290
 Ventum est stellato sub dio ad limina nota;
 Summissim inter se primum, intentique canoras
 Auribus explorant chordas, tenduntque remittuntque
 Ad numeros calami certos. Cunctisque paratis,
 Dum quisque officii certat, primusque recusat 295
 Rumpere prae reliquis nocturna silentia voce;
 Ipse canam, finem positurus, Didymus inquit:
 Nam vereor, si forte puer vos ille canentes
 Audiat, haud unquam vigilantes claudet ocellos;
 Vsque adeo vestras dulce est audire camoenas. 300
 Ipse autem, quantum rauco modulamine possum,
 Insidiatricem, venatricemque soporis
 Fabellam meditor, quae taedia, languoremque
 Paulatim insinuet. Simul ergo per aëra somnos
 Videritis coelo delapsos, illico nobis 305
 Cessandum; inque humiles, nullo clamore, fenestras
 Cogendi belle. Facile est agnoscere: plumae
 Sunt humeris variae, sunt alba papavera circum
 Tempora, populeosque agitant sine murmure ramos.
 His ita compositis, per opaca silentia pastor, 310
 Concordes inter citharas, sic ora resolvit.
 Humapus peragrabat Amor, sine viribus, aeger

Iamdudum: furtim namque ille comederat horto
 Aurea poma, latens quae forte infecerat anguis:
 Optabatque miser quiddam, nec quid sibi vellet 515
 Infelix norat; sed erant medicamina quaedam,
 Quae tamen haud ullis poterat conquirere terris.
 Venit ad auriferum Gangem, sed acerbius inde
 Aucta sitis; rursusque Tago sitis altera crevit.
 Sedit Erythraeum ad pelagus, sed litore in ipso 320
 Dum conchas aperit digitis, digitum una momordit,
 Quem laesum intorto religabat taenia filo.
 Venit et in Cypron lassus. Quid singula narro?
 Nullum erat in terris aegro solamen Amori.
 O miser, ignarus quae pars tibi cognita nondum 325
 Terrarum profugo restet! Tibi restat Idume:
 Haec regio, hoc coelum, haec certam feret aura salutem.
 Venit Idumaeas tandem . . . (subsistite paulum;
 Nam quiddam, instar avis, visum est considerare opacos
 Hosce inter ramos. Sapor est pulcherrimus: et mox, 330
 Spero, alios pariter deducam in retia cantu)
 Venit Idumaeas tandem, inquam, fessus in oras,
 Iordanemque bibit: dumque agris devius errat,
 Lamentisque vias, atque auras questibus implet;
 Illum moerentem vidit pulcherrima mater, 335
 Coelestis pueri mater, tenuitque fugacem,
 Plorantique dedit bellaria: verbaque dixit
 Blanda adeo, dulcesque minas adiecit, ut ille
 Captivum dederit sese; subiitque penates,
 Assuevitque puer lacti, mellique; nec auro 340
 Sortem hanc, nec gemma quavis pretiove dedisset.
 Hic aeger passus curam est, hic iungere utrasque
 Edidicit palmas, ad solem versus eoum,
 Curvatis genibus supplex; hic denique lenta
 Sensim convaluit febris, . . . (subsistite rursus; 345

Nam tecto insedit, ni fallor, penniger alter
 Somnus; at exiguus latet, et vix prominet alis
 Vndique stellatis. Superest nunc tertius; at mox
 In viscum veniet) feбри, inquam, denique lenta
 Sensim convaluit: sed quam brevis, ah! fuit ista 350
 Parta salus, miserande puer, mox, heu! moriturus
 (Aspera nam sic fata volunt) moriturus acerbo
 Funere. Namque aderat sub eodem paupere tecto
 Alter Amor, sed coelestis, sed natus olympo;
 Terrestremque illum dedignabatur eodem 355
 Sub lare, quippe levem, cui vox, cui mellea tantum
 Vis inerat verbis, sed nullae in corpore vires.
 Ergo aliquando miser fando dum plurima iactat,
 Vt solet, atque alium vocat in certamina demens
 Seu lusus, seu lucta fuit, (quidquid fuit) ictu 360
 Stratus humi cecidit; nec profuit illico vitam
 Poscere, nec cubito, manibusque avertere vulnus;
 Vulnus atrox lethale imò sub pectore fixum est,
 Nec lacrimae, gemitusve ulli valere precantis.
 Saucius ergo, aegreque trahens vestigia, tecto 365
 Successit, iacuitque toro; sed amabilis illa
 Plaga erat, atque adeo dulcis, ut ferre medelam
 Nöllet, nec rivos calidi retinere cruoris,
 Nec fomenta pati: donec cum sanguine vires
 Paulatim exanimis abiere, exhaustaque vita est. 370
 Ah puer! ah! iaculis quis te concurrere, demens,
 Talibus incautum traxit non viribus aequis?
 Accipe nunc, quae non sentis, solatia mortis.
 Nam pulchram ut vidit faciem, et fera vulnera victor,
 Effudit lacrimas, implevitque astra querelis, 375
 Incubuitque super, dixitque tenerima verba.
 Dumque sinu toto fonet, et dum brachia collo
 Iniicit, atque arcus, tenerisque amplexibus haeret;

Tam valide exanimem pressit, sic membra lacertis
 Frigida strinxit, ut e geminis amor unus et idem 380
 Extiterit pueris. Sic terris irrequietum,
 Humanis rebus lassum, misereque vagantem,
 Diva, trahis nostrum mira dulcedine amorem,
 Aegrum quem reficis blande; mox viribus auctus,
 Paulatim exuitur terrenis sensibus: inde 585
 Evadit coelestis amor. Iam ponite plectra:
 Fabellam cecini, nec fas producere carmen.
 Nam, bene si video in tenebris, tandem ultimus axe
 Labitur ecce sopor nitidis argenteus alis.
 Iamque omnes gradiuntur humo; iam tecta volatu 390
 Sacra petunt: iamque ille senis frontem insilit; alter
 Plumiferis digitis tibi, pupe, resignat ocellos:
 Ille utraque manu furtim nivea ora parenti
 Obtegit a tergo. Tranquilla silentia, labris
 Admoto digito, subeunt: Genii nocturnas 595
 Lampadas extinxere omnes: tuque humida velo
 Nox super extento. procul hinc discedere mandas:
 Namque horae sex nigricomae, quae somnia portant,
 Somnia pulchra, ebene textis inclusa canistris,
 Haud inferre pedem, nobis praesentibus, audent 400
 Pergimus: at vobis, vates, pro munere tanto,
 Hic Puer, et Pueri custos, formosaeque Mater,
 Supremus somnus cum sero advenerit, adsint

LIBER TERTIVS.

ARGVMENTVM.

Daemon livore concitus bellum adversus IESUM molitur. Speculatores lemures mentito habitu Nazareth praemittuntur. Armilustrium instituitur in Perside. In conuentu matrum, praesente Virgine, Daemon explorator detegitur. Deipara ab Angelo monetur, ut secedat cum Pueri in desertum D. Ioannis Baptistae. Castra inferna in montes Abarim descendunt, atque ibi rixa exorta, mox classe aerea daemonum delapsa, bacchanal celebratur.

QVALIS formosum nivea cervice catellum,
 Virgineo in gremio manibus quem comit eburnis
 Foemina, sic meritum cernens dolet invidus, ore
 Allatratque rudi turpis quandoque molossus,
 Dilectus dominae ille etiam, cum candidus olim, 5
 Et tener, et blandus fuerat; nunc vincula collo
 Gestantem absterrent mensis, et postibus arcent:
 Haud aliter Puerum coelestem dum videt hostis
 Luridus, ipse etiam quondam, cum degeret astris,
 Delicium coeli; ringit, totusque veneno 10
 Livescit miser, et partes se versat in omnes,
 Laedere si tenerum queat, atque absumere letho.
 Quin etiam infelix iubet arma capessere vulgus

Taena-

Taenarium, atque iterum superis indicare bella:
 Demens, qui rursum tentare pericula Martis 15
 Ausit, et, unde olim cecidit, se credere coelo.
 Vnde adeo incensus furiis huc turbidus usque
 Praelia distulerit, causas evolvere ab alto
 Longa foret series. Pharii namque arva Canopi
 Vt primum tetigit Deus infans, illius omnis 20
 Horruit adventum iam tum Mareotica tellus,
 Oraque torserunt signa aerea, templaque passim
 Traxere ingentes rimas; simulacraque mutis,
 Adventante Deo, pressere oracula linguis.
 Hinc rabies collecta ingens, semperque recenti 25
 Clade auctus dolor, et virus: centum acta sub Oro
 Concilia: innumeræ fraudes textæ atque retextæ:
 Conscripti, expunctique duces. Mens omnibus anceps,
 An vates, an forte aliquis de gente supremi
 Ordinis: an demum (quod non est credere) Numen 30
 Humana lateat sub imagine. Nec minus acti
 In diversa animi, quid agant, quibus artibus obstant;
 Num simulent, num Marte palam concurrere certent.
 Ac veluti, prius abruptis quam nubibus imber
 Praecipitet, longe clausum inter nubila raucam 35
 Et murmur, ventique fremunt, noxque ingruit atra
 Fulatim coelum eripiens; et iam tonat axis,
 Tandemque cadant guttae ingentes: tum denique fractus
 In resonano bombo ruit inter fulgura nimbus:
 Quod aliter coecus furor, atque odia aspera tandem 40
 Mensere modum; bellique obstacula rupit
 Hinc explorator quondam teterrimus, ausus
 Ut inferre epulis, reduci quas coelica turba
 Vergeni adornarat. Probro ignavissimus impar
 Rex deserta vagus Samareia, tempore longo 45
 Abditus in silvis latuit: Stygiosque reversus

Postremo ad manes inhonorum in vertice vulnus,
 Quod nemore in sacro citharista infixerat Ales,
 Ostendit coram: quaeque illic viderat, et quae
 Audierat retulit. Tunc imis atra medullis
 Exarsit rabies, penitusque ignavia tristes
 In flammam abiit: tum fracta repagula Ditis,
 Tum sociis data libertas, patefactaque claustra,
 Emissae furiae ex aditus decretaque bella.

Principio lemures praemissi Nazareth, ore
 Mentito, atque habitu agresti, qui tempora nacti
 Insidias struerent, atque explorata referrent.
 Illi autem, ne quid male comptum turpia Aveni
 Proderet, his dictis menda erroresque monebant:
 „Hanc tu cornigeram frontem melius nisi celes.“ 60
 „Dignoscere statim; atque aliquis fortasse choraules“
 „Capripedi vt socio, cithara tibi rursus ad aures“
 „Carmen idem recinet. Tibi vero haec bubula calceo“
 „Vngula se nimium prodit. Tu pellibus uncas“
 „Hos digitos: Tuque auriculas has obtege; Tuque hanc,“ 65
 „Quae male serpit humi sinuosa, recollige caudam.“
 „Nescio quid siet hoc: quoties mentirier ora,
 „Incessumve hominum libuit, quid semper iniquum“
 „Prosilit, atque aliquod frustum Orci, aut lingula pendet.“
 Nunc, Stygii, huc animum, fratres. Nos Belphegor istoc 70
 Exploratores mittit, qui nunc Babylone
 Eductos Erebo pedites, equitesve recenset
 Adversus Puerum, cui centum millia fama est
 Aligerum lateri advigilare. Puerne, Deusne
 Incertum: remque hanc scabere, et sibi cuncta referri 75
 Continuo mandat. Vos ergo advortite mentem
 Quid mediter, quae se primum sors optuma pandat.
 Caesarum est hodie infantum lux annua. Rite
 Convenient matres in silvam, ubi cespites ficti

Sunt tumuli septem lactentum : adque huc quoque mater 80
 Adveniet pueri Ie.. (vau! ferme excidit ore
 Flammivomum nomen, quod sulphure peius adurit)
 Hic ego ploranteis inter lacrumabor, anilem
 In speciem, curas acuens, mixtoque dolorem
 Felle cicens, spargamque ignes, et nigra venena. 85
 Vos, simul in vulgus paulatim serpere virus
 Coeperit, extemplo facies assumite matrum,
 Quae peregre Aegypti veniunt ex urbibus, atos
 Appensos pueros zonis ad colla gerentes;
 Atque ibi clade pari (cum Memphi degeret infans 90
 Iesseus) caesos pariter sine more pueros
 Dicite; vosque aegre elapsas, mediosque per enses,
 Perque neces, vestros rapuisse e finire gnatos.
 Sic fraus egregie mihi nodo intexta; nec impar
 (Spero equidem) merces operi promissa sequetur. 95
 Talia iactantes, densa caligine septi
 Ibant, et muros pagi portasque subibant,
 Atque locum, insidiisque modum, tempusque parabant.
 Atque ea dum lemures obscurae noctis in umbra
 Consilia, et fraudes agitant, iam Persidos arvis 100
 Consterat legio Ditis; tanto illa paratu
 Flammarum, atque aeris, quanto si funditus orbis
 Vastandus terrae, aut repetendum ultricibus armis
 Sidus hiperboreum, solitumve Aquilone locandum.
 Non tot ad Euphratem vastis tentoria campis 105
 Victor Amurrathes quondam Babylonia circum
 Moenia distendit; nec tot Mustaphus eoīs;
 Viribus excitis, totoque Oriente coacto,
 Austriacam implevit nuper terrore Viennam,
 Quot Stygias turmas sub signa coegerat Orcus, 110
 Atque urbem flammis et fumo, atque aethera, et omnes
 Afflarat campos. Callotti quisquis eremum

Infernasque acies pictas, portentaque vidit,
 Toique illic Erebi formas, Antonius olim
 Numine confisus quae dispulit omnia in auras; 115
 Ille satis nondum sibi spectra horrentia fingat.
 Quid primum, quid deinde canam? Namque aëre toto
 Plena avium stygiis rostris, plena omnia gryphis,
 Atque ipso emergunt orcae, atque acherusia cete,
 Attolluntque caput fluvio, et vada turbida verrunt. 120
 Tercentum in leucas latis exercitus omnis
 Porrigitur campis; quantumve interiacet arvi
 Harpyiae, Scillaeque tenent, nigrique elephanti,
 Phantuae, Onoscelides, Phonique levesque Paredri;
 Vexillumque Erebi ferrata e cuspide pendet 125
 Daemonis hirsuti pellis, quam ventilat Auster,
 Ipse etiam ex Erebo perflans. Quid murmura circum,
 Quid raucos fremitus, castrorumque otia cantem?
 Pars piceos infraenat equos, pars aerea stipat
 Tormenta, ingestis lemurum in cava viscera turmis. 130
 Atque alius bombo horrisono displodit in auras.
 Hic Centaurorum submisso poplite calces,
 Atro praecinctus corio, convitia iactans,
 Aeratis soleis ferruminat: ille retusos
 Exacuit mercede ungues et cornua passim, 135
 Cum stridore rota circum acta, quam pede versat,
 Doliolo e nigro in silicem stillante cremore.
 Tum dirae facies, quales de marmore summis
 Delubris Gothicis prostant, coelove cadentes
 Excipiunt pluvios imbres; vel qualia in hortis 140
 Romuleis Tiburtino spirantia saxo.
 Ora labris bifidis, magnoque patentia rictu
 Albunae iaculantur aquas. Haec omnis apertis.
 (Assyria postquam late consederat ora,
 Iamque aderat toto miles collectus Averno) 145

Ibat ovans legio campis. Praeit horrida cantu
 Buccina, Taenario Phlegethonte audita, cavernisque
 Aemula respondet stygiis. Prima agmina Alastor
 Millia centum agitat lemurum, quibus omnia ora
 Effuso varioque sonant distorta cachinno; 150
 Omnibus aequoreae summa pro casside conchae,
 Ac frustillatim scissae per corpora abollae.
 Hi campos habitant imi aëris: aethere magno
 Namque ferunt olim discrimina neutra secutos,
 Nec styge, nec coelo admissos, volitare per auras. 155
 Post hos implicitus nimbo, nigraque procella
 Arbitr Oceanî Typhon aëse arduus inferi:
 Quem sequitur Rummus, Rummus qui devia saxa,
 Quique sinas habitat Locarni, et vertice ab alto
 Margutti veniens Verbani exasperat undam. 160
 Centum illi lamiae comites, anus Orchia, et Afra
 Euganaeae, Nannaetaeque, Feaque iunior, ambae
 Vindelicae, et Rhaetae innumerae, Marsaeque, Sabellaeque
 Atque aeris fabri, fumosoque ore caminis
 Assueti furvis pannosa in veste banasi. 165
 Hinc stridor varius, veluti cum summa domerum
 Rivales glaucis oculis se torva tuentes
 Noctibus hibernis percurrunt culmina feles.
 Vna omnes spissa pluviali in nocte feruntur,
 Terrificosque cient nimbos. Heu vindicis ira 170
 Numinis! heu quantum pulcherrima sidera Olympi
 Deformare scelus quondam; quantum impia regni
 Ambitio potuit, sollique insana cupido!
 Postremo insignis maculosi pellibus hydri
 Quadriugo it curru Dramelech, qui praelia primus 175
 Quique arcus Scythicos docuit, volucresque sagittas
 Mille repertores secum trahit ille nocentes,
 Qui ferri infandus usus, qui dira venena,

Qui pestes, morbosque novos, et Thessala philtro,
 Atque alia in populos miseros inventa tulere 180
 Noxia: quos sequitur claudique nigerrimus unus,
 Vertice demisso, qui seris invehet annis
 Flammiferas bolides; iam nunc secum ille volutat
 Triste magisterium flammae, pandasque carinas,
 Arcanique ignis non evitabile fulmen. 185
 Singula quid memorem? quid formidabile murmur?
 Quid rictus varios, quos haud fas dicere? namque
 Ipsae etiam balistae, ollae, tentoria, carri,
 Tympana erant stygii Cacodaemones; oraque, et igneos
 Abstrusos oculos hac illa in parte gerebant. 190
 Ad stagnum obscuris piceis, atraque cupresso,
 Illicibus septum nigris postquam undique turba
 Littore constiterat, tumuli de vertice signum
 Taenariae cecinere tubae: Tum protinus omnes
 Quadrigae, pedites, equites, carpenta, cameli, 195
 Quot non vastator Totilas, non Atila secum,
 Aut Tamerlanes olim convexerat, omnia
 Emissis alis ingentibus aëre sparsis,
 Tartareo in nimbo pennis subvecta volabant.
 Talibus horrendus spectris eruperat Orcus 200
 Multa timens: nec enim mortali pugna gerenda
 Cum stirpe, aut simplex aliquis fallendus eremo
 Sylvicola; at dura in superos, atque ardua in ipsum
 Pro templis, arisque Deum, spoliisque repostis,
 Bella fore armatum gens praevidet impia Numen. 205
 Nazarae interea matres, ut rite quotannis
 Mos erat, Infantes, quorum annua fata redibant,
 Vnanimi in coetu flebant. Nam myrtea silva,
 Et silva in media pratium, circumque frequentes
 Colliculi exigui, monumentaque tristia passim 210
 Extra urbis muros fuerant. Fueratque ibi, gnato

Dina ubi moesta suo, atque suo moestissima Rachel,
 Atque aliae, aggesta terra, tenerisque cupressis
 Ornarant tumulos; tumulos tamen intus inanes,
 Quippe ignotus habet procul hinc corpuscula agellus. 215
 Nil miserabilius visum unquam. Namque ut acerbis
 Aerumnis aderat quae dictis blanda mederi,
 Solarique aegras Virgo mitissima voce
 Et vultu poterat; iuvat omnem evolvere coram
 Flebilis historiae seriem, quam dicere saepe 220
 Consuerat Rachel; sed nunquam sic lacrimata est,
 Nec lavit velum uberius, quo lumina tergit
 Interdum narrans calido manantia fletu.
 Heu natum illa suum caesum crudeliter ipso
 In gremio, parvasque manus, atque utraque collo 225
 Brachia tendentem lacrimis reminiscitur aegra,
 Quo gemitu concussae aliae, luctusque secutus
 Ingens; foemineis resonat nemus omne querelis.
 At medios inter ploratus cuncta scelestus
 Ille explorator stygius terrore repente, 230
 Ridiculoque metu implevit. Nam sederat herba
 Ipse etiam in viridi lugens, spissoque nigroque
 Se abdiderat panno, viduae ore, habituque Phenennae,
 Ereptosque sibi geminos ululare nepotes
 Conabatur: eratque adeo sine more modoque 235
 Expresso in luctu deformis, ut ipsa modestum
 Quanquam diffimulet vultu, vix, credo, teneret
 (Conscia quippe doli) Virgo pulcherrima risum.
 Namque utraque manu complexens tempora, labris,
 Barbula quæcis inerat, foede hinc atque inde reductis, 240
 Singultusque trahens crebros, velut antlia sicca;
 Hos, frontem caperans, vultu lugentis amarum,
 Perfida turpis anus questus dabat: Ah miseram me!
 Ah meus ereptus fato Nehemillus acerbo,

Cui fulvi crines, vultusque oculique nigelli, 245
 Cui nondum exerti unguiculi! Nunc viveret ille;
 Et lassae aetatis fulcrum, quoque viveret Abner,
 Eheu, quem pariter lictor mihi sustulit ense!
 Eheu! me miseram geminis lactentibus orbam!
 Hen, non posse mori, meque his exsolvere curis! 250
 Causa mali tanti Puer ille. Hic indice Iesum
 Lurida signabat; sed clauso gutture vocem
 Edere non poterat. Nequicquam tempora quassans
 Eluctatur iter, veluti qui faucibus arctis
 Iusto maiorem transmittere nititur escam 255
 Transversam iugulo. Dumque improba fingit acerbo
 Sè fletu nimio oppressam, nec posse loquelam
 Exerere, et velo interea sese arctius abdit
 Intentos oculos metuens (res foeda relatu!)
 Paulatim rupto prodibant utraque lino 260
 Cornicula; emicuerunt ignes, et tempore eodem
 Lubricus e solea pes fugit, equinaque coram
 Vngula subducta in solem teterrima venit.
 Diriguere metu cunctae; simul agmine facto
 Terga dabant: tenuit Virgo, excussoque pavore 265
 Obscoenam vetulam certatim murmure magno
 Sandaliis iactu alterno, saxisque petitam
 Turba puellarum insequitur. Fugit illa, cavernamque
 Occupat: inde efflat grave olentem in limine fumum.
 Quo socii haud longe tremefacti, in veste latentes 270
 Foeminea, falsos pueros, luctumque parati
 Inferre in medium; conductae ubi fraudis inanem
 Succesum videre, nemus subiere, nec ausi
 Prodire in scenam: densis in nubibus errant
 Nazareos colles circum, vicinaque rura, 275
 Ancipites quid agant, quo res, meditataque vergant.
 Ecce autem, posquam iam dudum Virgo penates

Intrarat, purasque manus tendebat Olympo,
Fundens rite preces, stygii haud ignara pericli,
Ecce, inquam, foribus patefactis, nuncius Ales 280
Astiit ante oculos, roseoque haec ore locutus:
„Diva poli, his Puerum, teque ocus eripe tectis;
„Jordanisque sacri pete ripas. Est ibi vallis,
„Umbriferumque in valle nemus, cui proxima rupes,
„Atque in rupe domus. Tuus haec silvestria parvus 285
„Antra nepos habitat, praecursor Numinis. Illuc
„Protinus ire iubet superum Pater, atque hominum Rex,
„Atque haec ferre dedit celeres mandata per auras.
„Surge age, clara prius quam solem proferat Eos.
„Nam qualis quantusque cavo se carcere fudit 290
„Turbo niger, coelum, terras, et tartara miscens!
„Dicere plura vetor.“ Sic faus, multa volentem
Poscere deseruit, tennesque recessit in auras.
Ocuis illa sequi coelestia iussa parabat,
Auroram expectans. Rutilus nitidissima stellis 295
Cernit adhuc convexa poli: procul ignibus ardent
Taenariis celsi montes; atque arva, lacusque,
Et nemora, et montes nox obtegit alta tenebris.
At metuenda acies Erebi vecta aëre cocco
Ibat more gruum, totamque immanibus alis 300
Assyriam late, atque Arabum deserta tegebat;
Nulli visa tamen, nisi felibus, armentisque,
Et canibus noctu sine fine latrantibus, ere
Sublato aëria ad spectra, horribilesque phalanges.
Ter lapsa ad terram nubes Cocytia, turmas 305
Exceptura novas: nam passim e rupibus illis,
E nemorum latebris, e quercubus, atque cavernis
Cornigeri egressi socii bella armaque poscunt.
Noctes atque dies ir flammens aethere turbo
Horrendus, terrisque minans: lateque per omnes 310

Iudaeae fines sparsis se turbant alis.
 Donec ter circum gyris ingentibus actus
 Ter rauco accitis sociis agrestibus ore,
 In montana Abarim praeceps cadit; atque ibi quotquot
 Vallibus, et sterili in sabulo loca vasta tenebant, 315
 Accolae Avernales occurrunt undique Mormi,
 Obscoeni Triptes, Aquili, Lamiae, Eurinomique,
 Lucifugique alii innumeri, et socia agmina iungunt.

Musa, mihi infernas curas, miserosque labores,
 Rixas, atque lues memora, erroresque viarum, 320
 Et studia, et mores, insanique orgia Ditis;
 Quaeque procul ratibus miris delata per auras
 Extremis Asiae turba adventarit ab oris:
 Utque ingens castris lis orta, utque arma vicissim
 Conversa in socios; ac demum foedere diro 325
 Omnia compositis turbis sedata quierint.

Mos est, igniferas quoties in bella catervas
 Tartaræi eduxere duces, seu littore turmae
 Constiterint, seu desertis in montibus, illic
 Noctes atque dies exercere agmina campo, 330
 Nec minimam lassis unquam indulgere quietem.
 Ni faciant, aut hac illac sparsa aethere aberrent
 Continuo, aut inter se incant asperrima bella;
 Tantâ animos rabies, furor, atque insania versat.
 Ergo locustarum deserta per avia summam 335
 Principio exigere, et rutaë, atque hypericonis, erui,
 Absinthique omnis, censumque indicere arenae.
 Inde huc atque illuc transferre horrentia castra
 Per loca inaccessa, abruptis asperrima saxis;
 Caetera diversis legio dum sparsa per orbem 340
 Paulatim coëat terris, praemissaque turba
 Exploratorum redeat. Pulsam ossibus albis
 Tympanum equo praëit horrisonum, sonat ungula equorum

Plurima pone sequens; flammis ardentia lucent
 Ad lunam Mathanae deserta, atque ardua Moab 345
 Regna, Edomitarum pendentiaque oppida saxis.
 Ventum est semirutu pagi in magalia noctu.
 Hic Satyrus Behemoth pedibus dum rudera versat,
 Legiferi Mosis cineres ubi forte quierant,
 Gramineo e saxo flamma improvisa reluxit, 350
 Hircinamque illi barbam, et crura hispida adussit.
 Capripedesque inter socios dum saltitat, ignem
 Corripuere alii villis. Hinc excita primum
 Iniectis stimulis rabies; hinc triste per agmen
 Augurium, fractae viree, penitusque medullis. 355
 Infixus dolor impatiens; tum sulphuris atri
 Addita proluvies alvi, stanguria, cancri;
 Unde gravis labor, atque exosae taedia lucis,
 Inque duces varium murmur, dira omnia belli
 Ergo, ubi prima polo surgens aëora refulsit, 360
 (Ne mora iam coeptas intenderet acrius iras)
 Rursum castra movent petrosa per ania Marae,
 Mosis ubi iussu cortex demersus in undam
 Tersit amaritiam stagni; nunc omnis Avernus
 Ore bibit salsos latices, et flumina turbat. 365
 Atque hic, intento rictu dum singula lustrant,
 Calceus in ripa niger et vetus Ismaelitae
 Inventus, soleis longo iam tempore adesis;
 Quem circumfusus rostris dum Daemones atri
 Naribus olfaciunt, et morsum dentibus inter 370
 Se rapiuntque trahuntque, Bavum Phegor ore momordit;
 Grunniit ille, nigroque armo Babuelis inhaesit,
 Atque is restituit morsum Zabulo iste Molorcho.
 Hinc iterum furor, et rabies, et stridor ad astra
 Excitus horribilis, veluti cum exorta canum lis 375
 In trivio, aut stridens nexo pede protrahitur sus.

Cornibus infestis concurritur undique, fumum
 In faciem, piceosque ignes sibi mutuo inhalant:
 Hic ruit ex alto praeceps, hunc ille veruto
 Traiectum, impositumque humeris rapit: ille sub alto 330
 Infoditur sabulo: Hinc Babel, hinc Euphius, inde
 Per medias turbas Belial, nec non Melusina
 Strix anus, et proceres alii compescere dictis,
 Fustibus, et quernis palis certamina saeva
 Conantur medii. Furiis exercitus amens, 385
 Horrendum stridens, montes secessit in altos;
 Dissidiumque ingens oritur. Pars plurima bellum
 Detrectare palam, nisi dux regat arbiter agmen
 Humana de gente satus: nil viribus Orcum
 Posse suis, atque acceptis id cladibus olim 390
 Compertum toties: quidquid feliciter actum
 Flagitiis hominum referunt. Pars altera contra
 Abnuere inuisum genus, eventusque sinistros
 Mortali pariter toties sub principe foedos
 Obiicere: Haec testis rupes, haec conscia saxa, 395
 Hoc ipso, aiebant, nos quondam in monte sefellit
 Sacrificus Balaam. Castra execrariet olim
 Isacidum iussus, vates nequissimus ante
 Consuluit coeli Numen: dehinc proditor ore
 Fatidico cecinit Sidus fatale oriturum 400
 Abramidum populis. Hoc sidus deinde sereno
 Ostensum coelo Solimaea in regna sequuntur
 Memnonii Reges: Confestim hos perdere letho
 Herodi sumus auctores: ille urbe, domoque
 Excipit: Infantis quin et cunabula demens 405
 Indicat. Elasis votis, ferro ocuis ire
 In puerum hortamur: fit strages, undique terror,
 Ira, pavor, luctus: mediis e millibus unus
 Interea impune clapsus subterfugit hostis.

Proh scelus! Et quisquam tantarum credere rerum 410
 Periuro generi, infido, totiesque rebelli
 Nunc summam velit? Haec illi. Tanto acrius ira
 Aestuat. Hinc atque hinc mens, et sententia constans,
 Obnixique animi studiis discordibus. Et iam
 Indomiti, infraenes, nec passi excedere castris 415
 Nec tolerare moras, in mutua fata ruebant,
 Tartaream aggressi litem decernere campo.
 Ecce autem (horrendum visu, et mirabile monstrum!)
 Ecce, inquam, obscuro in nimbo procul aethere visa
 Veliferi ingentes gauli, centumque triremes 420
 Aëriae, innumeraeque rates, cimbaeque minores,
 Informes catatae, lintres, piceique phaseli;
 Classis ab Eois quae formidabilis Indis
 Solverat. Huc Sinae, et Bactra, et Malabarica regna
 Transtulerant rictus varios, et spectra Deorum 425
 Innumera. Illa rotis se circumat aëre magnis,
 Paulatim ad terras spiris ingentibus acta.
 Vela alii antennis religant, carthesia summa
 Ascendunt alii: fragor undique nauticus, atque haec
 Atque illac per transtra ultro citroque celestae 430
 Nuda in terga sonant scuticis, In puppibus alius
 Reginae apparent, fulvo quibus omnibus ora
 Sparsa vitro, caliendra argentea, vinetaque taxo
 Tempora inauratis foliis, spartoque ligati
 Horrendum in morem summa cervice capilli. 435
 Mox, ubi demissae terras tetigere carinae,
 Continuo immanes volucres, animalia, cephi
 Exiluere cavis ratibus, Fauni, Satyrisci,
 Semihominesque canes, et tortis cornibus hirci,
 Dorcades, omnigenumque Deum sine nomine turba. 440
 Has inter facies varias regina *) Amilida

*) Daemon repraesentans Idololatriam.

(Iapones appellant contracto nomine Amidam)
 Sparsa comas, nigro vehitur pulcherrima caprô
 Per medias turbas: quaque infert ardua gressum,
 Armigero obsequio vexilla hastasque phalanges 445
 Subiiciunt. Stetit illa gravi imperterrita vultu,
 Hinc atque hinc geminas adverso in monte catervas
 Nunc has, nunc illas averso lumine lustrans:
 „Et quae vos, inquit, mentis vesania coecas
 „In furias agit, o miseri? Hoc erat, hoccine bellum? 450
 „Huc socias tulimus vires? haec foedera nuper?
 „Haec iurata fides? in nos condiximus arma?
 „Plagiferi, ambusti torres, per numina Dicitis
 „Horrendi, infernumque Chaos, discordibus ultro
 „Exitium commune sero. Concurrite utrinque, 455
 „Pergite, io! sedeo spectatrix, tertia Erinnyis
 „Ex aequo ambobus cladem allatura, scelesti,
 „Viribus una meis par bello.“ His territa dicitis
 Lucifugum mens versa; animis subsidere sensim
 Irarum fluctus: summis de rupibus acti, 460
 Visendi studio, in mediam descendere vallem.
 Mollius illa animos verbis lenire feroces,
 Hortarique omnes, dum tempus, dum vacat, et res
 Integra adhuc, numerusque auctus, spemponere in armis:
 Arbitriumque sibi poscit, quo foedera certis 465
 Legibus instituat, dirimatque obstacula belli.
 Hic epulae instructae; atque inter carchesia magna,
 Obscoenasque dapes, et ferrea pocula, tandem,
 Consilio ducis, et procerum, iussuque Amilidae,
 Lis ita composita: Vt primum discrimina Martis, 470
 Principe sub Stygio, collectis viribus, omnes
 Concordes ineant: sin vero prospera pugnae
 Sors minus acciderit, nec soli obsistere possint;
 Tunc aliquis demum mortali e sanguine cretus,

Toedere coniuncto, belli moderetur habenas, 475
 Succedatque oneri. Clamorem ad sidera tollunt
 Assensu unanimes cuncti. Ter flumine salso,
 Et pice liquenti, ter plumbo et sulphure regi
 Inferno libant, ter nigri felle veneni.
 Tum choreae enormes. Quatuor cacodaemones, orbi 480
 Lumine utroque hirsuto pectine, pegmate ab alto
 Sambucas chordis gravioribus, et monochorda
 Unanimes feriunt. Pedibus tremit icta bisulcis
 Saltibus horrificis tellus: ululatus antra,
 Umbrosaeque sonant valles. Vae, turba Acherontis! 485
 Vae tibi, vulgus iners! vae, nigra examina Ditis!
 Tot strepitus, tot spectra Erebi quo denique vergant
 Expecto. Iuvat hanc animis modo tergere nubem,
 Atque meum sidus, nitidumque revisere solem,
 Quem dudum haud video nebulis inclusus opacis, 490
 Vixque adeo intueor, fuligine plenus, et umbris.

LIBER QVARTVS.

ARGVMENTVM

Deipara cum Puerō in vallem Aenōis ad Divum Ioannem Baptistam proficiscitur. In itinere leoni sitiēti aquam e puteo haurit. Puella montana, amore Iesu capta, eidem ferre osculum a Virgine Matre impetrat; eiusque iussu in fonte se intuens, mutatam sibi faciem, eamque pulcherrimam stupet. Angelus in sinum Abrahæ nunciū ad Patres mittitur.

ERGO in valle procul dum talia praeparat Orcus,
 Parthenis interea exierat sub luminis ortum
 Nazareo e pago, parvum visura nepotem
 Elisabe natum; cui summam, arcanaque rerum
 Secretis Puer alloquiis committere, nondum 5
 Nota genitrici, decreverat. Haec tamen olim,
 Post casus, variosque metus, durosque labores,
 Evenient. Nunc una ambo, per iniqua locorum
 Et steriles saltus, (ut nuper iusserat Ales)
 Qua via per scopulos, gressum in deserta ferebant. 10
 Est prope Iordanem nemorosa et inhospita vallis,
 Zacharidae statio pueri, quem cernere nulli,
 Scrutarique datum: quodque admirabile dictu,
 Illius in tota resonabat vocula eremo,
 Exigui in morem litui, argenteique canori. 15

Saepe

Saepe viatores mirus sonus ille fefellit,
 Implexosque diu tenuit; noctesque diesque
 Erravere iugis alii, quos antra vocabant,
 Speluncaeque cavae nemorum, et vocalia saxa.
 Ille habitat rupem non vestigabilis ulli, 20
 Et modo venatur silvestria sicubi mella,
 Nunc scabra filice immissa, digitisque pusillis
 Sollicitat rimis, sua pabula nempe, locustas.
 Huc igitur peregrini ambo, per opaca viarum
 Delati, obscuris lucis et vallibus ibant. 25
 Ventum erat in montana Endor silvestria; summus
 Aestus erat; putens sub collibus unicus, unde
 Hauribat gelidas omnis vicinia lymphas.
 Heu fuge, Diva poli; tornus leo circuit undam
 Egressus silva, atque oculis loca saevus oberrat. 30
 At non illa ferae ingentis deterrita rictu,
 Continuo ut vidit: Misera haec sinit, inquit, anhela
 Bellua: tanta illi pietas, maternaque cura,
 Et teneri sensus; abieгна protinus urna,
 Compede ferrata inserta, lapsuque sonoro 35
 In praeceps missa, teretis vertigini torni
 Hausit aquam, Impatiens quadrupes pede rectus utroque,
 Vt stillans educta udo stetit hydria saxo,
 Aeger hians gelidae incubuit, cui mater amoris,
 At tu, inquit, gregibus posthac ne noxius ullis, 40
 Neu pueros laede insontes, tenerisque iuencis
 Parce ferox; catulisque tuis hos praecipe mores.
 Dumque bibit large, mersa cervice, comantes
 Illa toros, manibusque iubas mulcebat eburnis.
 Vt satur eduxit torvum caput undique rorans, 45
 Rugitum dedit ingentem, quo lucus, et omnis
 Insonuit late, tremuitque exterrita vallis,
 Caeteraque acta metu subiere animalia silvas,

Nulla magis memor officii fera, nulla salute
 Gravior accepta; Vsq̄ue adeo benefacta feroces 50
 Submittunt animos. Iam saltum evaserat omnem
 Nazaris: ecce autem retro conversa iubatam
 Miratur comitem vestigia pone sequentem.
 Perge, ait, in silvam, perge, inquam; iterumque morantem
 Supp̄loso increpuit pede terrens, bisque nivales 55
 Percussit palmas. Ille aegre in tecta redibat,
 Instar ovis gradiens placidae, timidique catelli;
 Moerenti similis, quod non, pro munere tali,
 Par quidquam obsequio, meritoque reponere posset.

Hinc via per lucum umbriferum, quae ducit ad annum 60
 Castaneis nemorosa solo fruticantibus, arctos
 Concisa in calles: folia arida deflua ramis
 Terram augent intermixtis passim aspera echinis.
 Hac iter implexum per opaca umbracula agebant
 Maeandro inflexo, variisque ambagibus acti. 63
 Et prior extricans dumos, ramosque coercens
 Sedula, per callem exiguum bona Virgo praeibat:
 Cum densos inter vepres pulcherrimus Infans,
 Cui matris dolor, atque exercita cura parumper,
 Et tenera anxietas, stetusque placebat amantis; 70
 Populea furtim sese occultavit in umbra.
 Illa tamen coeptos sermones nescia fraudis
 Vsq̄ue sequebatur, ventis verba irrita iactans.
 Ah misera! ut vertit sese, nec vidit; ut omnis
 Extemplo fugit praecordia in intima sanguis! 75
 Iamque adeo lacrimans implebat cuncta querelis,
 Pallidior buxo, lustrabatque omnia circum:
 Cum media erumpens inter lamenta Puellus
 Ex improvise coram stetit. Ah! meus infans,
 Quam pene exanimis rigui! Amisisse putaram. 80
 Sic ait, arripuitque manu nive frigidiore:

Pectora adhuc gelido saliant concussa timore.
 Multa hic praetereo, quae si memorare canendo
 Cuncta velim, diversa nimis mihi carmina aberrent.
 Rem tamen obscuram fama iuvat ordine totam 85
 Eruere in lucem, et seris committere seclis,
 Si quis honos musis post longum accesserit aevum:
 Unde queant olim silvestres discere Nymphae,
 Simplicitas quam cara Deo, quam grataque Divis
 A teneris exacta annis sine labe iuventa. 90

Iam medium ferme sol conscensurus Olympum
 Hortabatur equas, et fraena resolverat aurea;
 Cum Maria, et pulcher Iesus deserta per arva,
 Thaboris ad laevam frondoso colle relicto,
 Transierant vitreum, qua glareasicca, Cisonem. 95
 Iamque propinquabant Sunae, quae vertice in alto
 Eminent aërii collis, cui pascua circum,
 Et longo nemorum tractu iuga consita olivis.
 Hic capreas inter tondentes gramina vallis
 Invenere bonam succincta in veste puellam, 100
 Vecte duas tereti ac lento quae forte gerebat
 Fagineas humeris situlas, et vertice plenam
 Lacte urnem tepido, cui laevam admoverat; ore
 Illa quidem fusco nam dudum exercita campis
 Sole sub aestivo; at simplex, et candida, nec dum 105
 Saucia amore ullo, quanquam tres circiter annos
 Iam tribus addiderat lustris. Haec, numine viso,
 Quo non in terris puer unquam pulchrior ullis
 Ore fuit, qualem nequicquam fingere ceris
 Cinnabari ad vivum Lucensis cura laboret, 110
 Coelesti exarsit flamma correpta repente,
 Atque sui, atque oblita gregis, sic ore locuta;
 O mater, quo pulchrum adeo per iniqua viarum
 Delicium trahis, heu, Titan dum flammeus axe

Saxa coquit, flagratque dies ferventibus horis?
 Haud procul hinc mihi parva domus: secedo ad umbram 115
 Paulisper, donec coeli desaeviat ardor,
 Adspiretque brevi quae temperat aura calorem.
 O quam te memorem? Dic o quibus advena ab oris?
 Quid tantum haec potuit vallis deserta mereri? 120
 Nam puto te Solymis natam; quam fors mala nostris
 Errantem impulerit terris; non ista puellas
 Fert siquidem regio tales, nec parvulus iste
 Agresti de rure venit. Tum regia Virgo
 More suo aridens, risu quo cuncta serenat, 125
 Quo ve genis accedit honos, visque aurea dictis.
 O gnata, o nostros, inquit, miserata labores,
 Quae tibi pro meritis, paupercula et ipsa, referre
 Dona queam? Siquidem nobis quoque parva supellex,
 Assuetaeque manus calathis; atque hic bonus infans, 130
 Qui mecum graditur, sortem fert aequus eandem.
 Nazarides sumus: Aenonis nisi dissita vallis,
 Quam petimus, celerare gradum, solemque praecire
 Cogeret, haud equidem (tanta est tibi gratia fandi)
 Hospitium abnuerem. Hic studio queribunda puella 135
 Extenuare viam, digitoque ostendere colles,
 Vicinumque amnem, et multum superesse diei.
 Quanquam etiam noctem si fas traducere nostris
 Montanis laribus, non pauperis, inquit, agelli
 Munera, quintiles uvae, melimelaque deerunt, 140
 Atque olera, et poma, et foliis suffultus acernis
 Lectulus; et quidquid locus asper, et invida votis
 Pauperies tulerit. Dein subdidit, ut prope silvam
 Iordanis, nulli deprensa huc usque, per auras
 Vox incerta sonet, scopulisque et montibus erret. 145
 Multi illam studio nequicquam, atque aure secuti
 Saepius amnicolae; multos per devia traxit,

Implicuitque error. Sed non his Diva moveri,
 Nec comitem velle; et manibus retinere sequacem,
 Ac vultu officiosa bono lenire dolentem, 150
 Seque brevi reducem multis promittere. At illa
 Obsequio precibusque moras innectere: Saltem
 Vicinum liceat tecum conscendere montem,
 Vnde, ait, angustum callem, flexusque viarum
 Ostendam, paucis compendia nota: meisque 155
 Interea, supplex oro te quaeso, parumper
 Filiolum committe ulnis, qui iam nequit ultra
 Exiguos passus trahere inter saxa. Nec istud
 Diva tulit, variisque modis fallebat amantem,
 Quam nullis poterat procul inde avellere dictis. 160
 At saltem, aiebat, saltem ne despice lactis
 Lassa viae exiguum, quod fas mihi porgere, donum:
 Ipsa manu expressi nuper. Simul haec, simul urnam,
 Et situlas posuit, mersitque in lacte salignam,
 Eduxitque gravem pateram, quam Virgo prehendit, 165
 Admovitque labris Pueri; tum nectaris hausit
 Quod reliquum fuerat: nec, rursum ut sumeret, ullae
 Obtinere preces. Rursum instaurare querelas,
 Rursum inopes offerre lares. Sed denique victa
 Non tenuit lacrimas; atque utraque brachia tendens, 170
 Mater, ait, quando famulam comitemque recusas,
 Nec te alias reducem forte unquam lassa revisam:
 Per te, per superos, perque haec gemina ubera, pulcher
 Quae Puer hic quondam pressit; permitte puello
 Suaviolum libare tuo: nil poscimus ultra. 175
 Quid non virgineus candor, moresque pudici,
 Ingenuusque amor, et simplex audacia possint!
 Nam meruit felix (quod non permiserat ulli
 Coelica sors) unum labris, duo ferre, tenellis
 Oscula pura genis. Tum candida Parthenis: I nunc, 180

Sisque memor nostri. Procul hinc scatet exiguus fons:
 Quamprimum inveniens, pecora illuc cogito: postquam
 Grex omnis biberit, vitrea te conspice in unda.
 Dixit, et in viridem collem vestigia torsit;
 In collem, unde annis longas nemus inter opacum, 185
 Cernitur ire vias, et amoena serpere valle.

Multa movens animis ibat quoque rustica virgo,
 Fragrantemque via redolentis aromatis auram
 Attonita hauribat: qualem violaria nulla,
 Nec rosa, nec saliuuca recens, nec amaracus halant. 190
 Vnde odor hic mirus? quae vis? quae copia florum?
 Constitit explorans vestes, et singula mirans
 Ter circumspexit; patulis ter naribus ambas
 Admovitque manus: sed quis deprenderet unquam?
 Quippe labris fragans ille haeserat halitus; illis, 195
 Quaeis tria Nazario nuper dedit oscula Flori.

Venit ad umbrösam platanum, quam subter opacus
 Alluerat rivus: rivum obsedere capellae
 Continuo, saturique haedi: atque, ubi pura quievit
 Lympha vitro similis, super astans vertice prono 200
 Se liquido in speculo vidit: deceptaque visu
 Restitit extemplo. Vix primum credidit undae:
 Lumina bis vertit retro, si forte puella
 A tergo peregrina foret, quae insisteret amni:
 Bis mersit furtiva manum, si forte sub undis 205
 Altera virgo foret, stagno quae pulchra lateret.
 Non erat illa prior. Dictu res mira! capillos,
 Ora, genas, vultus speciem mutaverat omnem.
 Nimpha videbatur, quales finxere poetae
 Coryciae divas nemorum, armigeramque Dianam. 210
 Quae nova mi facies! quo nuper fusca recessi?
 Atque ubi meme ipsam demens oblita reliqui?
 Me rapuit certe latrunculus ille Puellus,

Atque aliam mihi substituit. Sic illa ferebat:
 Miraturque etiam, cur fons crystallinus illi 215
 Non aliter vestem pariter, crateraque pingat.
 Ter frontem rugis contraxit, terque serena
 Explicuit, formam experiens; ter candida risit:
 Mille modis variis fixitque corallina labra,
 Composuitque comas, humerisque aptavit utrisque, 220
 Quasque magis decuit formas se flexit in omnes,
 Nec potis est amens viridi discedere ripa.
 Discessit tandem notis incognita silvis.
 Utque domum rediit, matremque patremque fefellit,
 Cuncta renarravit; dubium quibus abstulit omne 225
 Vox prior, et naevus faciei in parte relictus,
 Nativaeque genis picae. Miracula fontis
 Continno pagos vulgavit fama per omnes;
 Atque illuc multae indigenae venire puellae,
 Quae tamen elusis votis in tecta redibant. 230
 Multi etiam thalamo pulchram sibi iungere nympham
 Optavere proci, quos illa exosa maritos
 Aversata fugit, nemora inter frondea vitam
 Exactura brevem; namque illam funere acerbo
 Mors tulit impatiens, septem post invida lunas. 235

Historiae haec series. Nomen longinqua vetustas
 Improba surripuit, quae saxa atque aera maligno
 Dente terit. Verum ne, virgo, ignota vageris,
 Dictaque ad arbitrium vulgi, ut solet, ora pererres;
 Non ego de plebe obscura, nec perbrevis aevi 240
 Cognomenta feram. Magnum et memorabile nomen
 Ipsa suum, agresti quamvis, tibi commodat Anna
 Auria, Pamphylia gentis decus; ipsa vocari
 Pamphyliam finit, et patrio cognomine donat.
 Tuque, genus claro Heroum de sanguine ducens, 245
 Silvestris meritum ne dedignare puellae:

Namque hic antiquus mos cunctis vatibus, aevum
 Adversus ferrugineum immortalibus uti
 Nominibus, quoties Musis gentilia desunt.
 Nec mihi fas modo (nam properant iam proxima metae 250
 Carmina) longaevi causas evolvere iuris.
 Est tibi Romuleo in Pindo *) germanus Apollo,
 Cui cithara, et Tyrio fulgentes murice vittae;
 Illius ergo soror, pariterque Ligustica Phoebe
 Magna Quirinali scitare oracula colle: 255
 Vatibus ille praest sacris, atque ista docebit.

Talibus illecebris blandissima Virgo solebat
 Jam tunc illa suos felices reddere amantes;
 Quo nos extimulet pariter divina cupido,
 Exiliique moram fallat spes alma fruendi. 260
 Nam, si quando domos fessis det adire beatas
 (Spero equidem) Puer ille Deus, quem reddere cantu
 Praesentem, ut possum, caeca in regione laboro;
 Quanta erit ille animis exundans dia voluptas
 Cum Genitrice tua, et tecum, pulcherrime rerum, 265
 Per magni stellata poli convexa vagari,
 Et reputare annos, atque immortalia lustra,
 Aeternumque illic obeunda expendere secla!
 Quam vobis, superi, invideo! vobisque, tenelli
 Lactentes, Libitina manu quos vellit acerbos, 270
 Vt ferrugineas violas, ut persica nata
 Primitias ruris, veniens quae sedula agrestis
 Vrbanis dominis consuevit ferre canistris,
 Laetitiam exactae brumae, spemque uberis anni.
 (Quantum restat adhuc lasso maris aequor arandum! 275
 Septem adeo vitae superesse miserrima lustra
 Quantum sula trahens in longum extendere possum)
 Fingo mihi; atque his exactis, cum spiritus istis

*) Bened. Pamphilius S. R. E. Card.

Se primum exuerit membris, erit alea iacta
 Alterutra, heu! seclis iam non reuocabilis ullis. 280
 Tu mihi Divinum Puerum, sanctissima Mater,
 Redde oro facilem; fac, oris anhelitus ille
 Supremus, sit Virgo tuus; Te nomine saltem
 Ter vocet, et toties repetat vox ultima IESUM.

Me rapuit subitus sublimem in sidera fervor: 285
 Nunc Mariam, et Puerum sacra in deserta sequamur;
 Et celeremus iter; nam lux iam sera propinquat,
 Iordanesque procul nebulis albescit aquis.

Huc Peregrina Parens iam Iassa ad fluminis undam
 Venerat, et tenera paulum requierat in herba, 290
 Culmina suspiciens sacri procul ardua montis.
 Cum pueri vox clamantis audita per omnes
 Anfractus virides nemorum, adiunq̄ue canorum
 Per iuga, per valles carmen, *Sit semita recta,*
Aequalesque vias Hominique Deoque parate. 295

Haec erat illa sonans per celsa cacumina cremi
 Vocula, quae plures saepe errabunda fefellit.
 Nam modo de scopulis resonat, nunc exit ab antris,
 Perque umbras nemorum, lucosque lacusque resultat.
 Haud secus interdum densis abscondita ramis 300
 Parua avis ingentem replet modulamine silvam.
 Ipsa latet, trepidis nisi quantum intermicat alis,
 Perque nigras volitat frondes, umbrosaue tecta.

Et iam vesper erat, elivo cum visus ab alto
 Parvus eremicola ad fluvium decurrere anhelus, 305
 Lactitia exulans; cui villis hirta cameli
 Tergum pellis obit, sunt cruscula nuda, lacertique,
 Et parua in manibus crux lignea nexa papyro.
 Iamque aderat cursu exhaustus, gressusque tenere
 Per declivia vix poterat, tenuitque ruentem 310
 Parthenis ipsa ulnis, gremioque amplexa recepit.

Vna omnes pariter viridem conscendere collem.
 Hinc Iesum, hinc tenerum Virgo trahis alma nepotem,
 Speluncamque subis. Intus scabra pumice tecta,
 Exiguusque sonat rivus: circum humida tophis 315
 Saxa madent vitreis guttis: cras ire secundo
 Vnanimes Iordane parant, dehinc vespere colles
 Circum ire umbriferos, perque herbida prata vagari
 Condicant. Nunc somnus adest, quem confraga vallis
 Conciliat, passimque altis de rupibus acti 320
 In praeceps rivi. Tacitis it Cynthia bigis
 Picta vadis late stagnantibus: illius altis
 Clara interlucent argentea lumina ramis.

Atque his deliciis placida dum nocte fruuntur,
 Abrami interea sub terris abdita regna 325
 Nuncius aetherius coelo delapsus adibat,
 Captivis Patribus summi mandata Parentis
 Laeta ferens. Vrbs antiquis circumdata muris
 Ima in valle iacet; quam primus dicitur *) hospes
 Abeliā dixisse suo de nomine, caesus 330
 Invidia fratris. Turres, et tecta domorum
 Praetexunt ederae et myrti, semperque virentes
 Intonsae pinus, oleaeque aeternaque laurus.
 Aëre sed tristi lux intermorta fulget,
 Albentesque lacus circum ardua moenia lucent: 335
 Atque, oculis quantum pacatus subiacet annis,
 Aëriae in ripis platani, atque aurantia mala,
 Egressaeque altis stirpes arbustaque muris
 Incumbunt stagnis, et opaco tégmine inumbrant.
 Ipse sui in foribus lethi caelauerat Abel 340
 Casum infelicem. Genitor super, orbaque mater
 E campo rediens, spicis et sesamo onusta,
 Flere videbantur iuvenis miserabile corpus

*) Abel.

Sanguine turpatum. Mors primum egressa sub auras,
 Piniferi haud longe stans alto in vertice montis 345
 Miratur terras, sua regna: insigne cruentum,
 Possesso defixa agro stat saeva securis.
 Multa in vestibulo dextra laevaue vetustis
 Extuderat pariter saxis, et sculpserat aere.
 Protinus impulsis valvis bipatientibus Ales 350
 Coram introgressus, matrum, iuvenumque piorum
 Concursu in magno medius stetit; atque ita densum
 Umbrarum affatur vulgus. „Laetissimus adsum
 „Nuncius, Abramidae. Quamprimum innupta puella,
 „Omina laeta ferens, lorica insignis et hasta, 355
 „Huc aderit, primo sublata in flore iuventae.
 „Illa triumphato victrix memorabit Averno
 „Illatam cladem, et vestris se Manibus addet.
 „Vos tamen interea, quorum de stirpe puellus
 „Prognatus Deus, hinc mecum decedere, Patres, 360
 „Paulisper superi indulgent. Datur ora nepotis
 „Cernere, colloquiisque frui. Vos inter amoenos
 „Perpetuo autumnum colles, secretaque rura
 „Abscondam, et coram opportuno tempore sistam.“
 His dictis festus sublatus clamor ad auras, 365
 Et simul exortus fletus: nam turba relicta,
 Multa gemens, supplexque manus tendebat utrasque
 Divini Pueri, atque aurae coelestis amore.
 Praecipue Infantum, quos primo in limine vitae
 Regis Idumaei iussu, ferus hauserat ensis, 370
 Flebant exigui manes, umbraeque pusillae:
 Quos circumfusos divellere daleibus Ales
 Promissis, dictisque bonis retinere laborat.
 „Parcite lacrymulis nunc o, mea cura, puelli:
 „Vos ego, deliciae, et miserae Rachelis amores 375
 „(Haud mora longa) iterum regna haec antiqua revisens

„In lucem referam, et socios, comitesque beatos
 „Coelicolis addam, cum se pulcherrimus Infans
 „Nazareis tandem manifesto Numine reddet.“
 Sic ait. At laeti proavi, sanctique parentes 380
 Virginis, ingressi latebrose viscera terrae,
 Multa patrum, et turbae insonis mandata Puella,
 Votaque commissa, et gemitus lacrymasque ferentes
 Exuviiis vincti et manicis squalentibus ibant.

Ventum est post flexus varios in luminis auram, 385
 Qua dives campis vitreo lentissimus alveo
 It Phison, silvaeque lacum, montesque coronant.
 Hinc iter ingressos adverso flumine, eorum
 Ad solem ductor vestigia tendere iussit.
 Ipse pios manes vario sermone tenebat, 390
 Multa arcana docens; nimirum ut prodere sese
 Divino fulgore Puer decreverit almus
 Moerenti patriae, ut frendens nequissimus, atris
 Carceribus ruptis, totoque Acheronte refuso,
 Praesagus magni excidii proruperit Orcus; 395
 Utque olim ventura dies, quae cuncta tenebris
 Obsita paulatim demum caligine solvet.
 Quam late, aiebat, populis atque urbibus ingens
 Undique telluris nunc circumfunditur orbis,
 Oceanum super, et noti confinia mundi, 400
 Coeca superstitio terris noxque incubat atra.
 Pars coelo errantem lunam, fulgentiaque astra,
 Pars pecus undosi pelagi, volucresque, ferasque,
 Semiferos homines, stirpes, arbustaque adorant.
 Exoptata diu tandem lux alma propinquat, 405
 Qua nova Religio penetralibus inferat ignes
 Sacrilegis, et fana Deum, delubraque vertat.
 Iamque procul lauris umbratum tempora cerno

Insignem pietate *) Ducem, quem Baetis in amplum
 Terrarum imperium mittet, caesoque tyranno, 410
 Victor aget quondam Tiberina ad flumina currus.
 Hic Diis excidium reliquis, arisque ruinam
 Supremam indicet: Cerealia sacra, Hecatombas,
 Orgiaque, et priscis eradet Adonia fastis,
 Solemnis ritus. Tum libera cuique potestas 415
 Fatidicas quercus, sacros excindere lucos
 Vim templis inferre, aurum asportare profanum.
 Turba Deum deiecta aris, pars, aere recuso,
 Romanas aquilas, et Caesaris induet ora,
 Pars thermis accedet honos: late undique victrix 420
 Cuncta solo exaequans pietas, invecta per urbes
 Per medios Graios, Aegyptum, atque Arcadas ibit,
 Ruderibus super aggestis, tumulisque Deorum.
 Ante tamen quanto pinguescent sanguine campi
 Europae, atque Asiae! quantus cruor ibit in omnes 425
 Hesperiae fluvios! Circis, mediisque theatris
 Obiecti pardis alii, candentibus igni
 Vsti alii lamnis, rapti in diversa quadrigis
 Per fora, conscissi loris, data pabula flammis.
 Heu pietas! circum tedas, uncosque rotasque 430
 Stabant orantes matres, teneraeque puellae
 Carnifices lassos certatim, sole cadente,
 (Dum sinit usque dies) supponere colla securi,
 Adiungique aliis. O mors, ubi terror? ubi illa
 Formidata acies ferri, veteresque triumphii? 435
 At veluti nivibus tectus, gelidisque pruinis
 Vere novo pubescit ager, seque exerit annus
 Laetior: haud aliter saeva inter funera vultus
 Alma fides tollet. Scythicis florescere cremis,
 Thebanisque iugis deserta horrentia cerni 440

*) Theodosius Magnus.

Ille feras, posito ingenio, mansuescere coget:
 Hic mare fluctisonum sibi remex, atque carina
 Sulcabit medium: hic nimbos, hic flumina sistet.
 Illyrium, Eurotas, Portus Lunae, ardua Lygdos,
 Et Phrygii, et Patii montes vix marmora templis 445
 Sufficiant. Venient annis quoque tempora seris,
 Cum super oceanum, quo nondum accesserit auri,
 Regnandique furor, felicia carbasa tendet
 Religio. Iacet extra orbem sine nomine *) tellus
 Exul adhuc ponto, unde auro super illita primo 450
 Augustae niteant Romana **) Sacrae Divae.
 Quin etiam extremos superabit puppibus Afros,
 Littora curva legens, iubar allatura remotis
 Gentibus, inque omnes sonus ibit coelicus oras.
 Talia narrantem dextra, laevaue frequentum 455
 Circumstat populus Patrum, comitesque sequuntur;
 Ignari, alatus ductor quas tendat in oras,
 Quove ferat; pariterque viam cursumque tenebant.

*) Peruvium.

**) Templum S. Mariae Maioris.

LIBER QVINTVS.

ARGVMENTVM.

Aves tartareae Virginem in valle cum D. Ioanne Baptista observant, idque in castris nunciant, et bellam sollicitant. Deus Pater Angelo mandat, ut coelestem Puerum cum Genitrice in Paradisum terrestrem transvehat. Iulitha in somnis ab Angelis armatur adversus hostes. Describitur iter aëreum in terrestre Elysium, et clades Daemonum in valle Aeonis.

REM prope coelestem si cui spectare voluptas,
 Huc celer appropere, Reginamque aetheris illa
 Florifera in valle aspiciat, quae colligit herbas.
 En, niveos succincta sinus intenta labori,
 Vt sese inclinat passim, qua primula visa, 5
 Aut visus crocus, aut apium; tenerumque nepotem,
 Qui comes ingreditur, propius dignoscere anethum,
 Fragrantemque docet thymbra, montanaque fraga.
 Ocyus accelerate gradum, nil pulchrius unquam
 In terris visum: viridem hunc ascendite collem: 10
 Huc oculos, donec pulcherrima durat imago.
 Heu, cur tam subito species divina recessit!
 Heu, gremio redit in penetralia dives onusto!
 Nam vespertinis iam rorant gramina gemmis,
 Atque humiles circum nebulae prata humida opacant. 15
 Sit male praecipiti nocti, quae, sole remoto,
 Talia nil curans mihi surripit invida velo

Ecce autem excelso in ramo Cocytia cornix
 Constiterat, foedusque corax, quas undique saevus
 Sparserat excubias ductor, vigilesque locarat. 20
 Vt vero incolumem Divam agnovere volucres
 Tartareae e pratis reducem, intransentque penates;
 Protinus insonuere alis: Acherusia castra
 Desertis adiere locis, raucumque locatae
 Nubivagum in vulgus quae nuper visa tulere. 25
 Nec minus interea demisso vertice tristes
 Exploratores lemures, quorum improbus unus
 Obscoenae in speciem vetulae iam liquerat auras,
 Nazario e pago delusi in castra redibant:
 Et male rem gestam, atque aedes, patriamque relictam, 30
 Sublatumque fuga Puerum cum Matre ferebant.
 Diditur extemplo rumor, fragor undique et ingens
 Concursus stygius picea ad tentoria regum:
 Bella volunt, poscuntque feri: Nunc tempus inermes
 Praedari inclusos latebris; nunc, siquid Olympus 35
 Contra ausit, tentare iuvat. Pars nubila densat,
 Horrificumque serit nimbum, pars nititur hastis,
 Pars ferrugineis contis. Vox omnibus una,
 In vallem Aeonis transferre horrentia castra,
 Et celerare viam nimbis. Nemore abdito opaco 40
 Concilium inter se proceres de rebus agebant.

Haec Pater omnipotens cernens, de vertice Olympi,
 Impia bella manu statuit deludere inermi.
 Sed Puerum interea, diva cum Matre, per auras
 Trans Orbem profugum Paradisi abscondere in hortis, 45
 Inter amoena iubet prata, aeternosque recessus.
 Ergo ad se Genium Mariae vocat, atque ita fatur:
 Vade age, sidero in terras delabere curru,
 Progeniemque meam cum Virgine, praepete nimbo,
 Transfer in Elysii terrestriis protinus agros, 50
 Quo

Quo Patrum Abramidum nuper praemisimus agmen:
 Atque illic lateant, donec desaeuiat atri
 Tempestas belli. Socios quoque valle receptos,
 Quisque sua ut maneat vigil in statione, mōneto.
 Atque ubi cōcordes hostes temeraria bella 55
 Excierint, vos hanc terris averite pestem,
 Ne solem ulterius, puramque obnubilet auram.
 Dux vobis imbellis erit virguncula: tali
 Fas duce percultos probro exturbare superbos.

Sic ait Omnipotens; nec fas mortalibus alta 60
 Scrutari arbitria, et causas tentare repostas.
 Credibile est tamen humani voluisse timoris
 Indicio Numen fugitivum abscondere Diti,
 Ne Pueri vires, Divina arcanaque nosset:
 Credibile est etiam veteris voluisse parentis 65
 Regna aperire novo, nulli visa hactenus, Adae;
 Quae prior ille miser specie delusus inani
 (Causa mali coniux) aeterno clauserat aevo.

Nuncius ergo Ales per opaca silentia rerum,
 Aetheriis bigis coeli per inania vectus, 70
 Ante ortum solis Libano super astitit; atque hinc
 Alipedes flexit vitrei Iordanis ad undam,
 Zacharidae sub tecta, procul sonuitque flagello:
 Primaque Virgo Parens, dudum vigil; ora fenestris
 Exeruit; sed adhuc Pueros sopor altus habebat, 75
 Fagineas inter frondes, muscosaque saxa.

At tibi, fortunate Ales, penetrare subire
 Arcanum licuit, placidosque abrumpere somnos:
 Surge, age, sancte Puer; Genitor supremus ab alto
 Me tibi demittit solio: procul ocus ire 80
 Teque, tuamque iubet Genitricem: dux ego curru
 Sublimes ducam liquido aëre. Sic ait; exin
 Protinus accelerare fugam; pulcherrima Virgo

Induere in vestem Iesum. Dux penniger instat,
 Itque reditque instar succincti ad munas ephēbi: 85
 Ipse etiam impatiens sonipes fodit ungula arenam
 Ante fores, phaleraeque sonant, atque aurea fraena.
 Et iam purpureo lux prima rubebat eoo,
 Agricolis solem revehens, opera, atque labores.
 Iamque instaurati somno, stratisque relictis, 90
 Nazarii agrestes, pars pingua in arva iuencos,
 Pars ad aratra boves, stridentia plaustraque, agebant.
 Hos inter Iuditha oculos, nondum excita prorsus
 Tergit adhuc niveis digitis; simul aurea vitis
 Tempora cingebat, simul haec insomnia pulchra 95
 Narrabat Matri: Mater, quae mira per umbram
 Haec mihi nox tulit in somnis spectacula rerum!
 Quam se coelesti Maria obtulit obvia veste:
 Qui capitis decor, et cultus! qui gressus cuncti!
 Illa mihi in prato, tercentum visa puellas 100
 Inter, virginei moderatrix agminis, album
 Vexillum praeferre manu: meque illa sequacem
 Vitro invitabat dictis. Vin'tu quoque nostro
 Adiungi, Iuditha, choro? pariterque referri
 Has inter comites Divas, quas undique campis 105
 Concordes errare vides? Sic illa serenis
 Dicere visa modis: cui, miro concita amore,
 Assensu ardebam tacito dare nomen, et ipso
 Vox erat in vultu: at conanti reddere voces
 Verba pudor tenuit. Castis tunc oscula labris, 110
 Amplexusque dedit: primamque recensuit inter
 Belligeras socias. Dextra laevaque volucres
 Protinus armigeri, hic chlamydem, cui candida lino
 Crux medio inserta; hic torquem, galeamque comantem
 Ferrē videbatur. Visus quoque Iesulus ore 115
 Sic fari roseo: Nostros hinc strenua in hostes

Bellatrix haec arma geres. Nec plura locutus:
 Nam subito (visu mirabile!) currus ab alto
 Astitit ante oculos, radiis, atque axe rotarum
 Ex auro, gemmisque hyali, stellisque coruscans. 120
 (Me miseram!) somnus media inter talia fugit:
 Nec sibi quid poscant haec arma, aut praelia novi.
 Talia flavicomo religans sibi verice crines
 Intortos spiris referebat somnia Iudith.
 Interea super Euphratem, Tigrimque sonantem 125
 Penniger auriga, ad solis cunabula verso
 Temone, auratos curus per inania agebat.
 Non ita coeruleam Libycus rapit aethere nubem;
 Aut mare velivolum tanto secat impete pinus,
 Cui Notus incubuit; nec Belgica rustica ferreis 130
 Ocyor it soleis glaciato missilis amne,
 Horriferae Scaldim cum vis gelat aspera brumae:
 Quantus agit profugos liquidi per inania coeli
 Impetus, aërii trans ardua nubila Olympi.
 Perpetuo flexu silvas, et flumina magna 135
 Abscondunt. Turres, atque alrae mœnia Susae,
 Nembrotique arces, frondosaque culmina Zagri
 Praetereunt. Nemorosi aditus, faucesque malignae
 Apparent, ubi quondam hasta traiectus equestri
 Ille dabit meritas poenas, terrasque levabit 140
 Sacrilegus *) Caesar fidei desertor avitae.
 Hinc super Eulaeum, Hippophagos, Arachosiaque arva,
 Carmanosque volant: ad laevam Caspia tellus,
 Atque pharetrati Medi, Hyrcanique recedunt.
 Iamque peragrarant Persas, iamque ultima regna 145
 Memnonis eoi; cum primum lenior aura
 Sentiri procul e cedris gratissima coepit;
 Qualem e longinquo nautis venientibus asslant

E 2

*) Iulianus Apostata.

Ad mare odoratis Lignorum nemora aurea citris.
 Mox paradisiacae volucres per caerulea visae, 150
 Nunciae ab Elysiis hortis. Non India tales,
 Nec variis pennis tot dives America vestit
 Purpureis rostris, minioque rubentibus alis.
 Miratur, capiturque locis tener incola eremi,
 Quem pariter curru Virgo miserata locarat. 155
 Haecini Nazaridum regio, inquit, avitaeque tellus?
 O Mater, quam laetus ager! quae copia rerum!
 Quae nemora et vitrei fontes! Cui candida Virgo
 Dissimulans: Equidem longe ista beatior ora
 Quam tua rura, inquit; nebulae quae semper opacae, 160
 Et circumfusis stagnis gravis incubat aër.
 Ille autem gestire animis, ut gestit alvo
 Quondam materna, atque oculis per cuncta vagari,
 Et digitis nunc haec, nunc illa ostendere parvis.
 Interea magis atque magis subsidere currus: 165
 Praecipites caelo biugos sed parcius Ales
 Accelerabat agens stimulis, quo tota, videri
 Iam regio ex alto posset ditissima pomis,
 Arboribusque sacris, liquidisque uberrima venis.
 Non ulla Italiae facies, non amne quieto 170
 Quam placidus secat Epidanus; nec laetior illa
 Ante alias Laudensis agri, cui pingua lactat
 Pascua tot mammis quot plenis Addua rivis:
 Addua Lemene sacris celeberrima Musis,
 Qui cecinit magnum Numen, felicibus ausis 175
 Arcana ingressus Divum; dehinc terna rosarum
 Nexuit aetheriae sarta immortalia Divae;
 Quique animos nobis audendi talia vates
 Adiecit, suasitque ratem deducere in altum.
 Qua via Pieris nondum sulcata carinis. 180
 Perpetui in gyrum montes felicia rura

rtipibus vallant quorum vix summa viator
 in^{ga} bis septem perreptet solibus; inde
 mbrific^{era} atque ns vallis, rursumque n
 gy dnc^{tes}; atque inter utrumq
 t vall med^{ingens}. Plurima nin
 esculus, et nu^{cava} robora passa secuim,
 viridi e ripa^{eo} speculantur in amne,
 rpetuisque son^{avium} garrilibus undae;
 Quas fulicae assuetae silvis, mergique loquaces 190
 Assiduoque anates tranant hinc inde volatu.
 Ad Boream pons marmoreus, cui molibus altis
 Quinquaginta arcus subterlabentia stagna
 Excipiunt; versoque situ longissimus unda
 Excurret pictus sub opaco gurgite fornix. 195
 Nulli fas hominum vetitos contingere fines:
 Stat Custos ferro armatus, noctesque diesque
 Excubias ducit, commissaque limina servat.
 Atque hac transibat prono iam vespere currus,
 Per magni convexa sonans saxa ardua pontis: 200
 Excisosque adius adversa in rupe subibat.
 Apparent immensi agri, largissimus aether,
 Herbosae hac illac valles, animantia mira,
 Capreoli, pardi cicures, cervique fugaces:
 Quae loca! quas olim sedes! quae regna pararat 205
 Omnipotens! ut belle, ut suaviter omnia rident!
 O miserum mortale genus, quae dira cupido
 Hinc procul exegit? Iuvat omnem abstergere curam:
 Respirare auram iuvat, et dare lumina circum.
 Zacharides visu attonitus puer ore sequaci 210
 Versicoloratas servabat in axe volucres,
 Phoenicum, atque apodum turmas, et candida olorum
 Agmina, sturnorumque acies: cui regia Mater
 Annue, ait, digito, porrectaque allice dextra.

Annuit; inque manum sublatam et brachia ^{nuda} 215
 Ardeolae, virides pici, cinclique loquaces
 Ad nutum veniunt: mirantique addidit ^{Ales,}
 Ipsi etiam accedent mites, si iusseris, ^u ^{rsi,}
 Nec rennent tigres: nulla his fera noxia ^{silvis.}
 Ventum est Elysii in pomaria, dives ^{no} illa 220
 Cladibus heu nostrae ^{gentis} memorabilis arbor:
 Pomaque cernere erat summis fatalia ramis
 Pendula adhuc, veteris monumenta perennia noxae.
 His, ait auriga, infaustis sub frondibus actum
 De rerum summa, iacta alea, perditaque omnia. 225
 Ipsa locum immunis culpa circumspice, Diva.
 His furtim repens emersit sepibus anguis:
 Hic sedit miseranda parens: hic ore locutus,
 Multaque promisit veterator callidus: huic se
 Implicuit trunco, porrexitque improbus escam. 230
 Heu dolor! heu pietas! Deliravere parentes:
 Plectetur Puer iste tuus. Sancte Aliger, istud
 (Da veniam) poteras reticere, aut dicere saltem
 Vocibus ambiguis; nunc irrevocabile telum est,
 Atque haec verba diu tacite secum illa revolvit. 235
 Occidit interea Titan:-(mirabile visu!)
 Suspiciunt lunam ingentem se tollere contra,
 Cui maculae insuetae, et solito turgentior orbis;
 Per vitreas qualis sese ingerit aurea lentes.
 Vsque adeo illa polo; sublimi vertice in auras 240
 Accedit tellus, propioraque suspicit astra.
 Denique marmoreum tectum sublime refulsit,
 Tot pictis aulis dives, quot solibus annus:
 Ingrediturque sonans currus qua porticu in ampla
 Mille aderant iuvenes tedis utrinque coruscis, 245
 Ordine dispositi. Centum atria mira columnis
 Suffulta apparent. Ales pulcherrimus ulnis

Divinum accepit Puerum; Reginaque bigis
 Ultima descendit. Conclavia in alta feruntur
 Marmoreis gradibus, sequitur quos undique fusa 250
 Coelestium pubes. Lituis domus intima, plectris
 Carminibusque sonat, facibusque incensa coruscat.
 Omnia tuta videt Genitrix, fruiturque beatis
 Deliciis. Nox stellifero tegit omnia velo,
 Proiciens late campis felicibus umbram. 255

Nunc ruat utcunque, et saevis ferus intonet armis
 Orcus in absentes; nunc terras turbine et axem
 Misceat, irarumque omnes effundat habenas.

Huc animos, Auguste puer, cui Turcico opima
 Sanguine Pannonicis iam sexta adolescit in arvis 260
 Laeta Ceres; raucumque sonans promissa quotannis.
 Corpora caesa virum, vestes, pacta armaque patri
 Euxino impatiens Ister iam ferre laborat.
 Huc ades, invicti cura et spes magna parentis,
 (Spero equidem, nec vana fides) Orienti subacto, 265
 Imperii quondam gemini rectorus habenas,
 Flos alme Austriadum, Iosephi. En denique bella,
 En tibi promissas acies. Hinc armiger axis,
 Hinc Erebus iam signa movent, Martemque lacessunt.

Ergo omnis coeco misceri murmure vallis 270
 Coeperat Aeonis. Praegnans Acherontia nubes
 Lucifugos manes alvo profuderat, instar
 Grandinis aestivae, horrissono displosa tonitru,
 Atra Gomorrhaei trans usque bitumina stagni.
 Quantus Hebrus, quantusque Hypanis, vel magnus Orontes, 275
 Aut pater Eridanus late imbribus auctus inundat,
 Egrediturque Athesis ripis, vel maximus Indus;
 Tale fremit, tantoque ruit per saxa sonore,
 Piniferas inter silvas, camposque volutum,
 Exsuperatque iuga, obscurisque it vallibus agmen. 280

Noctis erat medium, cum Belphegor arduus alto
 Stans scopulo, stimulos animis incussit amarus,
 Instigans iam trita ingo subducere colla,
 Fraenaque morsa diu petrumpere, bellaque demens
 Agminibus Strygis innumeris indicere Olympo. 285
 O socii, o quondam coeli gens incola summi,
 Quos odium superum vetus implacabile torquet;
 Nunc vetera ulcisci tempus, nunc iura tueri,
 Nunc fas antiquam per vim discernere litem.
 Sunt nobis immensae acies, extremaque passae; 290
 Quodque caput, nostris divina exhausta potestas
 Suppliciis, nec habet quid desperantibus addat.
 Quae fuerit fors cunque, in Numen vertere magnum
 Lucifer arma iubet, patriasque reposcere sedes,
 Sidus hyperboreum supra, gelidosque triones. 295
 Excindenda hominum primo stirps funditus omnis,
 Reptilium, et volucrum, et pecudum genus; insuper ipsa
 Devastanda igni tellus; hinc aëre coeco,
 Per medios ignes, per densa volumina fumi
 Ibimus in superos. Memores tamen ista tenete; 300
 Si fors coelicolae trepidi venientibus ultro
 Annuerint, et regna velint antiqua pacisci,
 Patrique polos, haud conditionibus aequis;
 Ne quisquam indecori obsequio, velut indigus hospes,
 Aetheris in partem veniat: rigido omnia iure, 305
 Nil precibus positoque genu, veniaque petendum.
 Conducta, o socii, res esto: iungite dexteras:
 Nunc locus, et res ipsa vocat, nunc facta potestas.
 Hunc prius abstrusum latebris exquirite parvum
 Ambiguumque Deum, quem Numinis esse veremur, 310
 Progeniem magni; nobis, si creverit, olim
 Venturum exitio. Captivus ad infima quaeque
 Coelicolas trahet: haud parvo redimendaque mater

Obses erit pretio. Ite alacres, his abditus antris,
 Hic later; ad praedam discurrete, cingite silvas, 315
 Vestigate aditus omnes, det buccina signum.

His dictis elati animi, et novus additus ardor,
 Vanaque spes miseris, coelique arrecta cupido.
 Iamque atris facibus laeti, incensisque cupressis,
 Per iuga odorisequi, per saltus undique fusi, 320
 Latrantum velut audito turba excita cornu,
 Exeris linguis caveas, et lustra subibant.

Cum procul aetherei pugiles, mille axe quadrigae,
 Loricae ex auro, scuta aerea, telaque visa,
 Et chlamydes variae, plumae, et vexilla per auras; 325
 Alatumque triplex descendere nubibus agmen.

Arrexere atros stupefacti ad sidera rictus
 Luce repentina obstricti: haud mora, murmure rauco
 Tartarae insonuere tubae, tremuere cavernae;
 Et coniuratae, momento temporis, omnes 330
 Instructae horribiles turmae, sub signaque rapta

Agmina. Laeva acies tibi, corniger Asmodaee,
 Tessera cui belli piceus caper: huic Ephialtes
 Signifer, et Mormo comes additus; in medio dux
 Belphegor, et Gorgo, et Belial: extrema coërcet 335
 Squamigera Dramelech insignis pelle draconis.

Parte alia classem, specie fugientis, Amida
 Laxabat ventis; a tergo scilicet hostem
 Circuitu inferior largo aggressura repente.
 Quisque suas lustrare acies, spemque addere dictis, 340
 Et monstrare manu natalia sidera: Nunc vi,

Nunc animis opus, o socii, nunc reddere cladem
 Hostibus antiquis, nunc nunc cui cedat Olympus,
 Cui summa imperii, vestris decernitur armis.

Iamque propinquabat legio omnis coelica terris, 345
 Iam propior stadio. Tot scuta, et tela per auras

Tanta acies Divum, galeaeque, ensesque micantes
 Undique inardebant, quantum nec Cynthia pleno
 Orbe micat, medioque nitet sol purus Olympo.
 Illa autem pennis coelo librata pependit 350
 In turmas digesta sua Orientis ad oram,
 Opperiens hostem. E signis borealibus Orcus
 Circuit occiduum partem, volucresque maniplos
 In gyrum flexit; nec segnior inde volatum
 Erexit contra. Improvisi turbinis instar, 355
 Turbinis ex Apennino venientis, aquosam
 Obscuramque hiemem, tempestatemque ferentis,
 Ala sinistra Erebi, magno procedere iussa
 Cum sonitu, in dextrum cornu ruit impete facto,
 Alphitus, et Dagon, atque Ornicus, et ferus Acco, 360
 Ante alios primi. Tortas umbonibus hastas
 Scuta retorserunt adamantina protinus, actis
 Hostibus in praecipis; iterumque in bella feroces
 Conversis rediere animis; iterumque repulso
 Fulguris instar agit, tergoque fugacibus instat 365
 Prima acies Divum. Sed et ipse sequentibus haeret
 Belphegor increpitans dictis: Non Appula tellus,
 Non hic Gargani montes, quibus haesimus olim
 Vi pulsi coelo; nec primum fulmina visa,
 Aut tonitru auditum. Sed et ipsum torva frementem 370
 Cum sociis premit Aligerum turma altera: turmam
 Hanc sequitur Dramelech; hunc tertia cominus urget
 Diva phalanx: hastas hastis, tela ignea telis
 Implicuere, oriturque atrox asperrima pugna.
 Pastores strepitu exciti, de montibus atram 375
 Suspiciunt nubem: mirantur noctis in umbra
 Tot strepere obscoenas volucres, tanta agmina coelo
 Misceri turmis internigrantibus alba:
 Fit clamor, saevitque canum latratus ad auras.

Ast Erebi insanae vacuum per inane phalanges 380
 Alternae, ad laevam dextramque, infraque supraque,
 Hac illac variis susdeque erroribus hant.
 Ter frustra in nubes validis conatibus actae;
 Ter lapsae ad terram; ter rursus concitae ad auras,
 Mille vias ineunt, spirasque orbisque retexunt; 385
 Vt vespertini per sera crepuscula mures
 Pinnigeri volitant. Stat longis fillere gyris
 Instantes a tergo hostes: non si nat ipse
 Desuper Omnipotens iurati cederet campo.
 Iamque adeo in longam noctem fera bella trahebant. 390
 Iam procul audiri clamor, stygiumque celeusma
 Coeperat infernae classis, longeque videri
 Tartarae antennae, distentaque arbasa vento.
 Cum subito tonitru Divum Pater, atque hominum Rex
 Sidereo e solio totum tremefecit Olympum. 395
 Ecce autem (res mira!) aderat sibilis Amazon
 Albo in equo aëria veniens altissima nibe
 Bellatrix, cui taenarias confunder turmas
 Armipotens dederat. Non huic armata securi
 Hippolyte, aut ripis Amaseni educa Camilla 400
 Digna foret lateri pedes ire, atque aurea tela,
 Et pictas pharetras comes in certamina ferre.
 Hanc prona labentem hasta, inter mille sequaces,
 Non tulit ille animis nuper, vultusque tremendus
 Palantum ductor lemorum Asmodaëis, in omnem 405
 Incurritque aciem trepidus, classeque petivit,
 Post puppes et transtra latens, foemine turpi.
 Haud aliter quandoque canis pecarius ingens
 Rure cubans, si quem venientem senserit, ore
 Continuo exululat magno, insequiturque paventem; 410
 Quem si audens quisquam pent obvius, ocyor Euro
 Tecta subit; stabulique alto de culmine vecors

Latratu in seram noctem se
 Tum fragor auditus, veluti
 In praeceps fractus: clypeum sim
 Obiecit rabidis, in eoque umbone
 Numinis ostendit non ulli effabile signum,
 Notum Erebo signum: simul axe apparuit ingens,
 Terribilis, vindex ensis; tum murmure claro
 Quattuor a ventis vox magna audita per auras:
 Ad Chaos, ad puteum, genus exitiale, profundi.
 Horrendum visu! rima ingens aëre aperta est,
 Astraque visa polo, et comitatus Numinis, et mors
 Ossea praecedens in caelo, innumeraeque cohortes.
 Quo visu turbatae acie, pavor excitus ingens;
 Cen trepidis avibus cum desuper ingruit alis
 Milvius, aut vultur rostro improvisus obunco.
 Prima fugam remis velisque capessere Amida,
 Trans Casium, et Seras nimboaque culmina Tauri:
 Parte alia Aegypti turba omnis foeda Deorum
 In diversa trahi longi invecta colubris.
 Ad terras reliqui, condensae grandinis instar,
 Praecipitare metu; Laxis fugiamus habenis
 Qua iuga prona ferunt totus ruit axis, ab alto
 Millia myriadum princeps trahit armiger; ipse
 Bellipotens curru insquitur, fugite ocyus; arma
 Exuite. Hinc pavor et clades vastissima, nec fas
 Praecipites retinere nimis; fanaticus error
 Vsque adeo exagitat tepidos. Fugit avius ipse
 Euphius, et Babel, et Belzeub: ater euntes
 Nimbus aquae insequitur: caligine, pulvere, fumo,
 Arictibusque nigrisque utilis obnubitur aër:
 Pars obscoenarum voluctum fusco aethere pennis
 Fidere, pars condi miserorum in corpora agrestum;
 Hos Sodomae mersere lacus, hos terra dehiscens,

47

42

450

435

440

445

Aut putei excepere cavi, pelagusque profundam.
 Est regio Italiae in gremio, sub sidere tristi,
 Quam Dauni, et Vestinus ager, Marsique coercent,
 Nubiferumque super caput exerit Appenninus;
 Vnde iugis acti in praecipitum horrentibus amnes 450
 In mare se exonerant, Vulturni nomine. Tellus
 Omnis subitus hiat, caecis perfossa latebris,
 Fornicibus suspensa cavis, et sulphure foeta.
 Huc legio princeps sese per aperta Vesuvi
 Ora dedit, penitus vacuas ingressa cavernas 455
 Quantum *) Hirpinorum urbs sedes, et regis distat
 Parthenope. Hic profugos supernum Pater aere revinxit;
 Adiecitque annos **) quot caelo impendet arista
 Isidis, octonis ter ferme ut vergat coam
 Signiferi in partem gradibus. Quo tempore demum 460
 Exacto, rursus valido luctamine ad auras
 Erumpent scissa tellure; et murmure vasto
 Impositas quatient ruptis compagibus urbes.

Nec vero eventum primi inter caetera mittam
 Ductoris Stygii. Ille amens ad flumina cursu 465
 Dum fugit, in viridi pascentem gramina campo
 Nactus equum, huic alio sese indidit. At quadrupes se
 Protinus immani coniecit in aera saltu;
 Concussisque iubis per colla, et spumeus ore,
 Indomitus praecipit per devia fugit Idumes. 470
 Donec Ithuraei comprehensum montibus aspris
 Obstrictum hinc atque hinc per vim traxere lupatis
 Herodi, Herodes Agrippae, Agrippaque habendum
 Augusto dedit. Hoc vero mirabile narrant;
 Illius in sobolem et sobolis genus omne secutum, 475

*) Beneventum.

**) Tempus astronomicum usque ad annum 1688. quo terrae
 motus per Campaniam.

Tartareum possessorem migrasse frementem
 Caesareis stabulis: donec sacro effera fraeno,
 Iniecto Constantinus compescuit ora,
 Hospite Avernali eiecto: quae ferrea fraena
 Augustae Crucis e clavo confecta trabali, 480
 Insubrum ante aras nunc Vrbs regina veretur.

At ripa ex alta liquidi Iordanis Amazon
 Insignem niveo candore, auroque nitentem
 Egit equum, et fluvio victrix se condidit alto;
 Vnde pios iter ad manes per concava terrae. 485

Quo simul advenit, patriis fusae undique sistris
 Occurrere animae, lateque patentibus ulnis
 Antiqui Patres. Quis vero hanc crederet illam,
 Parthenii quondam meruit quae praemia veli,
 Dilectam Iesu, et Pueri coelestis amantem 490
 Iuditham? huc talem armigeram quis tempore tali

Improvisam adeo supera expectasset ab aura
 Venturam? Illa erat, illa tamen iam corporis expers,
 Praeda recens mortis, fato sublata repente.

Namque agris nuper sero dum vespere anethum, 495
 Aequales inter legeret pulcherrima nymphas;
 Seu rigua latitans malus anguis laeserit herba,
 Sive aliud (longo nam fama obscurior aevo)
 Heu lassa, heu morior, dixit; collapsaque sedit
 Floribus in niveis, albo magis alba ligustro. 500

Mox, ubi deseruit mortales spiritus artus,
 (Quae fuerant nuper sacri praesagia somni)
 Olli castus amor meruit, servataque voto
 Virginitas Erebi obscoenas dispergere turmas,
 Et laetum Elysi in sedes inferre triumphum. 505

Exitus hic primus belli; sic Tartara probro
 Affecta, elusi manes, dux foemina facti.

LIBER SEXTVS.

ARGVMENTVM.

Elias Thesbites in Paradiso terrestri Virginem colloquiis tenet. Divinus Puer superveniens Matrem rosis coronat. Sera nocte, in palatium revertentibus occurrunt animae sanctorum Patrum. Aulam maximam subeunt, ubi sacra bella in parietibus descripta cernuntur. Illic drama ab Angelis exhibetur; atque iterum sancti hospites curru sublati Nazareth revehuntur.

HETRUSCOS inter flores qua labitur Arnus,
 Hesperiae sacris statio graiissima cicnis,
 *) Est locus in prato, unde etiam data nomina ruri.
 Quamquam sorte sua felix locus ille vocari
 Elysium meruit: regni nam si qua beati 5
 Illius in terris species foret ulla superstes,
 Vnius ista foret Mediceae gloria villae.
 Vnde adeo geminae facies, et prorsus eandem
 Exactae ad normam sedes, rem promere ab alto
 Fert animus, paulumque via deflectere cantu. 10
 Namque ferunt, postquam vates **) Aligherius Orci
 Ambages tortas, animarum februa, et altas

*) Pratinum, Magni Ducis Hetr. villa, cur simile Paradiso terrestri.

**) Dantes.

Coelicolum sedes stellato ascenderat axe;
 Non illum in patrias (si famae credere fas est)
 Continuo rediisse domos. Nam dia Beatrix, 15
 Qua duce tot vulgo ignotos penetraverat orbes,
 Nequâ forent divinarum mira abdita rerum,
 Terrestris Paradisi iterum traduxit in hortos.
 Hos duce Mathelda iam viderat; ast ibi poto
 Amne sacro, memori abstulerant obliuia mentem. 20
 Ergo iterum peragrarè datum loca, tectaque mira
 Infanti fabricata Deo, quò reddita menti
 Visa semel rursumque forent: Postque otia longa
 Dicitur asportasse illinc descripta papyro
 (Seu verum, ut perhibent, seu vulgi fabula) sacrae 25
 Intima quaeque domus, tenerae sarmentaque vitis
 Delicium Musae, seraeque alimenta senectae.
 Hinc gemino dives spolio patria arva revisit,
 Praecinctus nigris lauris, quas fumus, et aër
 Obscurus tetra fuligine tinxerat Orco. 30
 Olli sacra genis macies, vox aenea, tristis
 Obtutus, veterique scabrum rubigine plectrum:
 Perque urbes medias ibat, perque oppida Tusca
 Pone trahens cithara stupefactum ad carmina vulgus.
 Tum late Ausonias gentes discordia demens 35
 Hinc atque hinc odiis in mutua fata ciebat.
 Causa mali, geminae perplexa ab origine *) partes,
 Quois bicolor nomen fatalis tessera belli;
 Vnde bipertiti cives, atque asperi agrestes,
 Et populi infensi populis, atque urbibus urbes. 40
 Quid repetam saevas quot passa Hetruria clades?
 Quot procul extorres vis egerit impia cives?
 Ipse etiam vates nequiquam dira minatus
 Exitia, et poenas, quas imis nuper avernis

Viderat;

*) Albi, et nigri.

Viderat; infelix patriis a finibus exul, 40
 Dicitur excoluisse agrum, curisque levamen
 Vinetum instituisse domi: vitemque beati
 Elysi furtum crevisse penetibus aiunt,
 Praetextam muris, quam dein volventibus annis
 Diffusam late, et mira propagine adultam 50
 Paulatim Hetrusci campos severe per omnes:
 Tyrrhaeaeque urbes sacrum expressere liquorem.
 Prima propinavit laticem Florentia purum,
 Os liquido perfusa mero, mirabile donum
 Finitimos inter populos partita Lyaci. 55
 Olli *) subviridis color, atque abscondita vena
 Nectaris aetherii, longe super Attica mella:
 Qua sensim agrestes hominum mollescere lingua,
 Eloquiumque modis coepit dulcescere miris,
 Et lepor, et charites paulatim accedere dictis. 60
 Inde tot egregii vates, cultusque per artem
 Italiae sermo, Latii iam secula prisci,
 Et Graias Veneres fandi dulcedine vincit.
 Eloquii hinc inter Patres subsellia Dantes
 Prima tenet, primus genialis consitor uvae; 65
 Verde illum in Tuscos, mentito nomine Bacchi,
 Vexit agros **) Redus, praetextaque fabula vero est.
 At folio excerptum, ut dixi, mirabile tectum
 Hetruscis Ducibus longo post tempora cessit,
 Cui forma, atque situ substructa simillima (quantum 70
 Fas opere industri fabris mortalibus) aedes.
 Namque haec in viridi prato; in viridi quoque prato
 Illa domus; domui contermina eremus utrique;
 Et sacrum nemus et fontes, et plurima, quae nunc
 Haud memorare vacat. Paradisi sed tamen hortus, 75

*) Vulgo Verdea.

**) Franciscus Redus in Dithyrambo.

Divinas aedes gyro qui plurimus ambit,
 Paulo aliter positus. Verbana haud discolor illi
 Insula, ad eorum qua formosissima solem
 Vergit opaca cedris, Borromacosque penates
 Desuper aspectat. Multum illi et Montia villa, 80
 Pinifero qua subterlabitur Addna Vapro,
 Meltiaque aspirat. Verum haec mortalia longo
 Post se intervallo species illa aurea linquit
 Antiqui Elysii: quo me, post horrida bella
 Iam fessum series rursus vocat ordine rerum; 85
 Invitatque chorus Divum, peregrinaque Virgo,
 Quam caelo invectam paulo ante his liquimus arvis.
 Ergo age, quae nostris illo solatia in orbe
 Hospitibus data, quaeque oculis spectacula rerum
 Exhibita, utque inter sanctos nox acta penates, 90
 Musa, cane, et seclis non ante audita revolve.
 Hic illa, hic gemini prono iam sole puelli
 Tunc aderant; pariterque aderat venerabilis aevo
 Fervidus ille senex, raptus qui carribus igneis
 Sederat his quondam Thesbites advena campis. 95
 Olli canities mento diffusa, pruinis
 Candidior, nivibusque perennior Appennini;
 Alba super fulva quoque lanca pallia veste,
 Sandalia in pedibus, viridique intortus oliva
 Nectebat ramus rarus ad tempora crines. 100
 Et tum frondifero sub tegmine forte sedebant
 Iuniperi; gemini vero per florea prata
 Interea errabant pueri. Bonus incola Matri
 Hospitae amoena loca, atque aevi celeberrima quaeque
 Monstrabat digitis longe monumenta vetusti: 105
 Ille procul iuga celsa vides, silvamque comantem,
 Quae solem tegit, ingentemque huc proiicit umbram?
 Illis in latebris Adam, et male credula coniux

Delitnere ambo velati frondibus, haustum
 Lethalis pomi simul ac sensere venenum. 110
 En ubi detersis oculis somno excitus Evam
 Egressam latere obstupuit: sub collibus illis
 Infelix famulantium inter genus omne ferarum
 Iura dabat brutis, et nomine quaeque vocabat.
 Talia narrabat. Cui Parthenis alma, beatis 115
 Deliciis capta agrorum, nemorisque propinqui
 Respirans auram, roseo sic ore locuta.
 Multa mihi porro peregrinae edisserere, vates,
 Iamdudum his assuete locis, quae scire laboro.
 Ac prius hesterno lethalia vespere vidi 120
 Poma, venenatis vulgo celeberrima succis;
 Vnde lues genus infelix diffusa per omne:
 Ast ea credideram, fateor, pulcherrima longe;
 Longe aliam speciem rebar, quae cogeret ultro
 Invitas ad furta manus: nil tale, nec ulla 125
 Illecebras, quas fama refert, sub pectore sensi.
 Olli subridens senior: Mirabile narras:
 At non illa impune alius spectaverit, inquit,
 Adami de stirpe nepos. Sed forte Parentum
 (Quod reor, et decuit Genitricem Numinis) illa 130
 Dira cupido tuos nil se transfudit in ortus.
 Certe ego, cum primum blanda illa pericula vidi,
 Ingenitum virus per venas serpere sensi,
 Praesentique malo sanguis sufferbuit imis
 Vsque fibris: quanquam mihi iam vis nulla timenda, 135
 Inque hoc tranquillo iam tuta sit anchora portu.
 Hic alio eloquium divina Puerpera belle
 Detorsit, sortem aegregiam sibi conscia celans.
 Multa loci, veterumque rogat, sed et ipsa vicissim
 Multa Palaestinae, rerumque, hominumque reponit. 140
 At senior, cui nondum animis excesserat ardor

Ille vetus, patrii cum culmina degeret inter
 Carmeli, pluvios unde ignes saepe vocarat;
 Ingenii memor usque sui, memor atque scelesto
 Quae quondam illo aevo passus, quot adire labores 145
 Extorrem impulerint; antiquae semina flammae
 Elicuitque animis, rigidoque haec ore locutus:
 O ego quam reliquos inter nunc degere vellem
 Mortales, scelerumque ultrices cernere flammās,
 Quas Puer iste tuus, patrio pro Numine laeso, 150
 Axe feret! Num saeva adeo vos secla tulere,
 Qualia vixi olim? Quantas mihi perfida lites
 Foemina, quotque tulit! quot sanctos illa peremit,
 Haud impune tamen, vates! quot sparsa per omnes
 Monstra Deum terras, quot foeda altaria vidi! 155
 Impia gens, toties aequicquam exterrita nostrae
 Fulminibus linguae; nunc denique magnus ab alto
 Vltor adest, meritis qui subruat ignibus urbes
 Sacrilegas. Quantus regum cruor effluet atris
 Lingendus canibus! quot corpora sparsa per agros 160
 Aliibus praedam video, quantoque tumentem
 Sanguine Iordanem! Quanquam pro talibus, alma
 Virgo, equidem vereor, nimium frons ista Puelli
 Blanda tui, placidusque animus. Quo pristinus ille
 Dux exercituum cessit? cur grande sub istis 165
 Dissimulat Numen spoliis? ubi fulmen? ubi vox?
 Et nomen vetus, et facies, habitusve Tonantis?
 Talibus austerus dictis antiqua renarrans
 Instabat vates: Quem mitibus alma querelis
 Mollibat Virgo; desuetaque fulmina dextrae, 170
 Alternasque vices, et sat data funera terris;
 Nunc aliam seriem, conversaque secla docebat.
 Interea vero gemini per prata puelli
 Immixti genis, calathi quibus omnibus auro

Illusi, atque ebene texti argenteoque quasilli, 175
 Carpebant flores. Ter quinquaginta seorsum
 Collegere rosas; quarum pars tertia puris
 Purior alpinis nivibus, pars altera tincta
 Murice sanguineo, pars ultima concolor auro.
 Vt numerum explevere sacrum, Tria necite florum 180
 Serta, ait aetherius Puer, unicoloribus unum
 quodque rosis; decimam medio sed quamque nivalem
 Belle interposito distinguite lilio, odoros
 Inter utrinque crocos. Sic ille, et sedulus ultro
 Ipse manus operi quoque contulit; inde peragram 185
 Laetitia ingenti Reginam adiere sedentem
 Graminea in ripa: cui formosissimus Infans
 Mollibus imposuit nexum diadema capillis.
 Quis tibi sensus erat, Virgo? quam concolor ipsi
 Sanguineo serto! quae purpura sparsa per omnes 190
 Ore genas! Manibus ter summo e vertice munus
 Detraxit roseum, Pueri impositura; ter ille
 Restituit rursum; bis garruit almus ad aurem
 Marris; bis pariter Virgo respondit in aurem
 Coelestis Nati. Tandem pulcherrima Numen 195
 Caeruleo accepit gremio, et crinem, et tenera ora
 Ore superposito strinxit, tenuitque lacertis
 Amplexa; et lacrimans, et inhaerens talia dixit,
 Quae poterant ipsum, credo, retinere cadentem
 In mare iam solem. Hic lusus gratissimus inter 200
 Mille alios fuit. Hinc adeo tibi grata rosarum
 Munera Partheniis altaribus; hinc tibi magnis
 Intermixta etiam titulis rosa. Denique serto
 (Nazareas postquam rarsum remeavit in aedes)
 *) Elpino dedit; ille autem sua carmina cuique 205
 Adiecit flosi. Verum mihi noxia semper

*) Franciscus Lement auctor Rosarii poetitis floribus intexti.

Vesperis umbra. Inter medias iam ter mihi, Phoebe,
 Delicias fugis: ipse autem quae cernere velles,
 Hespere, cuncta fugas. En sidera sparsa repente,
 Praecipitemque fugam solis, noctemque ruentem 210
 Parthenis ipsa dolet. Iam tempora cyclade velat,
 Discessumque parat: Procul, inquit, in ardua tecta
 Sera dies, Pueri, revocat; superandaque vallis;
 Perque sacram relegenda iterum vestigia silvam.
 Sic illa. At senior vates suspexit eremum, 215
 Carmeli ad normam veteris recta ardua colle
 Palmifero, atque illuc bis sustulit ad iuga dextram,
 Clamoremque dedit notum: tenuitque parumper
 Solicitudam Matrem dictis; atque altius ore
 Signa dedit rursum. Ecce autem (mirabile visu!) 220
 Quattuor e monte alipedes, en currus ab alto
 Flammeus; alatusque Cherub auriga iugales,
 Lora tenens, summo de vertice collis agebat.
 Ac veluti in noctem, vulgo media urbe coacto,
 Machina flagratura ingens ubi tempore longo 225
 Spectantes tenuit; cum primum culmine ab alto
 Per funem aut aquila, aut alato tergore serpens
 Sibilat ore ferens incendia; plebis hiantis
 Ora oculosque rapit flamma improvisa per auras:
 Haud aliter miri veniebant tramite recto 230
 Quadriungi ardentes, flagrantisque axe quadrigae.
 Utque solum tetigere rotas, propiusve quierunt;
 His ego vectus, ait Thesbites, aethere quondam,
 Hisque feror toties trans nubila, transque rubentem
 Supremi regionem ignis; maculosaque lunae 235
 Bis propior convexa oculis immania vidi.
 Haec memorans armos manibus palpabat equorum,
 Nomine quemque vocans; atque ora sonantia fraenis
 Prensabat dextra, atque humeris aptabat habenas,

Inde Parens, Puerique ambo, Seniorque coruscis 240
 Consedere iugis; obscuroque aëre septi,
 Qua procul ad stadium miranda palatia surgunt,
 Aethere stellato liquidum per inane redibant.
 Fas mihi nunc rerum felici abscondita nocte
 Efferre in lucem memoranda arcana sub auras; 245
 Fas audita loqui, tantisque oblivia rebus
 Demere, signa latent, memorique adiungere famae.
 Iam claras aedes, iam limina celsa subibant.
 Ecce autem extremis mediisque penetibus omnis
 Plena novis strepit hospitibus domus: ecce per aulas 250
 Obvia, perque fores passim, perque atria magna
 Turba ingens matrumque virumque effusa ruebat.
 Nempe aderant veterum Abramidum de sede piorum
 Selecti manes, proavi, sanctique parentes
 Virginis: (his nuper supera ad convexa parumper 255
 Ire datum, et Pueri, et magnae deferre Parenti
 Obsequia) Ante alias complexu ecce obvia inani
 Anna Parens in colla ruit, notaeque per auras,
 Ceu quondam, resonant voces: Ne subtrahe vultus,
 Ne metue, o gnata: en genitrix tua, corporis experts: 260
 Illius hic simulacra vides; non veraque imago est,
 Quem cernis: sed praesentem te, Filia, miris
 Amplector, videoque modis: Nec lumina possum,
 Nec vestes, nec mortalem discernere vultum,
 Spiritus exutus membris terrestribus. Atqui 265
 Longe alia apparet species, animamque nitentem
 Perspicio insolitis radiis, cui corpus inhaeret,
 (Cernere quod nequeo) nebulae circum instar opacae.
 Oscula redde mihi, mea lux, quae sentio; quanquam
 Sparsa tibi haec eadem volucres videantur in auras. 270
 Parte alia Elisabe pavidum complexa puellum
 Alloquitur longaeva suum; similisque tenenti,

Coeca velut, rogat an tergo circumdata zona,
 Ut quondam, premsaque manu contrectat inani,
 Hortaturque loqui; propiusque adnixa laborat 275
 Ingerere antiquos vultus, et nomina nota.
 Mene, puer, nosti, tenerum quem montibus olim
 Infantem texti, pueris cum bella moveret
 Impius ille, cavoque specu iam lassa biennem
 Te moriens liqui? Quae sors exinde secuta? 280
 Quae rerum series? Tales dabat illa querelas;
 Quas strepitus Patrum tegit ingens iudique circum
 Infantem Divum. Hic citharis insignis eburnis
 Regis Idumaei, Joachimi, atavique Manassis,
 Pantheris, Iesse, atque ingens senis Abrahæ imago, 285
 Isacique pii sera de stirpe nepotes:
 Vestibus in niveis omnes, oleaque virenti,
 Et semper vivo redimiti tempora flore.

Vna omnes subiere aulam, quae maxima tecto
 Sese aperit medio. Centum crystallina lychnis. 290
 Pensilis effulget lampas, centumque minores
 Aëre dependent: aurataque brachia longo
 Ordine sustentant ardentes undique ceras.

Hic acies pictae innumerae, et seges aspera Martis;
 Aere graves equites, hastae, galeaeque comantes, 295
 Et clypei, atque omnem sacer horror circuit aulam.
 Scilicet in divum Puerum Styx effera quotquot
 Eductura olim furias, horrentiaque arma
 Cernere erat, pictosque duces, et fortia facta
 Magnanimum Heronum, pugnataque in ordine bella. 300
 Hinc Constantini labara exundantia ventis,
 Romuleisque aquilis Crux addita, visa per auras:
 Inde Godefridi vexilla, et Maurica caesa
 Agmina, Arianaeque acies, et Thracia bella.
 Nec tantum veteris, sed et aevi Mars quoque nostri 305

Effigies, atque arma virum, spirantiaque ora
 Parietibus pictis, variisque tapetibus errant.
 Namque hic aeratas classes, Venetosque leones
 Littora spectabant, Maurocenique triumphum,
 Ionio e ponto in patriam nova sceptrata ferentis. 310
 Parte alia heroes magni Lotharingus in armis,
 Et gener Augusti Bavarus, duo fulmina belli;
 Ductoresque alii mediis in millibus ibant.
 Tuque etiam palmas superesses, Iule, Sabaudae
 Gentis honos, cui mors praeceps florentibus annis 315
 Invidit, ne laetam urbem, conversaque fata
 Aspiceres belli, quorum pars magna fuisses.

At late in medio Geticus revolutus in omnem
 Panvoniâ it torrens, cui vix satis ampla camelis,
 Armentis, et equis potioribus, atque trecentis 320
 Europae atque Asiae collectis gentibus arma
 Danubii: Austriacis successu turgidus horrens
 Ire superfluous rupto aggere cernitur arvis.
 Hinc miserae matres profugae per tela, per enses,
 Crinibus effusis, lamentisque astra cientes; 325
 Quae media e flamma gremio asportata supellex
 Ani caesus coniux, aut rapti in vincula nati,
 Inter equos, currusque latent, confusaque castra.
 Migrantium plena arva fuga, plena omnia luctu,
 Horror ubique, metus, faciesque miserima belli. 330
 Nec procul Austriadum positam discrimine in arcto
 Cernere erat sedem; tercentum millia circum
 Quam Thracum immensa valli obsidione coercent.
 Omnibus it tortus circum cava tempore turbo
 Lineus implexus spiritus, latera ardua cingit 335
 Fascia versicolor: vario Babylonica textu
 Arva tegunt pictis tentoria serica velis.
 Heu, quae tum miserae facies, quae vota parentis

Italiae! heu, propior flammae quibus anxia curis
 Littoris Adriaci regina, urbsque alma Quirini, 340
 Ignarae quid fata parent, quo pondere vergant!
 Qui gemitus, quae fama omnes male fida per urbes!
 Posteritas (si non sera illa extremaque mundi es,
 Visura excidium rerum) ne talia speres

Posse tuis memoranda adeo contingere seclis. 345

Ecce autem picta in summis laquearibus aula
 Numinis apparet, puraque in veste *) Sacerdos
 Maximus, effusus lacrymis avertere cladem
 Si queat; et Caesar supplex, Augustaue coniux,
 Et nati gemini, atque omnis Germania moerens, 350
 Hungaricusque aderat Divum chorus, ipsaque sceptri
 Pannonici custos Virgo, veniamque rogabant.
 Namque hos e coelo armipotens obiecerat aegris
 Terrores populis Divum Pater, atque hominum Rex,
 Vota auditurus miserorum, et iacta sub auras . 355

Lamenta et gemitus: Queis denique motus, ab alto
 Aethere prospiciens, oculos ad moenia torsit
 Iam centum perfossa locis; simul armiger Ales
 Aere cavo insonuit; sonitu quem Vistula longe
 Audiit, atque Hypanis, gelidique Borysthenis undae, 360
 Audiit et longe nivibus glacialibus horrens
 Carpathus, extremusque Albis, Rhenusque bicornis.
 Undique convenere duces, tremit excita tellus
 Aerisonis plaustris. Huc sors, huc alea rerum
 Extrema, huc demum fatis adducta supremis 365
 Lis Asiam Europamque inter, cui pareat orbis.
 Mens eadem cunctis praedonem arcere cruentum
 Moenibus obsessis, aut certae occumbere morti.
 Nec mora: per densos cuneos, per fulmina valli,
 Per segetes ferri horrentes, hinc turbinis instar 370

*) Innoc. XI. Pont. Max.

Sauromata, hinc Lotharus Mavors, et Noricus, atque hinc
Saxones, et Cimbri, atque Hassi, gensque accola Moeni
Et Nicri, atque Amisi, et Vahalis, quosque alluit Eder,
Quique Istrum, Traunumque bibunt, gelidumque Visurgim,
Hercyniosque colunt saltus, ceu montibus acii 375
Torrentes, profugos de moenibus urbis agebant.

Famaque iam toto signum dabat aere cladis
Aere cavo ingenti. Centum urbes, oppida centum
Caesareas acies, victriciaque arma calebant.
Omnibus in pagi ludi, combusta superbi 380
Mustaphi simulacra viis, profusaque dona
Larga meri, in mediis passim convivia pratis.
Ipse autem niveo altus equo, pulcherrime, cultu,
Hungaricoque insignis acinace, rite vetustis
Cerneris, Austriade Ioseph, succedere regnis. 385
Stant circum Hlyrici, atque Daae, extremique Triballi,
Et Moesi, et vincti Thraces: ipse arduus ense,
Quattuor ad ventos conversus, patria regna
Designas. Bello populi mirantur acerbo
Plena ora, impubesque genas, auroque comantem 390
Caesariem, et pulchrum spirantia lumina Martem.

Talia per muros venturi praescius aevi
Aulai ingentis pictor digesserat Ales.
At maiora oculis velo servata latebant.
Nam procul ante ora augustum se tollit ad auras 395
Pegma, pavimenti extrema de parte, corusco
Sipario obductum. Post velum scena, chorique,
Actoresque latent Genii, pulcherrima pubes,
In seram noctem spectacula mira daturi
Hospitiibus Divis. Titulus de fornice pendet 400
Oscula Iustitiae, et Pacis. Iamque aurea rite
Cymbala proludunt chordis: iam pompa latentis
Se reteggit scenae: iamque alta silentia poscit

Sibilus. En sensim subducitur aëre velum.
 Proh! quae immortalis species! quae Regia! quae lux! 405
 Quae domus aethoria! Hem qualis sedet ardua gemmis
 In solio Regina nitens! quot fulgurat astris
 Intextum syrma aërium! quas iam dabit illa
 Fronte gravi voces! ut plena silentia sancto
 Terrore! ut tragicis dictis iam praeparat ora! 410

Argumentum operis, Maiestas laesa Tonantis:
 Iustitia hinc acuens iras; Pax flebilis illinc
 Exorans veniam. Nodum Sapientia solvit;
 Proponitque, inter Numenque Hominemque, sequestrum
 Vnigenam, nostro velatum corpore Numen. 415
 Discutitur, placet inventum: suprema Potestas
 Commissum sibi spondet opus. Sic lite dirempta
 Acceptis hinc atque hinc conditionibus aequis,
 Oscula Iustitiae et Pacis spectacula claudunt.

Talia supremus fortunata otia magnis 420
 Hospitibus Pater indulsit; quae rite peractis,
 Subvectos iterum curru trans nubila, opaco
 Aëre, Nazareis bonus Ales reddidit oris.

LIBER SEPTIMVS.

ARGVMENTVM.

Nazarenæ coelestem Puerum magis in dies admirantur, eiusque suboscram Divinitatem curiose vestigant. Ionas camelarius, literum ex Aegypto veniens, imminentis infortunii metu oppidanos terret. Agar peregrina historiam de Engaddi vineis narrat; qua audita, Alcindus senior, afflatu numinis, vaticinatur. Vox interim e coelo delatitur, quæ prosperum aerumnis, ac votis exitum pollicetur.

At tot mira diu penitus subducta latere
 Hand poterant. Deus ipse Pater lucescere quiddam
 Iam propius, fusca veluti de nube, sinebat.
 Nam postquam lactis Paradisi e collibus Eden
 Nazareos iterum Virgō remearat in agros, 5
 Illa domus, rara illa, amnes, vallesque beatæ
 Elysi invidiam poterant, coelique mereri.
 Illius angusti species, habitusque Pnelli,
 Vadecimus cui iam gyrum prope clauserat annus,
 Et nitor, et sancti mores, et amabilis illa 10
 Maiestas iam tum pavidos terrebat agrestes,
 Numinis ignaros; eademque trahebat amantes,
 Mulcebatque feros. Mirantur plena decoris
 Lumina, mirantur voces, atque indole in illa
 Nescio quid plusquam mortale; animique tuendo 15
 Expleti attoniti nequeunt. Quod sidus in istas
 Delapsum terras! quæ lux oblata per umbram!
 Quis Deus his nostris successit sedibus hospes!

O Pater, an seclis ille expectatus ab alto
 Venturus, qui colla iugo fessa eximat aegris 20
 Isacidis? Quae nos terrent insomnia? quidve
 Omnia tanta parant? Tales dant pectore voces,
 Perculsique stupent. Pueri nutritius ipse,
 Deliciis impar, vix custodita tenere
 Clausa sinu ingenuus poterat sua gaudia Ioseph. 25
 Atque illum curas inter quandoque fabriles
 Aequaevi urgebant patres, variisque premebant
 Ancipitem dictis: partes se versat in omnes
 Iesseus senior, longeque exordia sumit;
 Quaque licet, variis responsa ambagibus exit, 30
 Secreta involvens, quae non licet ire sub auras.
 At matrum longe tibi lucta molestior, alma
 Partheni, Nazaridum; quibus importuna sciendi
 Fervida, cura nimis, solitumque impervia quaeque
 Rimari ingenium. Contermina Virgo paternis 35
 Debborae erat tectis, quae saepe domestica eodem
 Sub late coniunctis curis muliebribus una
 Inter acus et fila diem studiosa trahebat.
 Altera arundineum non stamine versat alabrum,
 Inque glomos transfert; discriminat altera telas, 40
 Alternisque trahunt ambae sermonibus horas.
 Haec semel haud tenuit sese, quin sedula multis
 Rem peteret precibus, quam pertentaverat ante
 Lusibus obscuris; nunc vero exorsa precando
 Sic fatur dictis. Maria, inquit, per vetus istud 45
 Commune hospitium, primaeque crepundia nostrae
 Aetatis simul exactae, quando omnia (sancte
 Spondeo) secreto sub pectore dicta reponam,
 Nec meus ipse sciet conflux, nec resciet aura;
 Per si quid merui, per quidquid poscere fas est, 50
 Cara mihi ante alias, cui vox, cui gratia nata

Solamen curis, semel exorabilis esto.
 Fare age, quis tandem genius tuus iste; puer-ne,
 An divinum aliquid tibi lapsum ex aethere, ut ipsa
 Suspicio, in gremium? Tibi namque simillimus ille 55
 Vsque adeo te voce refert, teque exprimit ore,
 Teque unam; ut certe, in terris, quasi credula iurem
 Non habuisse patrem. Tibi vero tanta venustas,
 Atque adeo a partu nil gratia decolor oris,
 Nil species laesa; ut possis, pulcherrima, credi 60
 Mater, adhuc virgo. Veniam precor ista loquenti,
 Nam tuus ista facit miserae deliria natus,
 Crine adeo, gestu, vultuque, oculisque decorus;
 Vt, si mortales Deus ipse assumere vellet
 Omnipotens artus, (ausim hoc quoque dicere) tales, 65
 Nec credo unquam alios vellet sibi fingere vultus.
 Nonne vides, quae forma illi, quae gratia fandi,
 Qui decor, alma Parens rerum, quae lumina fronte
 Bina micant? ut dicta stupent, pavidique recedunt
 Externi agricolae, monstrisque simillima narrant? 70
 Vera-ne quae perhibent? venisse Orientis ab ora
 Illius ad cunas reges; humilique coruscant
 Insedisse lari stellam? vinetaque eodem
 Tempore, bruma licet foret aspera, colle propinquo
 Vernasse? Auditum hoc memorant a Beride quadam, 75
 Quae modo Sunam habitat nupta illic; ipsaque flores
 Testatur quondam, atque uvae vidisse recentes.
 Sed quid ego haec longe revoco, atque antiqua revolvo?
 An non haec pariter nobis memoranda canebat,
 Hisque etiam maiora hospes narrabat Ionas? 80
 Quin etiam, nostros cum lis foret inter amantes,
 (Quamquam alio te sub coelo tunc Memphis haberet)
 Sub noctem pueris manifesta in luce repente
 Dona ferens aderas; eademque invecta per auras

Arboribus super, atque inter cava nubila visa es 85
 Ictu oculi praesens; dum te nemus inter opacum
 Quaerimus, et nati miramur munera fontis.
 Ex illo attoniti quae Divum ostenta tuemur!
 Quot vates horrenda monent! quae visa reportant!
 Ipsi etiam nostri cum matutina bubulci 90
 Armenta educunt stabulis, per gramina sparsos
 Inveniunt flores, peregrinaque lilia passim.
 Mirantur loca, qui possint ea candida ferre
 Germina, quaesitumque diu: extremoque repertum,
 Qua tibi, qua puero interdum mora facta per agros, 95
 Alba ligustra illic, violasque erumpere ad auras,
 Et rorem interdum, aut liquidi vestigia rivi.
 Quid plura? Hoc etiam memorant: In floribus illis
 Si quis captarit somnos sopitus in herba,
 Continuo simulacra videt coelestia, miris 100
 Ante oculos obiecta modis, arcanaque Divum.
 Hoc mihi narravit Beroë, quae lumina postquam
 Clauserat, atque illic paulisper fessa quierat;
 Vidit ut innumerae in somnis longo ordine gentes,
 Reges, atque duces, matres, pueri, atque puellae 105
 Ante lavacrum ingens properabant tabida morbo
 Corpora certatim sacris abstergere lymphis.
 Vidit et impositam praeruptis montibus arcem,
 Quam ferrugineo circum tecti aere gigantes
 Terrigenae armati frustra obsidione premebant, 110
 Nequicquam et contra reserabant tartara portas;
 Multaque praeterea variarum aenigmata rerum,
 Quae mens (quippe audita olim) meminisse laborat.
 Nunc autem, haec animo relegens simul omnia, mecum
 Quid statuam, fateor, coeca vetor obsita nocte, 115
 Somnia cerno vigil, miris feror anxia monstris.
 Quod te per superos, per Magni Numen Olympi,
 Per-

Perque tuum hunc Solem, semel haec perplexa resolve,
Atque arcana doce. Tibi fida silentia iuro:

Hic citius paries commissa arcana loquetur, 120

Quam retegam quidquam. His dictis pulcherrima Virgo
(Nam quo rem tegeret? quo se converteret anceps?

Quidve aliud poterat?) velo sese illa ruboris

Virginei totam deprensa in luce tegebat,

Purpureo similis panno, similisque Damasci 125

Coccineae rubicunda rosae. Perpauca roganti,

Vt decuit, responsa dabat: cum pulcher Iesus

Adfuit extemplo coram, nec Debbora fando

Explorare ausa ulterius, nec sanguinis ultra

Elicere in vultus flammam: sacer ingruit horror, 130

Suspensisque animis, sera iam nocte, recessit.

Talis Nazaridum cura ingens pectora agebat,

Ignoscenda tamen. Quis enim, tot mira tuendo

Abdita mortali specie, non sedulus omnes

Rimari arderet latebras? non cuncta susurro 135

Misceret tecta ambiguo? Nam corpore in illo

Exiguo, tenerisque annis quis crederet unquam

Esse Deum? Hinc stupor, et velut aegrae somnia mentis,

Hinc animi implexi, diversaque murmura vulgi.

Ecce autem Phariis rursus mercator ab oris 140

Ille bonus Ionas aderat, mercesque Canopi,

Donaque coelesti Puero, Matrique ferebat.

Isque palam patrio in coetu miranda Puelli

Altius inseruit suspecta aenigmata genti,

Terroremque tulit trepido sic ore locutus: 145

Nazarei cives, genus alto a sanguine Iudae,

Dicite, quis vestrum concurrere cominus ausus

Cum Styge? quae vobis bellatrix foemina? quisve

Ille Puer, cui tantum odiis infensus Avernus?

Namque; (ut longaevus retulit Pellaeus aruspex) 150

Ex adytis templi post longa silentia tandem
 Haec vati responsa dedit latrator Anubis:
 Vae miseris, duro quos bello asperrima virgo
 Nazarea de gente (nefas) sub tartara mittit!
 Vae diis noctivagis, ausis ferre arma sub axem! 155
 Causa mali tanti demissus ab aethere magno
 In terras Puer. At contra pro talibus ulior
 Mox aderit iuvenis Samarita. Ille aequa superbis
 (Spero equidem) superis referet; nova bellaque vindex
 Exciet, et poenas, caesa sibi virgine, poscet. 160
 Talia narrabat vulgata oracula Ionas;
 Pendebantque animis, ecquis Samariticus iste
 Laturus triste exitium, quae victima virgo
 Danda neci, quae dira lues impendeat arvis.
 Praeterea fuit in Libani convallibus imis 165
 Armenti custos. Huic improvisus ab alto
 Fatidicus menti furor incidit; ipse per omnem
 Mira Palaestinam ventura horrenda canebat.
 Et Samarim digito ostendens: vae, perfida pellex!
 Vae tibi, vae, Babylon, scelerati numinis hospes! 170
 Vae Galaaditis sponsis! Nec plura: sed omnes
 Ipse etiam indigenas terrebat et oppida vates.
 Nec satis. In somnis alii quoque nocte silenti
 Haec eadem moniti passim ventura ferebant,
 Inque Deo Puerio semperque effugiumque locabant. 175
 Ille dabit vobis magicas eludere fraudes,
 Isacidae, ille Deum mentitum arcebit Idume:
 Hunc precibus servate piis, huic rite Sabaea
 Thura date, et sanctis iam nunc assuescite votis.
 His igitur dictis horrebant undique agrestes. 180
 Hinc Samaraeae excisa omnis commercia gentis,
 Inque dies magis atque magis plebs territa monstris,
 Nazareoque super Puerio mens omnibus anceps.

Omnibus in votis aliquam exalbescere lucem
 E coelo, atque alte iniectam rarescere noctem. 185
 Da, Pater, augurium, qui praevis igne columnae
 Isacidas quondam deserta per avia duxti:
 Quique olim, precibus victus, sitientibus undam
 Cautibus e duris, dona iasperata, dedisti:
 Da finem curis, atque atram dissiice nubem. 190
 Talibus orantes onerabant sidera votis.

Cum tandem tenuis resplenduit aethere fulgor,
 Inque atris fulsit spes improvisa tenebris:
 Spes inquam, quam forte tulit peregrina puella,
 Historiam veterem narrans. Rem fusius omnem 195
 Altius ordiri, seriemque ab origine praestat,
 Et varia, ut possum, intextere stamina telae.

Nam semel hibernis circumfusae ignibus Esther,
 Atque uxor Ionathae, et Damaris, longaevaeque Charmis,
 Nazariaeque aliae, strepera ingentique corona, 200
 Ad risum faciles, pars vellera, crudaque lina
 Carpebant; aliis labor hirtis solvere echinis
 Castaneas; aliae torquebant stamina fuis.
 Forte autem reliquas aderat spectabilis inter
 Nupta recens Agar, Engaddi e rure puella, 205
 Quam patriis profugus tectis formosus Heberus
 Nunc primum in patrias sibi nuptam duxerat aedes.
 Hanc croceis vitis, aurumque imitante orichalco
 Insignem, faciesque novas, nova rura timentem
 Turba peregrinam paulatim assuescere blandis 210
 Cogebant refugam dictis, trepidamque ciebant.
 Primaque Charmis anus de more interrogat, utra
 Rura magis glaceant, Engaddi, an Nazareth? Illa,
 Cui pudor ingenuus, nativaeque gratia linguae,
 Haud meditata diu responsum; Nazareth, inquit. 215
 Vestigare instat. Quae vero his dignior oris

Causa morae? Illa autem: Mariae pulcherrimus almae
 Natus. Et huic puero iam tu intima, (Dammis in fit)
 Vix quinque exactis hic solibus hospita? At illa:
 Infantem in cunis vidi, cum poma rigenti 220
 Nata hieme, atque uvas, et texto in vimine quondam
 Attulimus flores. Hic ingens orta cupido,
 Engaddi ut quondam vernarint rura decembri,
 Cuius inaudierant aliquid, sed nubila erat res.
 Attamen et senior Iesse, et longaeuus Obedon 225
 Nescio quid memori confusum mentē volutant:
 Ipsaque vinei procul hinc mirabile quiddam
 Dictum olim repetit Charmis memor; ipsaque flores
 Nescio quos semel auditos reminiscitur Esther.
 O age, dic, oro, seriemque ab origine miram 230
 Incipe. Foemineo simul illam murmure circum
 Constituunt coetu in medio, interruptaque pensa
 Paulisper ponunt, remque omnem audire laborant.
 Quae simul ac vidit conversa in se ora, rubore,
 Vt decuit, suffusa genas, formidine tandem 235
 Deposita, sic orsa loqui: Iam talia dudum
 Credideram, fateor, vestris quoque didita terris,
 Nec latuisse sonum. Sed, quando ingentis ad aures
 Prodigii tenuis vix rumor, seraque fama
 Accidit; ipsa, oculis quae praesens testibus hausi, 240
 Expediam paucis: nec enim sine numine divum
 His ego nupta oris vestris, nec inutilis hospes
 Munera parva olim referam. Bethlemia in arva,
 Visendi studio, (undecimus iam vertitur annus)
 Ad Iesum infantem, pastorum credula dictis, 245
 Forte ierat mater. Sera dein nocte reversa
 Engaddum, pluvio imbre fluens lutulentaque coeno,
 Vt nunc, hibernum circa ignem et fumida ligna,
 Dum chlamydem ponit, madides dum siccatur amictus,

Narrabat nobis quae viderat. Oh, quibus illa 250
 Ebria deliciis miris! quae visa canebat!
 Nec finis fandi quam dia puerpera: quot se
 Vinctam illi, obstrictamque modis: quam candidus illic,
 Quam roseus Puer inventus, quam frigore paene
 Exanimis! qualis superi! qui fulgor ocellis! 255
 Mille modis variis secum dulcedinis haustae
 It volvens animo sensus, atque exprimit ore.
 Ire iterum iuvat, atque illi se Beris eunti,
 Atque ego multa gemens, et Zelphe, ac denique cunctae
 Adiungi oramus comites. Lux crastina tandem 260
 Ore uno decreta viae: modo cesserit imber,
 Candidiorque dies madidum deterserit Austrum.
 Ergo parens, veteri ex arca dum sedula postam
 Depromit Cererem, rugosasque eligit uvas,
 Quas Mariae, et puero designat munera; flebat 265
 Importunam hiemem, flebat sine floribus hortos,
 Culpabatque nives, mutataque balsama olivo
 Nuper Ithuraeo. Quam vellet melle liquentes
 Nunc utique octobris ficus, et nectare plenos
 Nequicquam botros! O nostra ubi cerea pruna! 270
 O nostri, aiebat, nunc mala rubentia ruris!
 Heu glacie, heu canis horrentia cuncta pruinis!
 Audiit haec Pater omnipotens de vertice Olympi,
 Cui Zephyri parent, cui ver, cui pomifer annus
 Arrisitque bonus, spemque omnem, et munera vicit, 275
 Improvisa repente ferens, mirandaque dona.
 Namque, ubi prima polo rubuere crepuscula lucis,
 E specula caput impexum caprarius Alcon
 Protulit, observans ventos, et nubila coeli:
 Sublatisque oculis, innubem ut vidit Olympum 280
 Vndique, et egehidam sensit de montibus auram:
 Bella dies, inquit, nostris accommoda votis!

Oh! quis odor veluti florum! myrtique recentis!
 Hem! flores! flores et poma! Alphaee, Manasses,
 Zambrus, io! Simeon, uva et narcissus in horto.

Hei mihi! nocte diu vigili (nam tempore longo 285
 Laetitia insomnem tenuit) tum roscida primum
 Attulerat lassis membris aurora quietem.
 Iamque orto sole, et diffuso lumine, nostri
 Immemores aliae per florea rura puellae
 Errabant lactis clamoribus. Excita somno 290
 Audio garritus, confusaque murmura vocum.
 Hem, Rachel Rachel, quot in uno persica ramo!
 O bella! Hic violae; hic violae et fraga; hic quoque fraga;
 Ea cerasa, en cedri; pueri, ne carpите; Zambri,
 I propere ad matrem, calathos ferat; Aspice, Ebere, 295
 Aspice, per superos, haec arbuta: suspice, Ruben,
 Quae mala insistunt tibi pendula: Perge, puella,
 Quae mora? perge cito: Fugit illa simillima vento,
 Latratu festo sequiturque catellus euntem:
 Mater, io! improvisa aestas, miracula rerum, 300
 Turgentes uvae, pyra, pomaque nata! Relicto
 Ocyus e strato miris feror excita monstis:
 Nec mora longa, adsum cum matre et corribus: una
 Consequitur soror, atque incomptis Sara capillis.
 Vix possum haec memorans lacrimas retinere cadentes. 305
 Tollimus ad coelum palmas, stupefactaque circum
 Lumina versamus. Sunt haec coelestia dona,
 Quae tetigisse nefas, ait Abra; intacta feramus
 Bethlaeo Infanti: Foliis insterne quasillum,
 Sephora: vos violas, vos porgite fraga, puellae; 310
 Vos, iuvenes, truncis insistite, citraque nobis
 Deicite ex alto. Insistunt ramalibus ambo
 Protinus exertis Ionathas, et Beno lacertis:
 Cerea pruna cadunt, melimelaque perlita rore:

Grandinis in morem succusso persica trunco 315
 In viridem labuntur humum: Supponite, Matres,
 Huc gremium, huc corbes: tibi pomum hoc, Sara, bilibre;
 Hoc tibi, tende sinum, Zelphe. Quid singula narro,
 Quae vidi his oculis praesens, hisque auribus hausi?
 Iamque omnis veris pompa, autumnique sub alta 320
 Ilice erat, foliis cooperta, et odoro adianto.
 At quinam Puero redolentia munera ferrent
 Lis erat, et magnum certamen; nam sibi quisque
 Id cupiebat onus, sibi certatimque quasillos
 E manibus rapiunt; instant pueri, atque puellae, 325
 Contenduntque super. Res tandem ad iurgia venit;
 Cedere nec Zelphe vult Dina, atque utraque certat,
 Foemineisque utrinque sonat garritis aether.
 Ergo pater Ruben, litem componere adorsus,
 Dispositos omnes in gyrum promere iussit 330
 Quemque manum; digitos, quot quisque emiserat, unam
 Colligit in summam; tum quemque ex ordine lustrans
 Non uno numerat gyro. Sors prima Barucchi,
 Cui trifidum guttur, fatuus cui risus in ore
 Idem semper erat, risuque excepit eodem 335
 Id quoque: Rubeni sors altera: tertia Zelphe.
 Advolat illa statim, capitique celerrima plenum
 Aptat utraque manu calathum, quo ditior alter
 Non erat, atque illum celarat callida in herbis,
 Ne quis surriperet: sequitur dein Sephora nutrix; 340
 Inde ego, tum mater: sors ultima Bersabaeae.
 At miseram Dinam fortuna inimica fefellit;
 Dissimulare nequit, lacrimasque abscondere vultu
 Ninitur averso, et lites clamoribus altis
 Susciat, atque aliam rursus vult invida gyrum 345
 Omnino institui. At Ruben maturior annis
 Ploranti bonus atque aequus sua munera cessit.

Pergite iam, matres, inquit, nam semita longa est.
 Hic ego, Bethlaeos dum vos properatis in agros,
 Servabo interea fidus pomaria custos.

350

Ergo alacres, summo gestantes vertice textas
 Viminibus corbes, dextra laevaue prehensas,
 Imus per nemora et saltus; sonat undique vallis
 Pastorum calamis; thymbraeque, cedrique recentis
 Late odor efflatur. Mirantur munera veris,
 Extantesque rosas calathis, et frondea serta
 Attonitae passim matres, puerique, nurusque,
 Effusaeque ruunt pagis, atque agmina iungunt.
 Venimus ad Pueri cunas, iam sole cadente:

355

Primaque Daphra parens, postquam de more salutem

360

Obtulit: Haec, inquit, Mater, tibi paucula nostri

Munera vineti tulimus: foliisque reductis

Explicuit dona: et salices, et iuncea rapit

Vincta manu. Genitrix, ut fraga tubentia vidit,

Et matutinis rorantia persica gemmis,

365

Sustulit ad coelum palmas, paulumque morata

Ore super stetit admirans: Vnde ista repente

Copia? queis, inquit, decerptae in collibus uvae?

Versabatque manu ridens, nunc Punica mala,

Nunc hos, nunc illos flores: mox, sedula prono

370

Vertice cuncta legens, texto de vimine botram

Sustulit ingentem puerique admovit ocellis,

Blande agitaus teneras frondes, ramumque virentem.

Nec minus hinc Zelphe, hinc Rachel, formosaque Beris

Blandiri, autumnumque manu praetendere ocellis.

375

Ille e fascioli exertam porgere dextram,

Nadaque brachiola ad visos proferre racemos.

Ast ego ludentis pueri prensare lacertos.

Quin etiam, memini, propior scitarier ausa

Infantis nomen; cui formosissima, lactos

380

Advertens oculos, IESUM, inquit Mater; et isto
 Nomine Nazareis de finibus (addidit) olim
 Monstrum horrendum, immane, ingens arcebis Idume,
 Undecies postquam sol signa recurrerit anni.
 Sic genitrix pueri: testis mihi turba sororum, 385
 Quae praesens aderat dictis: iamque incipit annus
 Fatalis, quem terrifico tunc ore canebat.
 His ergo angariis laetae (nam sidera toto
 Iam scintillabant sparsim nitidissima coelo)
 Vltima cum lacrimis libavimus oscula cunis, 390
 Inde per obscuram noctem, per coeca viarum,
 Sublatis paleis, ardentibus atque manipulis,
 In patrios hilari cantu rameavimus agros.
 Talia narrabat, cunctis mirantibus, Agar
 Engaddae, olim praesens quae viderat ipsa. 395
 Atque hinc Nazarii statio gratissima pagi,
 Incolae ubi Maria et Iesus, dulcissima iam tum
 Nomina, deliciae, atque humilis solatia ruris.
 Tum vero attonitis lux tandem coelica oborta est
 Prodigio ingenti, spesque improvisa refulsit. 400
 Nam senior Puero et Mariae dilectus, utrique
 Iam dudum assuetus laribus, cui foenore largo
 Mentem animumque Pater coelesti afflaverat oestro,
 Alcindus vates geminas ad sidera palmas
 Sustulit, et plusquam mortali voce locutus: 405
 Nazaridae, Alcindi suprema haec dicta tenete,
 Quae, Raguele, tuo sub tecto, e sedibus istis,
 Testibus hisque focus, praedico. Videbitis olim
 Hunc regum antiqua venientem e stirpe Puellum,
 Sublimem Isacidis dare iura, in spemque vocare 410
 Haeredes Regni ingentis.
 Abrami haec venient manes mihi fama sub imos.
 At precibus nobis placandum Numen Olympi,

Haec si forte piis lacrimis arcana reveler.
 Spero equidem, mors atra prius quam luminis auram 415
 Auferat, et veniens mortales exigat artus,
 Dandum aliquid nostrae, caelo miserante, senectae,
 Sic reor haud dubiis signis; mihi praescia namque
 Vox sonat interior longo iam tempore, *nostris*
Esse Deum in terris. Sic ille: extremaque dicta 420
 Terrae ingens fragor, ac motus, tonitruque secutum,
 Quo domus, ac muri, et muris disposta supellex
 Stannea, et insertae lauri, mensaeque moveri.
 Continuo pavidae matres in genua volutae
 Iessei vatis trepido ore evolvere carmen: 425

*) *Cui Deus e coelo adiutor, sub praeside tanto*
Nil timeat: dicet Domino, tu rebus in arctis
Spes et perfugium. Nec secius aëre grandio
 Interea ruit, et venti transversa frementes
 Incurrunt portis. Postquam vero ultima ventum 430
 Ad promissa: *Olli longaevo namque salutis*
Auctorem ostendam; (dictu mirabile!) longe
 Vox celsa veniens de nube audita per auras.
 Ne trepidate, viri Isacidae: „Solymeia templa
 „Vere novó petite, et sacra ante altaria proni 435
 „Fundite rite preces. Magnum et memorabile tandem
 „Arcanum vobis reserabit Numen Olympi.“

Haec evenere hibernae inter rustica brumae
 Otia; spes unde agricolis magis aucta sciendi
 Quid tandem Puer ille ferat. Vox omnibus una 440
 Magnum aliquid terris portendi, animisque recurrunt
 Multa audita olim; primique exordia veris
 Cuncti expectabant: velut aeger, taedia longae
 Perpressus noctis, venientem suspicit axe
 Auroram, queriturque diem solemque morantem. 445

*) Psal. 90.

LIBER OCTAVVS.

ARGVMENTVM.

Simon magus, adhuc adolescens, puellam virginem Samariae sacrificat Daemoni; et magicis praestigiis se Dei filium, uxoremque Selenen Deam in vulgus iactat. Deipara Virgo, et Ioseph coelestem Puerum orant, ut se manifestet. Sed, vere ineunte, dum templum de more adeunt, in reditu IESUM amittunt. Magus impostor Samaritanos in silvam cogit, quos Selene amore sui, et pravis erroribus imbut.

ATQUE haec Nazareos dum spes tenet, almaque coelo
 Lux veniens animis paulatim discuit umbram:
 Ecce repentinus rursus permiscuit urbes
 Iudaeae, atque omnem turbo peragravit Idumen,
 Nubila coeca ferens, et seram in secula noctem. 5
 Quae nuper Libani vates, quaeque hospes Ionas
 Paulo ante, atque alii ventura horrenda caneant,
 Evenere, metu et diro terrore, sub ipsa
 Anni supremæ funesta exordia lunæ;
 Exemplum memorandum olim, quid foeda libido, 10
 Quid scelcrata hominum vesania, quidve malignus
 Humanis possit coniunctis viribus Orcus.

Scilicet his fretus vafer ille et proditor hostis
 Consilia et vultus tegit, horroremque metumque
 Flagitiis aufert. Sic olim coniugis usus 15
 Illecebris primum decepit fraude parentem.
 Sic ritus cultusque feros, odia, arma, necesque,
 Coniunctis hominum studiis, vitioque potentum
 Induxit terris: at nunc quoque subdolus iisdem
 Artibus in superos bella instaurare parabat. 20
 Est, Silonem inter Samaraeaeque moenia, vicus
 Nominis obscuri Gitton; nunc diruta saxa
 Reliquias pagi, lentoque iacencia circum
 Stagna immota lacu longe execrata viator
 Praeterit, et diris sceleratum devovet agrum. 25
 Namque haec *) Semonis Sanghi natalibus olim
 Infamis tellus; magicas hic perfidus ollas,
 Fatiferas ceras, infandaque plurima tristi
 Valle exercebat: nunc illius et quoque flammis
 Apparet semiusta domus, defossaque luco 30
 Spelunca ingenti, puteusque altissimus, unde
 Carminibus manes supera ad convexa ciebat.
 Hic quondam, ut perhibent, extrema e Persidis ora,
 Patria in arva redux, Phoenicum constitit arvis;
 Nondum excantandi ritus, penitusque nefandas 35
 Edoctus leges, nondum penetrare sub imum
 Carmina ferre potens, necdum alte imbutus Averno.
 Ast illic miro succensus amore puellae,
 Qua non Sidoniis fuit altera pulchrior oris,
 Nec telas depingere acu solertior inter 40
 Phoenissas, fama ante alias celeberrima cantrix;
 Nil intentatum demens, nil liquit inausum,
 Siqua via insano succederet improba voto.
 Quid non coecus amor cogit?) Nequissimus hospes,

*) Simon magus, sic appellatus a Romanis.

Quo demum Tyria queat urbe abducere: sese, 45
 Atque ipsam, et sobolem venturam vovit Averno,
 Inque vicem magicas in dotem acceperat artes,
 Quæis fretus tandem intempesta nocte *) Selenen
 (Pellicis id nomen fuerat) tulit aëre praedo.
 Hic erat ille Erebi vindex, quem Belphegor olim 50
 Successorem oneri, et stygiis promiserat armis,
 Si fors eventu cessissent bella sinistro.
 Huic spes innixæ, huic rerum nunc credita summa.
 Ergo urbes passim spectris, atque oppida Idumes
 Implebat miris; tum primo in flore iuventæ 55
 Mentitus senium, mentitus vertice canos,
 Rugosamque cutem; visus saepe aethere ferri
 Obscuro invectus nimbo, nigrique caballi
 Terga premens; visus Iordanem vertere retro
 Omnigenasque dapes accire, et pocula nutu; 60
 Seque Deum, uxoremque Deam magno ore ferebat.
 Hic demum, stygii monitu instinctuque parædri,
 Qui comes hærebat lateri, canis instar agrestis,
 Collectas silvis, et sparsas undique villis
 Finitimas gentes Samari media urbè coëgit; 65
 Implevitque forum, spectacula mira sequaci
 Pollicitus vulgo: heu, quales habitura subinde
 Eventus! quantam mox allatura superbo
 Laetitiam, fastumque Erebo? Documenta puellis
 Virginibus, procul a turba, rerumque novarum 70
 Insano strepitu, patrios servare penates
 Atque ævi inclusum penetralibus addere florem.
 Namque Palaestinas inter pulcherrima virgo,
 Pastori dilecta Helymo, Thamar Galaditis,
 Excantatoris ludos visura frequentes, 75
 Huc sociis comitata suis, redimitaque primis

*) Alii vocant Helenen.

Narcissis, violisque comas, et tempora sertis,
 Venerat aequales inter laetissima nimphas:
 Hasque inter medias viridi conederat herba,
 Successu gaudens, et voti denique compos. 80
 Scilicet hanc genitrix paulo ante invita precantem,
 Et misere flentem, rerumque cupidine tacitam
 Ire diu vetuit, dictisque aversa tenebat.
 Nam quem concursu in tanto iuvenumque virumque
 Accessum tentes? quo te immiscere procaci, 85
 Innuba virgo, inquit, vulgo; aut quam denique sedem
 Quemve locum speres Alvearia non ita densae
 Intus apes stipant, tot confluit agminibus gens,
 Cuncta illuc properans; inque atram ludicra noctem
 Forte ibunt, reditumque vetat via longa per agros. 90
 Adde quod ille senex ciet ignes, aëra turbat,
 Equè polo trepidam deducit murmure lunam:
 Quasque videt praedo raptas vehit axe puellas
 Egregias forma, et coecis abscondit in antris.
 Addidit eventum Dinae, vetitosque hymenaeos, 95
 Quos traxit cupidae muliebris cura puellae.
 Addidit et vetitas divinis legibus artes
 Pythonum, ludisque nefas adstare profanis.
 Ne me, inquit, precibus victam, ne talibus, oro,
 Obiice, nata, malis, quae mens praesaga minatur. 100
 Talibus ardentem lacrimis moriturâ tenebat.
 Iamque animos dictis paulatim, incensaque corda
 Mollierat blandis, melioraque suaserat aegrae;
 Ni supplex iuvenis sponsus, comitesque puellae
 Vota inflammassent iterum, curamque levassent 105
 Circumfusae omnes. Lateri se fida iuventus
 Custodem spondet: Quid vana pericula terrent?
 Quae te cumque adversa manent, vel si ruat axis,
 Aut vi dissiliat tellus, et nos quoque poscunt:

Sors eadem cunctis. His mater denique victa, 110
 Aegre utcumque ferens, mediam penetravit in urbem
 Vndantem populo, gnatamque ante ora locavit
 Multa timens; propiorque Helymus trabe tedit acerna.
 Armatus ferro, discrimen in omne paratus,
 Eventum opperiens. Iamque atria, summaque tecta, 115
 Iam speculas infra supraque, aditusque viarum
 Atque altas turres plebs undique densa tenebat;
 Attonitis inhians animis quid cogitet ingens
 Promissor, quae mira ferat; platanisque vetustis
 Institerant, magnoque gravarant pondere ramos. 120
 Cum subito effusae horribiles toto axe tenebrae,
 Obscuraque omnes, densaque in nocte relictis;
 Non aliter, quam si Pharia caligine rursum,
 Velleribusque ater piceis niger ingruat aër,
 Inque diem reserent grave olentes Tartara fauces. 125
 Interea procul aspiciunt, qua perfidus alto
 Suggestu, atque una meretrix consederat, illic
 Paulatim tenuem nubem exalbescere, qualis
 Cernitur ex ima interdum se tollere valle,
 Aut humili vapor e stagno sub vespere ortum. 130
 Haec lente augeri, et magico splendescere sensim
 Lumine multicolor, spectro intus turgida miro.
 Ecce autem ante oculos (dirae praeludia scenae)
 Marmoreus leo, quem quondam media urbe locarant
 Assyrii, cum regna olim ditioe teneret 135
 Salmanasar, rictus extemplo, et saxea movit
 Ora, deditque sonum, rugituque impulit auras,
 Quo veluti signo admonitus ter mugit Orcus,
 Ter mota intremuit tellus; simul aethere opaco
 Diffusa est nebula; et turbae patulo ore tuenti 140
 (Res incredibilis) cum pellice terribilis rex
 Nube cava septus miranda in luce refulsit,

Arduus aëria in magna spectabilis aula,
 Numinis os, habitumque gerens, et ferrea sceptrā,
 Nubifero in solio. Postquam alta silentia pleno 145
 Facta foro, utque acies torvo circumtulit ore
 Dicta parans, ut genua solo flexa undique vidit
 Perfidus; hæc tandem foeda execranda locutus:
 *) En, fortunatae gentes, en denique vindex
 Antiqui sceleris, promissus vatibus ille 150
 Numine progenitus, votis precibusque petitus,
 Quem venturum olim sacrae cecinere Sibullae.
 Quae causa in terras e summis egerit astris,
 Quidve ferat lateri mulier comes addita nostro
 Accipite, et memores animos advertite dictis. 155
 Ante chaos, primosque ortus, et semina rerum
 Hæc mihi nupta Dea; innumerique hinc ubere partu
 Egressi in lucem, nostrum genus, Angeli ab alvo.
 Illi autem artifices rerum terramque polumque
 Stelliferum, atq; hominum, pecudumque, atq; omne natantum 160
 Eduxere genus. Sed fastu opibusque tumentes
 Se dominos tali puduit genitrice creatos.
 Deiecere polo, cum sidereo comitatu
 Natorum fido; atque ipsam per secula centum
 Lustraque bis septem mortali compede vinctam, 165
 Inque alia ex aliis transfusam corpora, saevis
 Exercent poenis. Hinc illa Ennoia primum,
 Post Beli coniux, Heleneque Argiva: Selenen
 Nunc vulgus vocat. Heu pudor, atque infamia nostri
 Numinis! Hanc tandem Tyrio de fornice, probris 170
 Tarpibus affectam, subduximus. En Dea, qualis!
 Quae facies olli! qui spiritus! Illius ergo
 Venimus ex alto in terras, genus omne rebelle
 Coeli-

*) Simonis commentum de Selene, et Angelis. Ex Ireneo I.
1. c. 20.

Coelituum ulturi, quorum discordia motu
 Cuncta agitatur vario. Illi hyemes, fera praelia, morbos 175
 Immittunt terris; quamprimum haec omnia flammis
 Hausturi, dum quisque sibi moderamina rerum
 Praesumit, coelumque manu in contraria raptant.
 Hos simul e superis inum detrusero in Orcum
 Hanc urbem: ignotos terris quae prima recepit, 180
 Imperii sedem statuam; quam Nilus, et Indus,
 Auroraeque amnes extremi, atque Orbis adorent.
 At mihi vos, comitūque Deae, et mea iussa secutis
 Coelicolis quondam genis, quos nunc tenet horrens
 Sub terris carcer, fraterno crimine ab altis 185
 Sedibus excussos, nigram iugulate iuvenam;
 Rite adhibete preces, sacrisque imponite flammis,
 Ad Boream versi, sedes ubi regia nostra est.
 Sic ait: Et, ne quid furis scelerique deesset,
 (Horrendum dictu facinus, miserabile toedum) 190
 Matribus, atque viris quaerentibus undique iussa
 Dona cremanda rogis, iniecio errore repente
 Obtulit ante oculos taurina fronte puellam,
 Te, Virgo infelix, te, formosissima Thamar,
 Quae praesens aderas. Sic visa in luce maligna es 195
 Omnibus, obtutu torvo, palearibus horrens,
 Pelle nigra, atque ima verrens vestigia cauda.
 Centum illuc digiti intenti, conversaque centum
 Protinus e tectis, e summis turribus ora.
 Ipsa prior vidit, visuque exterrita mater, 200
 Portenti ignara: En vobis, en victima, cives,
 Ante oculos, inquit, sertis et flore revincta,
 Sponte petens aras. Simul haec, simul effera, cornū
 (Sic rata) corripuit. Nec segnior ipse timentem
 Urget agens Helymus. Medium cum denique vulgus 205
 Vi rumpens tenuit lanio, obscuraeque tabernae

Ante fores traxit, multa exundante caterva
 Circumquaque virum. Iam vulnus rite parabat
 Mactator ferns: Ecce autem, dum brachia nudat,
 Vagina exsolvens cultrum; dum testea vasa 210
 Subiiciunt alii calidum exceptura cruorem;
 Heu matri, heu sponso, de sede tuentibus alta
 Triste ministerium, sublata utrique repente est
 Ex oculis nubes magica: et natam illa tremientem,
 Et sponsam hic miseram, pallentem morte propinqua, 215
 Tendentemque manus, et sidera voce cientem
 Infelix vidit: reliquos idem occupat error,
 Et species mentita prior. Ruit excita monstros
 Per medios furibunda parens, te, nomine, Tamar,
 (Namque aliud quid agat?) te, gnata, heu victima Ditis, 220
 Per densos ululans coetus, per tela, per hastas,
 Praetentosque virum chalybes. At pallida virgo
 Interea iugulum cultro dabat, et fluit ater
 Per gladium cruor, atque imbutam sanguine terram
 Ore canes lambunt. Tunc mens quoque reddita fidis 225
 Virginibus sociis: flavos discernere crines,
 Et roseas laniare genas. Exterritus amens
 Ante omnes sponsus; cui caesa miserrima nupta
 Ante ora, heu! demens furiis immanibus actus,
 Perque ruens medios, lanium stricto ense cruentum 230
 Ter conatus adire, sacris bis terque repulsus,
 Nequicquam et genibus nitens, aditumque retentans,
 Devovit Samarim diris, numenque nefandum
 Horrida vociferans; Tellus Samaraea, dehisce,
 Sacilegosque viros absorbe, atque impia tecta, 235
 Meque super; manifesta Erebi namque omina cerno,
 Teque Deo genitum mentiris, perfide coeco
 Ex Orco impostor veniens. Iuvat ire sub umbras,
 Incestamque diem fugere, execrandaque sacra.

Sic ait, et ferrum conversum in viscera adegit, 240
 Sanguine dans largo vitam. Huic comes addita socrus,
 Quae sine fine dabat gemitus, complexa cruentum
 Natae infelicis corpus. Nec secius amens,
 Taenariae ad lumen nubis ferale rubentis,
 Lymphatum vulgus bacchari, et voce ciere 245
 Te, Satan, comitesque tuos, manesque tremendos:
 Te coelo immerito excussum, te, Numen Olympi:
 Te solum thure, et templis, atque aethere dignum,
 Hasque inter voces, bacchantumque orgia dira,
 Paulatim infernum spectrum vanescere in auras, 250
 Et fatui languere ignes, ac sulphuris ater
 Sentiri grave olentis odor, nox sparsaque Olympo.
 Verum adeo furis gens coeca, atque ebria Dite,
 Inanoque furens oestro, ut discernere nemo
 Clara tot indicis vestigia posset Averni. 255
 Per noctem obscuram redeunt: ululatus arva
 Responsant longe: strepitus, stygiique cachinni
 Auditi, manesque agris discurrere visi.
 Hunc habuit foedum promissa tragoedia finem.
 At late in populos, atque urbes fama vagari, 260
 Advenisse Deum Samaritis, qui iuga fessis
 Eximat Isacidis; hunc claro in lumine visum
 Nube super poscentem aras; huic rite litatum
 Vrbe palam media; sermonibus omnia vulgi
 Misceri magnis: super omnia serpere rumor 265
 Nazario in pago, et pavidos implere colonos.
 Murmur erat, quale illud apum, cum rusticus atro
 Implevit, flamma crepitante, alvearia fumo:
 Aut pluvia ingenti, diversis undique rivis,
 Cum tumet, atque ingens unus rapido impete pontes, 270
 Ingentesque vehens ornos it turbidus amnis.
 Ergo his commotus senior nutritor Ioseph,

Coelestis Pueri custos, pro Numine laeso
 Saucius, et metuens, ne conterranea dictis
 Adiiceret gens forte animos; cum coniuge diva 27
 Contulit eventus, penitusque horrore metuque
 Complevit teneros sensus; iuvat ocius omnes
 Obstruere insidiis aditus. Utque anxia mater,
 Si forte ingruerit tempestas turbida noctu,
 Confestim e strato, summotis luce tenebris, 280
 Pervigil it tecto parvos invisere natos;
 Ne veniens turbo, neu tortus verberet imber:
 Haud aliter Virgo praesentibus excita curis,
 Proque suis iam tum mater fidissima alumnis,
 Assensit dictis, unaque adiere Puellum, 285
 Atque prior trepido Genitrix sic ore locuta.
 O superum, o coeli rector, mundi arbiter unus,
 Nate, audin' quae bella vetus nova suscitet hostis,
 Virginis arma ultus, caesa sibi nuper ad aras
 Virgine Idumea? utque homines adsciverit ultra? 290
 Utque (nefas) falso Indaeam numine tentet
 Fallere, si queat, et stygios inducere cultus?
 Per Genitorem oro, per sancti Flamen Amoris,
 Quod spiras, tetra caligine discute mentes
 Nazaridum; Numenque tuum (si poscimus aequa, 295
 Si fas, Dive, precor) coelesti in lumine pande.
 Adiecit Pater, ut quondam Simeonis in ulnis
 Promissa haec eadem tulerat. Quin candida Virgo
 Subdidit, ut nascens divina in luce videndum
 Se dederat quondam pastoribus; utque remotos 300
 Traxerat eos, manifesto Numine, reges.
 Nunc eadem supplex Mater, genibusque voluta
 Illacrymansque rogo; aut (tantum si tempora forsan
 Ferre negant) saltem sic te permitte videri,
 Sic, inquam, ut pariter lateas, ceu nubila solem 305

Clara tegunt: tuque, alme, potes componere utrumque.
 Talibus instabat dictis, simul oscula fronti
 Plura dabat, lacrimisque oculos implebat obortis.
 Heu quales, miseranda, paras tibi nescia fletus!
 Quanto emis haec pretio! Lacrimis nam denique victus 310
 Annuit aetherius Puer: at pro munere tanto
 Addidit hanc legem, quam nunquam, Virgo, putaras,
 Hanc, inquam, legem, patrias ut scilicet aedes
 Desereret fugiens, atque innotesceret absens;
 Quo simul et notus foret, ereptusque lateret. 315
 Atque ubi me regio procul hinc diversa tenebit,
 Tunc, ait, amissam dabimus cognoscere munus:
 Namque aderit missus praeco, qui nunciet istis
 Consedis Deum terris, hos Numera Olympi
 Incoluisse lares: Tuque optima, parce querelis, 320
 Parce Parens lacrimis. Sic ille. At saucia Virgo,
 Prima fugae ut sensit praenuncia carmina, vultus
 Pallida deiecit, pressoque obmutuit ore:
 Nec vocem infelix habuit, nec verba, nec ipsas
 In promptu lacrimas. Non haec sententia mentis, 325
 Non haec Mater amans unquam moritura rogarat;
 Nec revocare licet, nec fas obsistere contra:
 Ausa nec ulterius responsa lacescere dura.
 Hoc miseram gnatus lethali vulnere laesam,
 Hoc duro fixam telo, exanimemque reliquit. 330
 Has inter curas tandem pulcherrimus arvis
 Extulerat frontem redimitam floribus annus.
 Iamque aderant votis optati tempora veris
 Expectata diu, et precibus lacrimisque petita.
 Nazarei rite ad Solymae delubra frequentes, 335
 Vt primum illuxit, matres iuvenesque senesque,
 Agmine partito, campis florentibus ibant,
 Alcindi vocem, et coelestia iussa secuti,

Audita ex alto paulo ante per otia brumae.
 Non edera antiquis intorta tenacius haeret 340
 Parietibus; timida ut nodis, et nexibus arctis
 Implicitum dextra Puerum tenet anxia Virgo,
 Cuncta timens; et saepe oculis intenta revisit
 Haerentem lateri comitem. Quid sedula cura
 Profuit? Heu! postquam Solymeia ab urbe redibant, 345
 Obtulerantque preces moniti, consuetaque dona,
 Illa quidem nati dextram memor usque tenebat:
 Sed miserae, ex ipso vix primum limine templi
 Egressae, aethera Divinus Spiritus aura
 Mortalem eripuit nubem, Numenque tueri, 350
 Arcanumque dedit non enarrabile Verbum,
 Coelum oculis reserans, tecta immortalia Divum.
 Dumque alte fruitur sopitis sensibus, olli
 Elapsum interea immemori, manibusque solutum
 Eripuit Puerum, spesque irrita cessit in auras. 355
 Nec prius advertit Mater, quam pristina sero
 Vespere mens rediit, somno velut excita. Tum se,
 Tum comites circum, et latus hinc atque hinc desertum,
 Atque manum vacuum coelesti pignore sensit.
 Iam comites rediere omnes: spes ultima namque 360
 Haec erat, hos inter tacite excessisse puellum;
 At spes vana fuit.
 Quo non iactatae voces, repetitaque Iesu
 Nomina, per muros pagi, per frondea lustra,
 Illataeque faces? quos non adiere penates 365
 Moerentes sociae per opaca silentia noctis?
 Heu quid agant? quo se vertant? namque undique stellis
 Tempore iam longo coeli convexa refulgent;
 Nec fas nocturnum per iter vestigia retro
 Ferre per obscuros calles, perque avia coeca: 370
 Ire vetant trepidae matres, arcentque volentem.

Semianimis, lugens, et acuta cuspage fixa,
 Postquam alte ingruerat sero expectantibus umbra,
 Orba suo infelix Nato, caput obsita velo,
 Singultusque ciens bonâ Virgo in tecta redibat: 375
 Tota sequebatur largo vicinia fletu.

Interea vero impostor, quem moverat Orcus
 Sidereum adversus Puerum, spe laetus inani,
 Hoste velut pulso liber, campoque potitus,
 Antiquam in silvam vulgus deduxerat ingens 380
 Agricolas Sichemitas, atque Amridis, omnes
 Cultores Ephraim, et Thersae, et Samaritidos orae.
 Illic concilio in magno condixerat amens,
 Se legem e coelo missam, et nova iura daturum
 Vulganda in populos. Aderat quoque perfida vultu 385
 Composito pellex, pulchroque incederat ore
 Rustica corda virum; tali se compserat arte,
 Sic nitidis collum baccis, sic tempora vere
 Florifero ornarat, gemmisque ardebat et ostro,
 Nuda humeros, niveosque sinus, et eburnea colla. 390
 Nec minus e roseis manabant dulcia labris
 Verba, quibus blandum saeva inspirabat amorem.
 O mihi dilecta ante omnes Samaraea iuventus,
 Si me, progenitam coelo, non sidera rursum
 Optarent reducem, si non in patria Olympi 395
 Quamprimum inveheret stellantia limina coniux;
 Haec sedes, fateor, prae cunctis una teneret
 Immemorem coeli. Terras invita relinquo.
 Quodve queo, extremum lacrimis obtestor amorem.
 Vos contra, si quid merui, per Numen utrumque 400
 Coniugis atque meum, vota instaurate quotannis,
 Et memorem iurate fidem; meque axe supernam
 Credite descendisse Deam. Nil poscimus ultra,
 Nec leges alias pono. Sint libera cuique

Arbitria, et vestros ad votum fugite mores; 405
 Neve adeo immites posthac imponite Divos
 Gentibus. O frustra coecis terroribus acti
 Huc usque, et vana superum formidine lusi!
 Talibus in speciem blandis nequissima virus
 Condibat dictis, Frondentibus orgia silvis 410
 Interea, laetisque choris, largoque lyaeo,
 Infernis epulis noctem gens capta trahebat:
 Mentitamque Deam stupet, ardescitque tuendo,
 Tam belle ad lunam pictos moyet arte cothurnos,
 Sic vestem rotat auratam, gemmisque micantem 415
 Psalteria, sic miseros obtutibus urit amantes.

LIBER NONVS.

ARGVMENTVM.

*Oppidani, irrito successu, et novis infortunis, IESVM ce-
 stigant. Tandem Deiparae querelis motus Deus Pater
 Angelum mittit, qui primum viatoris senis habitu, Pue-
 rum indicat; deinde excantatoris praestigias in silva dis-
 sipat. Iesus in templo Patribus subobscurè se manifestat.
 Denique Matri redditus, in patrium oppidum coelesti co-
 mitatu regrediens, a Nazarenis Deus agnoscitur.*

Vae quibus haec pellex gemmato praebuit auro
 Toxicæ! vae populis, quos illa afflaverit ore!
 Vae quibus inque aures fatali murmure cantrix
 Verba susurravit! Nam nunc quoque subdola vultus

In varios, inque ora migrat; pestemque per urbes 15
 Incedens, lethumque vehit mortalibus aegris.
 Fabula narratur, seclis conficta vetustis,
 Nec vero absimilis. *) Nam postquam perfida tandem
 Morte obita (ut perhibent) Stygium steit ante tribunal;
 Iesseo equid de Puero tot damna ferente 10
 Sentiret, procerum petiit niger undique coetns.
 Illa autem, Quantum potui mortalibus, inquit,
 Explorare oculis, (quidquid gens falsa susurret)
 Nil mortale super vidi. Tum celsa Manetes
 Tempora concutiens, proceraque corua: In illo 15
 (Mentiris) ficto latet, inquit, corpore Numen,
 Nec verum hunc hominem temerarius asserat ullus.
 Asserit extemplo Beïon, magno ore refellens
 Dicta, Deumque negat: Si quis putat, huic ferus amens
 Intendit litem et bellum. At putat esse Rianus 20
 Exurgens contra; contenditque arduis alto
 Numine progenitum, magno Genitore minorem.
 Paulatim incaluere animi, discordibus irae
 Mentibus erupere, atque implacabilis orta
 Seditio; inque has inque illas Styx didita partes. 25
 Mens est Tartareis geniis immobilis. Ante
 Versus eat Padus, aut duro se robore flectat
 Quercus humi, quam quod semel assernere retractent.
 Ergo intestini immortalia semina belli
 Iacta Erebo fuerant; nisi dira venefica prompto 30
 Consilio illatas sedasset prouida turbas.
 Scilicet hoc, inquit, velit hostis; ut ille supremum
 Dum vobis parat excidium, nova regnaque condit;
 Vos furor, et rixae teneant, et mutua bella.
 Quin agite, et, quando sedet haec sententia discors, 35

*) Haereses Manichaeorum, Ebionitarum, et Arianorum unde ortae.

Haec eadem vestris prosit discordia rebus,
 Hos serite errores terris, hanc spargite labem
 Uttiliter, socii; sua quisque ad signa sequaces
 Mortales trahat: ipsi autem in sua damna vicissim
 Hanc vestram dirimant odiis et sanguine litem. 40
 Sic ait. Inferno placuit sententia regi;
 Collatisque simul cervicibus, assensere
 Concordes omnes. Illi data cura per orbem
 Ferre tot ambiguas tricas, quas saeva sub Orco
 Edidicit prius, et libros digessit in amplos 45
 Per capita. Inde dolis instructa, atque arte nocendi,
 Protinus Aegyptum, atque Afros, Asiamque per omnem,
 Nunc has nunc illas Erebi sibi sedula turmas
 Adiungens, tabem late et contagia sparsit.
 Ex illo quis acerba virum, quis funera fando 50
 Fatalesque vices memoret? Nusquam illa quievit,
 Tot sese in facies vertit, tot nomina sumit,
 Urbibus opponens urbes, regna aspera regnis.
 Nec mora, nec requies: volat exitialis Erinny,
 Hostis acerba, ferox, civili sanguine gaudens, 55
 Ambitiosa, tenax, popularis, perfida, mendax.
 Hoc, superi, monstrum, hanc terris avertite pestem.
 Sed iam puniceos surgens aurora penates,
 Allatura diem, roseo reserarat Olympo.
 Nazarei vero loca per silvestria circum 60
 Nequicquam exierant, atque arva, atque oppida late
 Vndique lustrarant, Carmelum, Galgala, et omnem
 Iordanis vallem. Verum spes irrita rursum
 Proiectusque labor. Quin coelo effusa procella
 Sub noctem improvisa ruens, commixtaque grandio 65
 Terruerat cunctos, profugique in tecta redibant.
 Accidit et fessis aliud miserabile. Namque
 Illa recens hospes ruris, quam diximus, Agar

Engaddea, inter fremitus et murmura venti
 Vastum ingressa nemus: perplexa per avia silvae, 70
 Vltima dum sequitur comites ignara viarum;
 Olli surreptum violento turbine velum,
 Delatumque procul dumoso cespiti inhaesit,
 Iniecitque moram. Ruit imbrifer in faciem Auster,
 Inque sinum, vittasque rapit, vestesque capillosque; 75
 Insequiturque horrens nimbis pluvialibus aether.
 Nequicquam socias, quas impetus ocior Euro.
 Praecipites agit, infelix clamore vocabat;
 Nec meminit callis, nec quo se tramite ducat:
 Pallentemque metu nox denique coeca tenebris 80
 Occupat errantem; collectisque omnibus, una
 Defuit ipsa etiam, et sponsum, comitesque fefellit.
 Talibus implicitum mens provida Numinis arte
 Nodum intexuerat mirum; quo laetior inde
 Exitus extremus foret, atque in gaudia tandem 85
 Cura ingens, luctusque, et longus, moeror abirent.
 Iamque fere medium stellata in veste tenebat
 Humida nox cursum, et pluviae ventique quierant,
 Nec sonitus nec murmur erat, nisi fontium ab altis
 Stillantium ripis, et moti leniter Austri. 90
 Ipse procul somnos labenti flumine torrens
 Conciliat, longeque canum latratibus arva
 Responsant; tacito dum curru argentea luna
 Alta polo incedit per opaca silentia mundi.
 At sola in tenebris moerens sanctissima Mater, 95
 Quanquam lassa viae, secreto inclusa cubili,
 Casum infelicem lacrimoso carmine flebat.
 Et fletum augebat vicinus lectulus ille,
 Sed vacuus, quo membra Puer componere suerat:
 Cynthia nam pleno lucens ex aethere cornu 100
 Cuncta ostendebat manifesto lumine: nunc frons,

Nunc decor, et facies, et viva absentis imago
 Ante oculos redeunt, nunc vox, hesternaque dicta.
 Heu se desertam, tenebrosa in nocte relictam,
 Confusamque malis! Nam quid, pulcherrime rerum 105
 Quid tantum, aiebat, potui delinquere mater,
 Mater amans? Te, summe Pater, te conscia testor,
 Non aliud petii, aut volui (quantum aegra recordor)
 Quam meus ut Natus, praesenti numine, certam
 Ferret opem fessis; tamen ut simul ille lateret: 110
 Haec mens, hic animus fuit: at non ut miseram me
 Desereret fugiens: has unquam velle latebras
 Orando potui? haec genitrix mihi vulnera ferre?
 Haec lacrimis precibusque in me convertere tela?
 O patria! o tristes desolatique penates! 115
 O domus infelix! At iam nunc sera querelis
 Tempora. Debueram, cum primum conscia casus,
 Nocte remetiiri vestigia; cunctaque solers
 Dum iactura recens, exquirere; tale nec ulli
 Antea oportuerat poscenti credere pignus; 120
 Nec sinere ipsa manu presum divellier unquam.
 Nunc quid ago? quo me, infelix et saucia, verto
 Orba parens, deserta, stupens, confusaque luctu?
 Quam superum nemo alloquitur, penitusque relictam
 E coelo invisit nemo; nam te, Puer alme, 125
 Sublato, vidua haec posthac quis limina curet?
 Hic meus est dolor, hoc vulnus; tibi, sancte puelle
 Displicuisse aliquid, quo laesus, matre relicta,
 Fugeris ad superos; nec verba extrema dolentis
 Ferre, nec amplexus voluisse, nec ultima lassae 130
 Oscula plorantis: cur aegram, Nate, parentem
 Sic fugis? Hic, rupto lacrimarum gurgite, flebat,
 Nixa toro lassam cervicem; et multa volentem
 Dicere praelargae et calidae lacrimae impediabant,

Queis oculi, vultusque pluuunt, vestesque sinusque, 135
Et madet ipse torus. Superum moestissimus astat

Septus nube chorus, miserans grave vulnus amantis.

Nam Deus ipse Pater cunctis praeceperat ante

Coelitibus, ne quis latebras, et furta doceret;

Nec pietas quenquam miserae, aut lamenta mouerent. 140

Hæu! coelum tetigit moeror quoque. Nigra repente

Delituit luna in nimbo; rursus tonat axis,

Insequiturque imber, densarumque agmina aquarum,

Fulguraque, et grando; veluti si corruat aether

In praeceps, iungantque suos pia sidera fletus. 145

At coeli tetraeque Sator, cui iusta peracta

Virginei tandem visa est mensura doloris;

Non ultra ingentem passus procedere curam.

Ergo ad se genium Mariae vocat ore sereno,

Finem allaturus lacrimis. Iubet illico tranet 150

Nubila, opemque ferat, fletusque abstergat amarus

Parthenidi, et sociis: exin mendacia saevi

Excantatoris retegat, penitusque resolvat

Taenarias fraudes. Libani de vertice iam sol

Extulerat matutina inter sidera currum; 155

Dispuleratque Austrum summis de collibus aura

Carmeli spirans. Ille aethere lapsus ab alto,

Aëriis positis pennis, nitidaque inventa,

Induit ora senis Solyma venientis; anhelaque

Ora labore viae, gressumque imitatur euntis. 160

Nazarae interea matres per proxima rura

Sollicitae exierant, primi sub luminis ortum:

Ante alias vero tristissima Parthenis ibat,

Quam fidae comites Debora, et Susanna sequuntur.

Has ubi prospexit viridi e convalle viator 165

(Virgo tamen prior haud longe consederat aegra)

Astitit ante oculos, atque haec prior ore locutus:

Dicite, montivagae matres, quot adhuc stadia usque
 In iuga oliviferae Sunae? laeva haecce tuta
 Semita? an a fluvio dextrorsum tendimus? Olli 170
 Susanna: Exiguum superest iter: amne secundo
 Carpe viam, qua prona ferunt declivia vallis.
 At vos, exceptit senior, quae cura vagantes
 Huc egit? quidve illa procul comes altera plorat?
 Quo ve tenetis iter? Largo cui Debbora fletu? 175
 Ah pater! haud, inquit, nostrae tibi nomen ad aures
 Fors unquam acciderit Mariae? Non ulla sub axe
 Sanctior in terris; nec fas modo singula fando
 Enarrare tibi. Sed nunc tristissima natum,
 Cui non ulla parem tulit aetas, nec feret usquam, 180
 Iam dudum vaga per montes, perque oppida quaerit
 Amissum, ut remur, Solymis. Stetit arte viator,
 Multa animo veluti reputans; levaque prehensio
 Incubuit mento, paulumque obtutibus haesit
 Intentis, nutu pendente. Inde ora serenans, 185
 Quae Pueri species, os, aetas, et color? inquit;
 Hunc ego fortasse... Hic trepidis simul utraque dictis
 Lactitia abruptis (tanto spes impete oborta)
 Ambae sollicitae faciem, vestemque, coloremque,
 Aetatem, crinem, vocem, incessumque docebant, 190
 Sicubi vidisset forte unquam, aut sicubi quicquam
 Audisset. Solymis, ait ille, simillinus (ibam
 Nunc equidem recolens) sacra Salomonis in aede
 Nuper erat. Sed enim (veniam permittite dictis)
 Pulchrior illa oris species, quam patria vobis 195
 Ferre queat tellus; nec talem viderit usquam
 Mortalis, reor; et certe tam rara venustas
 Coelesti de stirpe venit. Tanto altius illae
 Tollere spem laetae, et vivis depingere pulchra
 Ora modis, aliisque super muliebribus ambae 200

Indiciis instare novis. Vbi plurima vero,
 Ut solet, hinc atque hinc dubia explorata: viator
 Longum iter, atque alias lassus praetendere curas:
 Iam sinite hinc abeam, nam semita longior urget
 In patrios colles. Simul haec, simul ore sereno 205
 Accedens propius, secreto affatus ad aurem est.
 O fortunatae! Tanto iam tempore vobis
 Lux demissa polo; nec vestris credita terris
 Munera nostis adhuc? Vobis Regnator Olympi
 Sorte datus, vestris Numen latet hospes in oris. 210
 Ocius accelerate gradus, contendite cursu
 In sacras aedes: Deus est, Deus ille Puellus,
 Quem vestigatis. Tum demum fulguris instar
 Coelica lux animis fulsit. Pavor et metus ingens
 Principio attonitas tenuit; dein vocibus altis 215
 Laetitiae vastum nemus implevere: Maria,
 Huc ades, inventus Puer est: sonat undique vallis
 Inventum inventum Iesum. Quam saepe videmus
 Noctibus aestivis clarescere cuncta repente.
 Ignibus ictu oculis sparsis qua luce renident 220
 Tecta atque arva procul, prius atra abscondita nocte;
 Virginis haud aliter vox improvisa tenebras
 Dispulit ex animo. Iuvat usque atque usque morari,
 Atque audire sui certa argumenta Puelli;
 Singula nec finis, nunc haec nunc illa rogandi. 225
 Sed non ferre moram senior: Vos ite, monebat,
 Dum permittit adhuc sol altior axe. Cavete,
 Nam, si quando unquam, rapido se gurgite torquet
 Imbre Cison nocturno auctus, qui flumine oberrans
 Hinc rursus tranandus erit; neu fidite ponti. 230
 Haud procul ad stadium tenso vos cimbula fune
 Transvehet; inde ferent trito vestigia calle.
 His laetae indicibus matres divina canentes

Detersis lacrimis ibant; ceu roscidus aër
 Cum liber pluviis hinc solem parte serena
 Explicat, hinc pictum fuscis de nubibus arcum. 235

Postquam animos verò cura satis ille levarat,
 Protinus hinc geminis nitens se sustulit alis
 Obscurum in lucum, quo noctem exegerat omnem
 Turbinis acta metu per tesqua silentia nuper
 Errabunda Agar. Peregrini insignia mira
 Aliger induerat, quæis territa nympha repente est:
 Namque humeros exomis obit taurina, marinis,
 Assutis cochleis; ad tornum hastile peractum
 Dextra gerit; medio vincta haeret sarcina tergo. 245

Piceni qualis sub sole viator in agris
 Virgineas aedes transvectas Itala in arva
 Pulverulentus adit; tali sub imagine sese
 Oblulit in speciem flenti, causasque poposcit;
 Unde domo, quæ sors profugam, quisve egerit error?
 Atque ubi rem didicit, Terge inquit, fletibus ora,
 Pone metum: lateri comes addere; prævius ipse
 Paulisper perplexa regam vestigia; donec
 (Nec mora longa viae) certo te tramite sistam. 250

Haud procul hinc nemo illud erat septum undique taxo
 Illicibusque nigris, statio silvestris averni:
 Quo turbam innumeram, et lamias, scortumque Selenen,
 Ac centum vario Cacodaemonas egerat ore
 Sacrilegus Simon. Illic tum forte sub ulmis,
 Et densis picæis, platanumque silentibus umbris, 260
 Qua media horrendo patet ingens area luco,
 Argento gravia, atque auro, dapibusque superba
 Duxerat in magnum convivia splendida gyrum.
 Corpora taurorum, aprorumque ingentia fumant
 Lancibus in magnis; sparso foeda omnia Baccho:
 Laetitiae insano strepitu nemo omne resultat. 265

Iam-

Jamque aberant quantum longe vox missa per auras
 Audiri poterat; gressumque coercuit Ales,
 Ne comes obscoenas mensas, epulasque videret.
 Atque illam immemori similis, cervice reflexa, 270
 Amissi Pueri (Pueri namque inter eundum
 Casum enarrabat) nomen rogat; inde puellae
 Hoc tu, inquit, nomen, Coeloque, Ereboque tremendum,
 Versa illuc, sonus unde atris de frondibus exit,
 Ore voca. Illa alte distento pectore, et aura 275
 Collecta, quanto potuit iacere impete, IESUM
 Intonuit. Dictu mirabile! protinus omnis
 Intremuit lucus, pateraque, effusaque vina,
 Concussique abaci, atque argentea lapsa supellex.
 Altius exclama, iubet Aliger: altius illa 280
 IESUM iterum vocat. Ecce autem de faucibus imis
 Continuae stygii, quorum intermixta sedebat
 Turba ingens, redimita ederis, taxoque nigranti,
 Exerueret atras immundo sanguine linguas.
 Tertia sed postquam coelo vox clarior acta, 285
 Non tulit ultra Erebus nomen: ventoque coorto,
 Omnia diffugere repente, ut fumus in auras.
 Tunc ora atollens Agar fusco aëre vidit
 Nigro in equo fugientem equitem, volucrique dracone
 Invectam comitem sagam per inania ferri. 290
 Tum meminit monstri horrendi, quod Parthenis olim
 Praescia fatidico praedixerat ore fugandum:
 Quae loca? quo d spectrum? vultu exanimata poposcit.
 Non haec tempus, ait ductor: iam summa peracta:
 Inde scies. Extrema vocant me iussa Tonantis. 295
 Hic ore exanguem divus peregrinus agrestem
 Ignaram eventus, umbroso in calle reliquit:
 Atque hanc carpe viam, dixit, quae certa Puello
 Obvia sub noctem reduci vestigia iunget.

Sic ait: ipse autem subiit penetralia terrae
 Promissi memor, et superas evexit ad auras
 Infantum exiguas animas, quas vallis opacae
 Abdidit in latebris: exin Iordanis ad amnem,
 Ad Puerum vatem roseis se contulit alis.

Et iam dulce iter exactum, finemque laborum
 Adventare queror. Meas inter carmina iam Sol
 Paulatim cadit, et lassis superiniicit umbram,
 Otiaque indicit, et longa silentia musis.
 Quas tibi, Diva Parens, referam sanctissima grates,
 Quae me iam tandem, tenui vasta aequora lembo
 Sulcantem, in portum deduxeris; hasque canenti
 Obtuleris mihi delicias, solatia fesso,
 Quandiu in hac exul mortali demoror umbra?
 At nunc orba sinis mihi plectra, amissaque plorant
 Otia moerentes iuga per deserta Camoenae,
 Sed quando haec operis meta, atque hic terminus haeret,
 Carminibusque meis extremum te alloquor, alma
 Nazari; per duros quos passa hucusque labores,
 Perque tuum inventum Puerum; quem laeta reduces
 Quamprimum in patrias aedes; o rebus in arctis
 Unica spes, aegrisque salus mortalibus, audi
 Servatas hucusque preces, supremaque vota,
 Aspice terrarum quantum gemino regat orbe,
 Qua cadit, exoriturque dies, Regnator Iberi
 Carolus. Huic sobolem coniunctis orbis uterque
 Fleibus implorat. Populorum flexa rogantum,
 O Diva Hesperiae custos, tutelaque regum
 Austriadum, sceptri haereditatem impertire querelis.
 Tuque *) novae uxori, quae nunc maria aspera tranat,
 Partheni, stella maris, cui venti et nubila parent,
 Sterne aequor placidum, tempestatesque coercere.

*) Maria Anna Neoburgensis.

Hinc o deinde, Parens, oculos mitissima verte
 Romulidum ad Regem, tenera iam scepra gerentem
 Bina manu. Odrysii crescentem in fata tyranni
 Augustum Puerum serva, Magni ille parentis 535
 Fortia facta animi non eluctabile robur
 Rebus in adversis, aequam inter prospera mentem,
 Sinceramque fidem primis meditetur ab annis.
 Aspice postremo scissam late undique bellis
 Europam, miserisque urbes data pabula flammis. 340
 Tu potes hanc atram nutu sedare procellam,
 Et simul invicti Leopoldi Caesaris armis
 Fraena recensantem penitus submittere Thracem:
 Romuleo ut tandem e solio *) Pater atque Sacerdos
 Maximus, Adriaci decus immortale Senatus, 345
 Cernat adonatum nomen circum undique Iasū,
 Pacatosque dies, atque unum Pastor ovile.
 Haec precor, haec supplex extremo carmine posco.
 Interea, quod restat adhuc, mihi proxima ripae
 Dirige vela ratis, Virgo; Tu suffice puppi 350
 (Namque parum superest) vicina in littora ventos.
 Ergo in delubro angusto, Solymeia in urbe,
 Turbam inter strepitumque Puer regnator Olympi
 Concilio intererat magno. Tum forte, coactis
 Patribus et populo (ut series atque ordo ferebat 355
 Commenti sacri) Hebdomadas Danielis ahenō
 E rostro Azarias interpres rite docebat.
 Forte autem praesens aderat sublimis in alta
 Sede Arimathensis Ioseph: isque, ora frequentis
 Dum r. poli lustrat, stantem e regione Puellum 360
 Coelestem vidit: fixisque obtutibus amens
 Attonitusque, diuque silens, immobilis haesit.
 Nec minus interea vultu stupefactus eodem

*) Alexan. VIII. Pont. Max.

Mentis inops, faciem, vestes, et singula mirans
 Longaeus iuxta *) senior pendebat ab ore. 365
 Hunc cubito tangens comitem, laterique propinquum,
 Laeva ante ora manu posita, vicinus ad aurem,
 Sic Arimathensis submissa voce locutus:
 Aspicias illum, oculis, et crine, et ianthino amictu
 Insignem puerum, strata inter palmea, sacris 370
 Intentum dictis? Proh Divum abscondita miris
 Arcana in tenebris! Hunc ipsum (sidera testor,
 Atque adyta haec, sanctosque lares) hunc prorsus eundem,
 Nusquam alias visum, noctu per somnia vidi:
 Atque adeo demens feror, ut nova somnia credam 375
 Haec eadem, quae nunc oculis praesentia cerno.
 Ille videbatur malefidae ante ora cavernae
 Ludere, dumque manum rimis insertat opacis
 Illic tellure abstrusum irritaverat anguem:
 (Nam digitos forte intulerat qua regulus ingens 380
 Abdiderat sese) egressumque repente refugit
 Attollentem iras! Procul o procul, undique agrestum
 Conclamat trepide vicinia, vocibus hydnum
 Longo absterrentum. Cum denique in ardua pennas
 Improviso humeris natas (mirabile visu) 385
 Explicuit coelo Puer, elusoque colubro,
 Longo intervallo liquidum per inane volabat.
 Ipse oculis tractu ingenti cursuque sequebar;
 Cum demum aëriae frondoso in vertice palmae,
 Ceu volucris sublata metu, quam terruit auceps, 390
 Constitit. At genitrix clamoribus excita longe,
 Perque viam pede nixa super, caesoque cruento
 Praedone, infelix aderat; sed corpore toto
 Densa inter folia abstrusus pulcherrimus infans
 Se circum plumis obstrictum incluserat albis, 395

*) Nicodemus,

Nec poterat cerni. Finem eventumque tueri
 Vt caperem, potes ipse animo tibi fingere. Somnus
 Hic me deseruit, trepidum quo talia demum
 Desierint. Sic ille. Senex tunc alter ad axem
 Sustulit ora, manusque ambas; post multaue vocem 400
 Vix tandem expedit: Deus est, Deus abditus isto
 Certe, ait, in nodo. Somnus qua desiit, inquit,
 Hic tuus, hinc nexu arcano meus incipit. Ipse
 Pennigeri Infantis (quando haec tibi cura relicta)
 Successum referam. Per scabri corticis ambo 405
 Ardua connixi genibus, manibusque prehensum
 Amplexi truncum valido luctamine; tandem
 Aegre, ut multa, in ramos evasimus altos.
 Heu pietas! Geminis alis utrinque reductis,
 Vidimus exanguem faciem, respersaque vivo 410
 Sanguine membra: latus longo traiecerat illi
 Rusticus infixo venabulo; et, hei mihi! squalens
 Pendebat niveo ex humero pulcherrima cervix.
 Nos Puerum in prato exanimem distendimus inter
 Purpureos flores, et hiantia vulnera rivo 415
 Lavimus; inde, ut erat, ferali in sindone Matri
 Ploranti tulimus. Tres illic crine soluto
 Lugebant moestae comites. quae myrrhina odori
 Vascula contulerant aloës; interque dolentum
 Foemineas voces, luctusque reliquimus. Hic me 420
 Heu pariter lassum tristissima liquit imago.
 Talibus inter se dictis miranda vicissim
 Ore susurrabant ambo, lacrimasque ciebant.
 Ecce autem interea Mater, quae demique fessis
 Cum sociis, spatio emenso, delubra subibat, 425
 Sollicita explorans oculis sua pignora. Vestes,
 Et capitis velum, et fletus vestigia, prorsus
 Talia cernere erat praesenti, qualia somnus

Pinxerat. Obstupuere senes magis: illico visa
 Ora recognoscunt memores: En illa, tremendum 430
 Quae pede calcarat serpentem: En illa, peremptum
 Cui nos detulimus natum. Flagrabat uterque
 Quamprimum affari peregrinos: atque, ubi tandem
 Interpres legis longo post plurima finem
 Eloquio imposuit, convenere illico Natum; 435
 Et genus, atque iter, et nomen, patriamque rogabant.
 Adfuit ipse etiam cano venerabilis ore
 Azarias pater, admirans responsa loquentis;
 Et multum illacrimans senior bonus, indolis almae
 Vim promptam varia circum ire indagine gaudet. 440
 Quin etiam hebdomadas Danielis, themata nuper
 Proposita, ac discussa palam, scitarier ausus.
 Cui Puer aetherius coelesti in luce refulgens
 Sic turba in media fatus: *Iam temporis aetas*
Praefixa hebdomadam venit, qua victima Sanctus 445
Occidendus; et hunc vestris in collibus Arbor
Funerea excipiet. Vestrum par nobile rite
Exequias solvet. Post haec vastatio, luctus,
Et populi excidium. Nostri haec oracula vatis.
 Sic ait: obstupuere omnes; stetit ipse sacerdos 450
 Attonitus dictis. Hesternae somnia noctis
 Agnovere senes: Hic est Puer ille eruentus:
 Haec erat illa Arbor; nosque, ut reor, ultimus iste
 Pospicit honos tumuli. Subitus circumstetit horror
 Perculsas mentes: comites sese addere furtim, 455
 Atque oculis servare iuvat vestigia longe;
 Quo tendant, quo se demum tanta omina vertant.
 Ergo age, qui reditus fuerit, queis versaque miris
 Ultima scena modis, utque atra arcana relecta,
 Ostensusque Puer, finis, pretiumque laborum. 460
 Nox erat, et lunam nubes incluserat atra;

Necdum Parthenidis custos, Iesseaque Virgo,
 Debboraque atque Agar profuga, et Susanna redibant.
 Nazaridum vulgus iam tristia volvere secum
 Coeperat auguria, atque illas quoque per loca vasta 465
 Dispersas; pluviisque auctos sine pontibus amnes,
 Abruptaque vias imbri, noctemque timebant.
 Augerique magis cura, intendentibus aris
 Se coelo tenebris: moestique extra oppida, opaco
 Sub dio, ancipites stabant. Vbi plurima vero 470
 Irrita nox fluxit, nec iam spes ulla videndi,
 Et late loca cuncta silent: quis tristia fando
 Lamenta, et gemitus, desperantumve querelas
 Explicet? Hic Iesse, hic Ammon, hic crine soluto
 Dina gemens, et pulchra Esther, innuptaque Zambris, 475
 Et senior Ionas, Ierichuntaque, Elisaque plorans.
 Luctus erat, qualis recto cum mater, et orba
 Sponsa recens funus plorant, sponsique cadaver
 Aedibus effertur. Non si ferus irruat hostis
 Vastator, tantus se tollat clamor ad auras. 480
 Ecce autem hos inter questus fax visa per umbram
 Adventare procul, quam multo lumine clarus
 Pellicea hirsutus zona puer igne ferebat
 Flammantem largo: faciesque humerique nitebant
 Eminus, atque sinus, atque ora. Vt Phosphorus axe 485
 Pingitur aurorae roseis anteire quadrigis,
 Purpureamque aperire diem mortalibus aegris:
 Haud secus aurata Praecursor Numinis atram
 Findebat noctem facula: vox claraque coepit
 Audiri longe. Huc illum deduxerat Ales 490
 Aëre sublatus, per opaca silentia noctis,
 Lucem allaturum, et moestae solatia genti.
 Iamque aderat propius, roseoque haec ore locutus:

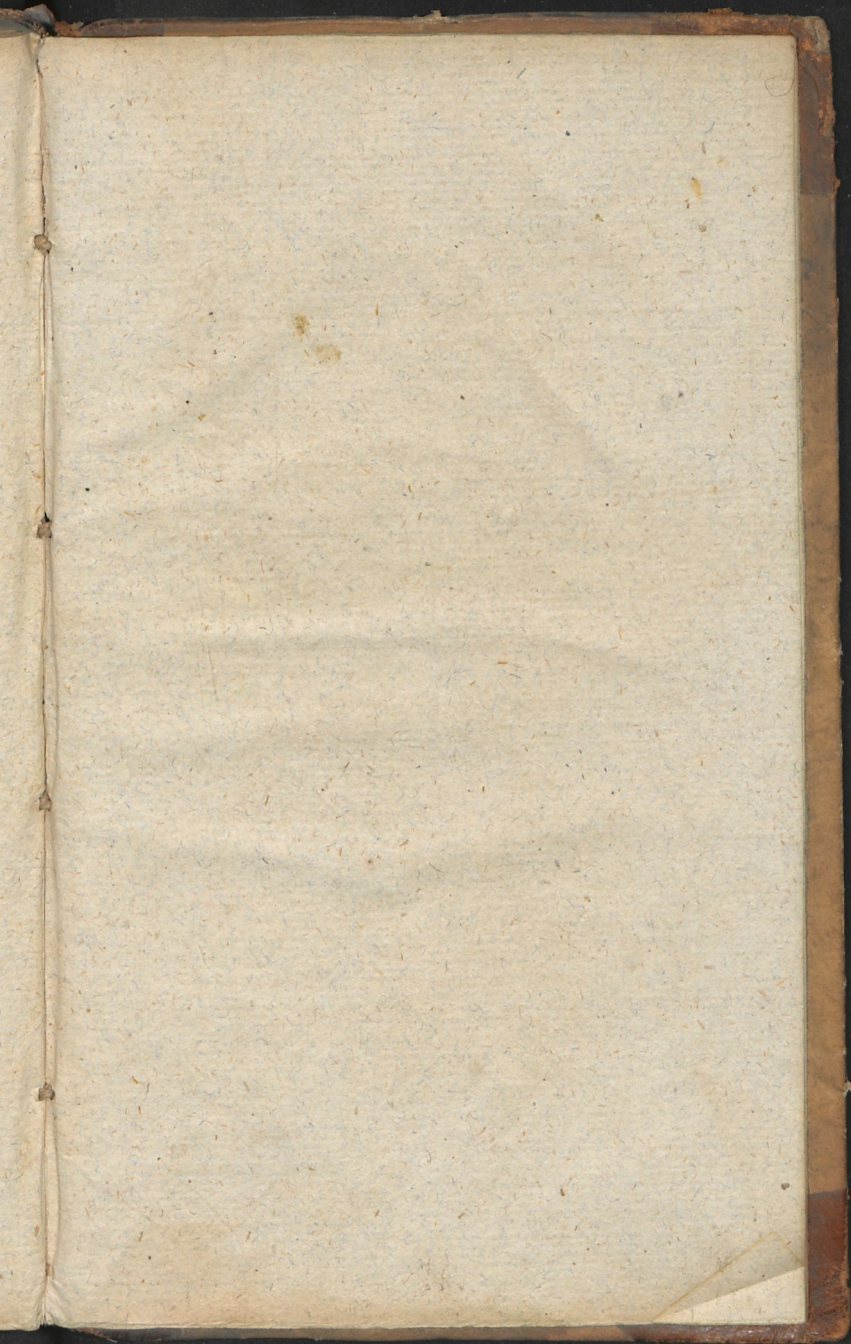
Quid vero hic tristes flendo consumitis horas?
 Nec subit interea redeunti occurrere Matri, 495
 Quae Iesum revehit? Vobis huc nuncius adsum
 Numinis inventi. Simul haec, simul igne coruscant
 Obvertit cedrinam tedam, turbaeque praecipat;
 Perque viam, magicas ut nuper solverit Agar
 Insidias, utque arma prius Iuditha Gehennae 500
 Fuderit, utque eadem thalamis adiuncta supernis;
 Tum Pueri absentis miranda arcana docebat.
 Protinus auditi litui, et lux eminus ardens
 Visa per obscuras multo igne incedere frondes.
 Zacharides iussit turbam discedere utrinque 505
 Partitam ordinibus longis; duxque agminis ipse,
 Instructorque ibat medius; spatiumque relicto
 Hinc atque inde, viam Matri, Pueroque parabat.
 Tum patrium intonuit nemorosa per avia carmen
 Adventante Deo; visi subsidere colles 510
 Palmiferi, trepidare metu, tremere omnia circum.
 Principio labarum coeleste apparuit hasta
 Defixum ingenti, quam princeps sustinet ales,
 Inter clara tubae praecedunt carmina. Centum
 Hinc atque hinc aderant, ceris ardentibus, ostro 515
 Et bysso insignis iuvenes. Comitantur euntes
 Nazaridum exigui manes, quos funere quondam
 Sustulit Herodes, quibus omnibus igne flagrantes
 In dextris faculae. Vestes, et vulnere, et ora,
 Atque illas ipsas chlamydes, quas utraque nerat, 520
 Continuo agnovit Rachel, atque anxia Dina.
 Senonem illa suam; pulchrum videt altera Eberum,
 Quos longum serant. Bis septem pone canistris
 Purpureas fundunt violas, nimbosque rosarum
 Infantes alii: rubet omnis semita flore. 525

At victrix gressus per candidaserta ferebat,
 Aurata insignis palla victricis imago
 Iudithae, cui peplum humeris, atque annulus ardens
 In digito. Hinc lassae matres, sociaequae viarum
 Debbora, Susanna, atque Agar; inde ordine longo 550
 Purpureae chlamydes, vexilla, argentea scuta,
 Militiae aetheriae species, hastata iuventus.
 Quis pompam illius noctis, lucemque renarret?
 Insonuere repente tubae, quo murmure ripae,
 Et pulsicolles resonant: audiit aeris. 555
 Horrendum carmen Tenechos, nemorosaque Hiebla,
 Et Lyde, et Marehon, et proxima nubibus Herme.
 Ecce autem hos inter plausus Amor inclitus ibat,
 Cui super alta ingens umbella holoserica pictis
 Sex agitur suffulta hastis, geminique Hierarchae 560
 Thuriacremum lentis alternant iactibus aurum.
 Dextra tibi nodo, Genitrix, implexa tenaci
 Haud iterum fugitura; tibi manus altera nexu
 Stringitur, alme senex. Campi, nemora avia, valles
 Carminibus vatum resonant: O splendor Olympi! 565
 O lux in tenebris exorta! o Legifer orbis
 Expectate diu! o nostros miserate labores!
 Parce Pater, parce Omnipotens. Mens omnibus oestro
 Afflatur divo, Regemque, Hominemque, Deumque
 Paciferumque vocant, et sanctum Numen adorant. 570
 Quaque iter est, ramos curvat subeuntibus arbos:
 Desuper omnigenum cernuntur nubila Divum
 Plena choris. Alto Pater ipse e culmine Mundi
 Aspicit e solio reduces; atque omnis ab astris
 Coelestem populus, portas quoque, tectaque summa, 575
 Et muros pagi, et turres insederat. Ipse
 Aetherios inter comites pulcherrimus omnes,

Hoste triumphato, Iesseius it Puer, instar
Sideris eoi; signant vestigia acanthi,
Mixtaque parthenio bellis, convolvulus, iris, 560
Et crocei flores campi. Sic ille redibat;
Nazareisque suis, post tot discrimina, lucem
Auroramque, redux materna in tecta, ferebat.

F I N I S.

Ex Officina Typographica Godofredi Haynii.

43 $\frac{18}{19}$

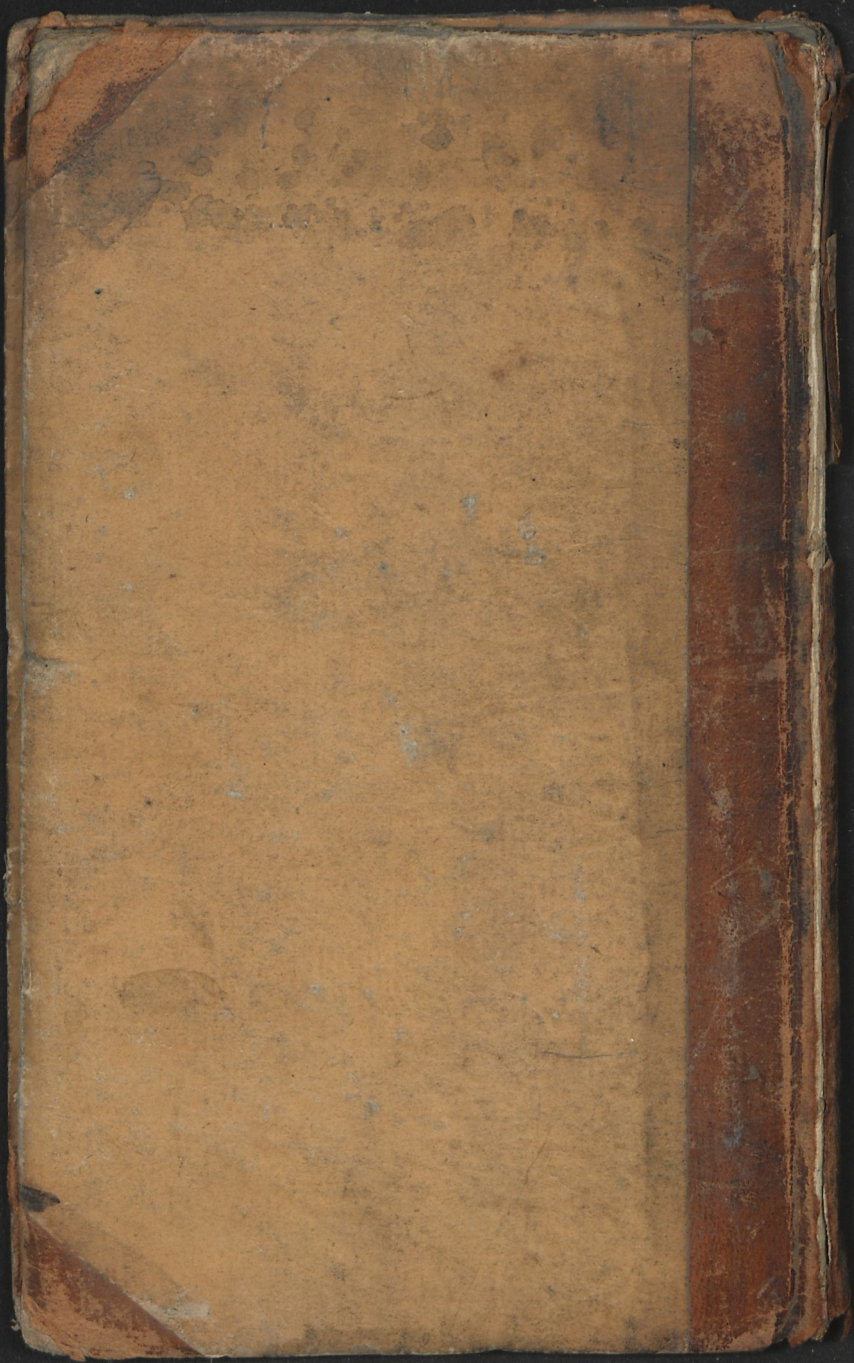
AB: 43 $\frac{18}{19}$

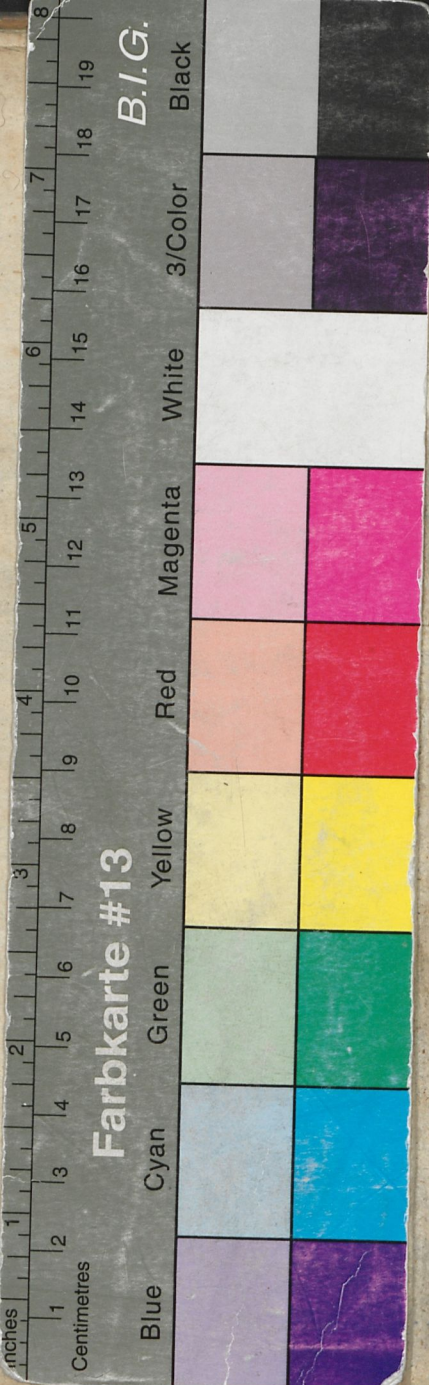
rd 18

ULB Halle
006 399 630

3

IESUS PUER.

POEMA

THOMAE CEVAE.

CURANTE I. G. *Müller. Jurg.*

EDITIO NOVISSIMA.

BEROLINI,

SUMTIUS FR. MAUREL.

MDCCKCVII.

